

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Σπουδάστριες

Κακδή Άννα
Μπότσαρη Χρυσάνθη

Εισηγητής

Χρήσιμος Σταύρος

ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΜΑΡΤΙΟΣ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	6
2.1. Φυσιογνωμία περιφέρειας, δυνατότητες-περιορισμοί ανάπτυξης	7
2.2. Τουριστική ανάπτυξη	7
2.2.α. Οι τουριστικές δραστηριότητες στην αναπτυξιακή διαδικασία	7
2.2.β. Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις	9
2.2.γ. Συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη	10
2.2.δ. Ειδικές μορφές τουρισμού	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	13
3.1. Τυπολογία των τουριστικών κατηγοριών	13
3.2. Οι καθιερωμένες μορφές τουρισμού	14
3.3. Θεραπευτικός, θαλάσσιος και χιονοδρομικός τουρισμός	15
3.4. Συγκριτική αξιολόγηση	18
3.5. Ειδικές μορφές τουρισμού	19
3.6. Διαφοροποίηση της ζήτησης	20
3.7. Μορφές τουρισμού σε προτεραιότητα	21
3.8. Δυνατότητες για την Τοπική Αυτοδιοίκηση	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	28
4.1. Στη διαδικασία του αναπτυξιακού σχεδιασμού - προγραμματισμού	28
4.2. Στον προγραμματισμό και την υλοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης	30

4.3. Οι χρηματοδοτήσεις του τουριστικού τομέα	32
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	34
---	----

5.1. Δυνατότητες και προοπτικές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	34
5.1.α. Προοπτικές διεθνούς - ελληνικού τουρισμού	34
5.1.β. Τουριστική πολιτική	36
5.1.γ. Πολιτική ενίσχυσης - ενδυνάμωσης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	36
5.1.δ. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τουρισμό	37
5.1.ε. Πλαίσιο αρχών και γενικών κατευθύνσεων στην άσκηση πολιτικής τουρισμού	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΟΤ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	44
---	----

6.1. Πλαίσια και αρμοδιότητες ΕΟΤ	44
6.2. Πεδίο συνεργασίας ΕΟΤ με Τοπική Αυτοδιοίκηση	46
6.2.α. Ειδικά Προγράμματα Ανάπτυξης	46
6.2.β. Κατασκευή, χρηματοδότηση έργων	48
6.2.γ. Μεταβίβαση πόρων	49
6.2.δ. Ακίνητη περιουσία ΕΟΤ	50
6.3. Αποκέντρωση Υπηρεσιών ΕΟΤ - Αποσυγκέντρωση τουριστικών δραστηριοτήτων	52
6.3.α. Τμήμα Υποστήριξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης	53
6.4. Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής	54
6.5. Τοπικοί Φορείς Τουριστικής Προβολής	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	58
---	----

7.1. Το περιβάλλον ως τουριστικός πόρος - αξία	58
7.1.α. Φυσικοί και ανθρωπογενείς τουριστικοί πόροι	58
7.1.β. Άμεσες και έμμεσες αλληλεπιδράσεις	59

7.1.γ. Βαθμός αξιοποίησης - εκμετάλλευσης	61
7.1.δ. Αντοχή περιβαλλοντικής φόρτισης	62
7.2. Περιβάλλον και ανάπτυξη	63
7.2.α. Παραδείγματα ελεγχόμενης ανάπτυξης	64
7.3. Αρμοδιότητες, θεσμικά πλαίσια για την προστασία περιβάλλοντος	65
7.4. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε σχέση με το περιβάλλον και τον τουρισμό	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

74

8.1. Χωροταξικός - πολεοδομικός σχεδιασμός	74
8.1.α. Μελέτες, ΕΠΑ, ΓΠΣ, ΖΟΕ, Ειδικές Χωροταξικές Τουρισμού	75
8.2. Τουριστικός σχεδιασμός	76
8.2.α. Προβλήματα από την έλλειψή του	76
8.2.β. Χωροταξική διάσταση τουριστικής πολιτικής	77
8.3. Χρηματοοικονομικά κίνητρα	77
8.4. Δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΔΟΜΗ ΤΟΠΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

84

9.1. Ανάλυση	84
9.2. Διάγνωση - Στόχοι	87
9.3. Πολιτικές marketing	88
9.4. Στρατηγική	93
9.5. Σχέδιο marketing	96
9.6. Ο έλεγχος στο marketing	97

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

99

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΑ	Τοπική Αυτοδιοίκηση
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΓΓΑ	Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΠΟΤΑ	Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΠΣ	Προγραμματικές Συμβάσεις
ΤΦΤ	Τοπικοί Φορείς Τουρισμού
ΝΕΤΠ	Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής
ΖΟΕ	Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου
ΕΠΑ	Εκστρατεία Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης
ΥΠΕΘΟ	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΤΟ	Tour Operator - Διοργανωτής Τουριστικών Προγραμμάτων
ΜΜΕ	Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης
ΑΕΙ	Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δραστηριότητα η οποία αποτελεί την "ατμομηχανή" της ελληνικής οικονομίας, με συνεχώς μάλιστα αυξανόμενη σημασία, είναι ο Τουρισμός.

Με μικρές ή μεγάλες διακυμάνσεις, θετικές ή αρνητικές, ο τουρισμός συνεισφέρει σημαντικά στην ευημερία της χώρας μας, αποτελώντας ουσιαστικά την μεγαλύτερη εθνική βιομηχανία.

Τρεις λέξεις περιγράφουν με επαρκή ευκρίνεια τον ελληνικό τουρισμό: στάσιμος, φθηνός και στρεβλός.

Η πίεση των αυξητικών τάσεων του τουριστικού ρεύματος και ο επερχόμενος κορεσμός των Ισπανικών και Ιταλικών τουριστικών θερέτρων, άνοιξε τις παρθένες περιοχές του Ελληνικού χώρου και κυρίως του νησιωτικού συμπλέγματος μας οι οποίες μάλιστα στα 20 τελευταία χρόνια εντελώς απροετοίμαστα δέχθηκαν μια χωρίς κανόνες εκμετάλλευση των φυσικών τουριστικών πλουτοπαραγωγικών πηγών και μια βίαιη αλλαγή της σύνθεσης των κοινωνικών στρωμάτων τα οποία μεταπήδησαν σε σύντομο χρονικό διάστημα από τον τομέα της αγροτικής οικονομίας σ' αυτόν της παροχής υπηρεσιών.

Στην ίδια ακριβώς περίοδο που φθάνει μέχρι και σήμερα, οι Υπηρεσίες οργάνωσης, υποστήριξης και προστασίας του Κράτους και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τον τουριστικό τομέα ήταν και είναι ανύπαρκτες.

Το μήνυμα που πρέπει να περάσει σ' όλους τους φορείς ανάπτυξης του τουρισμού, αλλά και προς την πολιτεία είναι ότι η μέχρι σήμερα οργάνωση και διοικητική και οικονομική υποστήριξη του τουριστικού κυκλώματος αντί να οδηγεί στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών μας αποδίδει μόνο ευκαιριακά

και βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη που θα οδηγήσουν μακροπρόθεσμα στην ερήμωση του ανθρώπινου και του φυσικού περιβάλλοντος.

Συνεπώς μόνο μέσα από γρήγορες διοικητικές μεταρρυθμίσεις που θα έχουν σαν ξεκάθαρο στόχο τη μεταβίβαση της ευθύνης και άρα της εξουσίας για την τοπική ανάπτυξη στις τοπικές κοινωνίες μέσω των εκλεγμένων εκπροσώπων τους είναι δυνατόν να ανατραπεί η σημερινή πορεία και το οριακό σημείο του Τουρισμού μας.

Η μέχρι σήμερα αντιμετώπιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σαν φορέα διαχείρισης κάποιων τουριστικών υπηρεσιών και όχι σαν φορέα συνολικής παρέμβασης στην τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί τραγικό λάθος.

Θα συνιστούσε βέβαια ουτοπία, το να περιμένει κανείς την πλήρη διακοπή του "ομφάλιου λώρου" ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια, ωστόσο θα μπορούσε να προκύψει ένα σχήμα περισσότερο ευέλικτο, έτσι ώστε ενώ οι βασικοί - επιτελικοί άξονες κατευθύνσεων θα πηγάζουν από το κέντρο, θα δίνεται η δυνατότητα στον τόπο για μεγαλύτερη αυτενέργεια (τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων που αφορούν στην ποιοτική αναβάθμιση της ζωής των κατοίκων του και μόνον). Δικό τους το πρόβλημα, δική τους και η επιλογή του τρόπου ανάπτυξής τους.

Η παρούσα εργασία λοιπόν, προσπαθεί να ερευνήσει την σχέση της ΤΑ με τον τουρισμό, ενισχυόμενη από την περιορισμένη έως τώρα παρουσίαση μελετών που εξετάζουν της δυνατότητες ανάληψης σημαντικότερου ρόλου της ΤΑ ως φορέα τουριστικής προβολής / διαχείρισης και ανάπτυξης.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναδρομή στον χώρο του τουρισμού από τη δεκαετία του 1970 έως και σήμερα, ενώ το

δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της περιφέρειας, μέσα από την ανάληψη πρωτοβουλιών - δραστηριοτήτων.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται μια "τυποποίηση" των μορφών τουρισμού και μια συγκριτική αξιολόγηση αυτών. Γίνεται αναφορά σε ορισμένες μορφές που προσφέρονται για διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης και τέλος μια σύντομη αναφορά στις δυνατότητες που έχει η Τ.Α.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στον ρόλο της Τ.Α. στον σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και την υλοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τις δυνατότητες - προοπτικές της επιχειρηματικής δραστηριότητας της Τ.Α. στον τουρισμό.

Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με την αμφίδρομη σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος, προσπαθώντας μέσα από παραδείγματα ελεγχόμενης ανάπτυξης να αναδείξει το ρόλο της Τ.Α. σε σχέση με το περιβάλλον και τον τουρισμό.

Το όγδοο κεφάλαιο ασχολείται με την χωροταξική διάσταση της τουριστικής ανάπτυξης, τα χρηματοοικονομικά κίνητρα και τις δυνατότητες της Τ.Α.

Το ένατο κεφάλαιο προβάλλει την δομή του τοπικού σχεδίου τουριστικής προβολής, δηλαδή τις "μελετημένες" προσπάθειες της Τ.Α για τη σωστή ανάδειξη και προβολή του τοπικού τουριστικού προϊόντος.

Στο δέκατο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και γίνονται κάποιες προτάσεις προς την κατεύθυνση ανάληψης σημαντικότερου ρόλου της Τ.Α. σε θέματα τουρισμού.

Τέλος, στα παραρτήματα παρουσιάζονται τα επενδυτικά κίνητρα νόμων σε θέματα τουρισμού καθώς και το επιχειρησιακό πρόγραμμα "Τουρισμός - Πολιτισμός".

Κεφάλαιο 1

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ (ΑΠΟ ΤΗ 10ΕΤΙΑ ΤΟΥ '70 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ)

Ο Τουρισμός είναι ένας παραγωγικός τομέας παραγνωρισμένος στη χώρα μας και είναι κοινός τόπος ότι αντιμετωπίζεται από τις διαδοχικές κυβερνήσεις με πολύ μικρότερο ενδιαφέρον απ' όσο πχ. η Βιομηχανία, παρά τα εκπληκτικά οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματά του. Η συνεχιζόμενη δυσπιστία (ή άγνοια) των πολιτικών κατά του Τουρισμού αντανακλάται ακόμη και σήμερα στις αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, που αναλαμβάνονται και σε επίπεδο νόμου. Ήταν λοιπόν, μέχρι πρότινος πολύ δύσκολο να αναμένει κανείς σε επίπεδο νόμου δραστηριότητες - και διάθεση αντίστοιχων κονδυλίων - για τουριστική προβολή. Άλλωστε, ακόμη και για τους Νομούς, όπου κυρίως παρατηρείται το φαινόμενο της μονοκαλλιέργειας του Τουρισμού (τμήμα των Δωδ/σων, Κέρκυρας κ.ά.) υπήρχε πάντα το Κράτος από το οποίο διαρκώς απαιτούσαν περισσότερη προβολή.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, προικισμένοι από το 1976 με τα:

- α) ειδικά τέλη σε βάρος του Τουρισμού
- β) τα τέλη παρεπιδημούντων και
- γ) τα τέλη επί των εκδιδομένων λογαριασμών

διέθεταν τα προϊόντα των τελών αυτών κατά την κρίση τους και όχι ανταποδοτικά, αφού άλλωστε δεν είχαν τέτοια υποχρέωση από τον νόμο. Έτσι, ήταν δυνατό σημαντικές ανάγκες του τουριστικού τομέα στο τοπικό επίπεδο να μην εξυπηρετούνται από τα τέλη αυτά και αυτό πολύ περισσότερο ισχύει για τις ανάγκες προβολής, που κατά παράδοση έπρεπε να καλυφθούν από το Κράτος.

Ως προς την αντίληψη αυτή, δεν διέφεραν ούτε οι τουριστικοί επιχειρηματίες. Μέχρι τότε, το Κράτος εκτός από τα κίνητρα για τη δημιουργία των ιδιωτικών επενδύσεων, παρείχε στον επιχειρηματία όλη τη γενική υποδομή (αεροδρόμια, λιμάνια, δρόμους, παροχές μέχρι το κατώφλι της επιχείρησης) και μια διαφημιστική υποδομή πολλών ετών, δική τους δε ευθύνη ήταν μόνο να λειτουργούν την επιχείρησή τους και να κερδίζουν.

Από τα μέσα της 10ετίας του '80, οι πιο ανεπτυγμένοι τουριστικά νομοί της χώρας άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι η συνολική προβολή της Ελλάδας, ως ενιαίου τουριστικού προϊόντος, που αποτελούσε, ήδη πριν από τις αρχές της 10ετίας του '70 και αποτελεί μέχρι σήμερα αποκλειστικά έργο του ΕΟΤ, δεν κάλυπτε πλήρως τις ανάγκες προβολής του δικού τους συγκεκριμένου και γεωγραφικά περιορισμένου τουριστικού "προϊόντος". Αυτό συνέβαινε γιατί:

α) τα κονδύλια, που η Πολιτεία διέθετε στον ΕΟΤ για το σκοπό αυτό, ποτέ δεν υπήρξαν ικανοποιητικά ή έστω στοιχειωδώς επαρκή για να καλύψουν πλήρεις καμπάνιες διαφήμισης και δημοσίων σχέσεων σ' όλες ή έστω τις σημαντικότερες τουριστικές αγορές.

β) οι ελληνικοί τουριστικοί προορισμοί πλήθαιναν συνεχώς και ο ΕΟΤ ήταν υποχρεωμένος, αφενός να διαθέτει χρήματα για "συντήρηση" της εικόνας των ήδη αναπτυγμένων περιοχών και αφετέρου να "λανσάρει" τους νέους προορισμούς ώστε να γίνουν γνωστοί και να προσελκύσουν κάποια επίπεδα ζήτησης. Έτσι, όμως όλοι οι μη αναπτυγμένοι νομοί δεν είχαν εκ των πραγμάτων κανένα μερίδιο στην τουριστική προβολή της χώρας.

Οι παραπάνω λόγοι της ανεπάρκειας της ετήσιας προσπάθειας του ΕΟΤ να προβάλλει το σύνολο της χώρας είναι δυνατό ν' αναλυθούν περαιτέρω σε πολλούς περισσότερους όπως πχ. την

εξανέμιση και αυτών των περιορισμένων διαθεσίμων από τη διολίσθηση και υποτίμηση της δραχμής, το γεγονός ότι οι ανταγωνίστριες τουριστικές χώρες (όχι μόνο οι κατά παράδοση ανταγωνίστριες, όπως η Ισπανία ή η Ιταλία, αλλά και οι πιο πρόσφατες όπως η Τουρκία ή η Τυνησία) διέθεταν κάθε χρόνο πολλαπλάσια από τον ΕΟΤ κονδύλια προβολής κ.ο.κ.

Είναι όμως βέβαιο, ότι στους λόγους αυτούς ήδη από τη 10ετία του '80 που η χώρα διέθετε ανθούντες τουριστικούς προορισμούς, ανθούσες τουριστικές επιχειρήσεις, κάθε μορφής και ΟΤΑ, που ήδη είχαν άμεσα έσοδα από τον Τουρισμό και μάλιστα σημαντικά - θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι οι ανάγκες προβολής ξεπερνούσαν τις δυνατότητες του Κράτους (ΕΟΤ) και θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν απ' όλους μαζί τους ενδιαφερόμενους: ΕΟΤ, Νομούς, ΟΤΑ και τοπικό τουριστικό κύκλωμα.

Μια τέτοια αντιμετώπιση προϋπέθετε μια διαφορετική κατανόηση του ρόλου του Τουρισμού στο επίπεδο του Νόμου, μια νέα αντίληψη για τον ρόλο των τουριστικών ΟΤΑ και μια νέα στάση εκ μέρους των τουριστικών επιχειρηματιών.

Όμως, η εμπειρία εφαρμογής του τομεακού 5ετούς προγράμματος 1983 - 1987 εμπειρία απογοητευτική, αφού τελικά ο κρατικός προϋπολογισμός δεν κατόρθωσε να χρηματοδοτήσει ούτε μικρό ποσοστό από τα προγραμματισμένα έργα μετέβαλλε σταδιακά τον προβληματισμό για το ρόλο του κάθε εταίρου (κράτους, ΤΑ και ιδιωτών) στην Ανάπτυξη. Έτσι, από τα μέσα της 10ετίας του '90 αρχίζουν οι πρώτες εξαγγελίες για συμμετοχή και των λοιπών εταίρων (ΤΑ και ιδιωτών) όχι μόνο στα κέρδη αλλά και στις ευθύνες και στο κόστος της περαιτέρω ανάπτυξης και διαμορφώνεται μια τουριστική πολιτική βασικός άξονας της οποίας είναι η συμμετοχή στο τοπικό επίπεδο με τη βοήθεια κινήτρων κ.ά. παροχών. Έτσι, οι

μεν ΟΤΑ καλούνται από τον ΕΟΤ να αναλάβουν τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, αξιοποιώντας γη του ΕΟΤ και λαμβάνοντας από αυτόν τεχνική βοήθεια, καθώς και αναπτυξιακά κίνητρα από το ΥΠΕΘΟ. Παράλληλα, οι τουριστικοί επιχειρηματίες καλούνται, μέσω των κινήτρων των διαδοχικών αναπτυξιακών νόμων, να επενδύσουν στα λεγόμενα έργα ειδικής τουριστικής υποδομής (υδροθεραπευτήρια, χιονοδρομικά κέντρα και αργότερα γκολφ, μαρίνες, συνεδριακά κέντρα κτλ.) προς όφελος όχι μόνο των τυχόν συμπληρωματικών επενδύσεών τους (ξενοδοχεία), αλλά της τουριστικής προσφοράς των ευρύτερων περιοχών. Οι νέοι αυτοί άξονες πολιτικής, διαμορφώνουν σταδιακά συνείδηση των αναγκών του τομέα και των νέων ρόλων, που η ανάπτυξη του απαιτεί κυρίως στις αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές, όπου αρχίζει να προβάλλεται δειλά το αίτημα για γεωγραφική εξειδίκευση της διαφημιστικής προσπάθειας του ΕΟΤ, με οικονομική συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων. Δεν υπάρχει, όμως ακόμα το νομοθετικό εργαλείο για την υλοποίηση μιας τέτοιας συνεργασίας. Το εργαλείο αυτό περιέχεται στον πρόσφατο Ν. 2160/93 "Ρυθμίσεις για τον Τουρισμό κ.ά. διατάξεις" (ΦΕΚ, 118/Α/93).

Με μια σειρά από εκτελεστικές πράξεις του Ν. 2160/93 επιδιώκεται¹¹:

- να διευρυνθεί ο κύκλος των επιχειρήσεων, που ελέγχονται από τον ΕΟΤ
- να παταχθεί η παραξενοδοχεία και γενικότερα η παραοικονομία
- να νομιμοποιηθούν και να ομαδοποιηθούν τα τουριστικά καταλύματα με την καθιέρωση του σήματος λειτουργίας, που θα επιτρέψει την άσκηση ουσιαστικού ελέγχου στις τουριστικές επιχειρήσεις

- να διευρυνθούν οι ελεγκτικές αρμοδιότητες των επιθεωρητών του ΕΟΤ σε όλους τους χώρους όπου αναπτύσσεται η τουριστική δραστηριότητα
- μέσω του ελέγχου και των κυρώσεων που επιβάλλονται σε κάθε μορφή τουριστικής δραστηριότητας, να ασκείται αποτελεσματικότερη πολιτική προστασίας περιβάλλοντος (κυρώσεις για την ελεύθερη κατασκήνωση, για βλάβες στα δίκτυα ύδρευσης - αποχέτευσης)
- να υπάρχει στην πράξη αποτελεσματική προστασία του καταναλωτή σύμφωνα και με τις κοινοτικές οδηγίες.

i) Χατζηνικολάου Ε., "Η τουριστική προβολή σε επίπεδο νομού", ΕΕΤΑΑ 1995.

ii) Φλέγκα Β., "Σημειώσεις για τον τουρισμό", ΕΕΤΑΑ 1996

Κεφάλαιο 2

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1. Φυσιογνωμία περιφέρειας, δυνατότητες - περιορισμοί ανάπτυξης

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιφέρειας προσδιορίζουν τη φυσιογνωμία της. Τέτοια είναι φυσικά - γεωγραφικά χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες, πληθυσμιακά μεγέθη, διασπορά πληθυσμού, σύνθεση ηλικιών, επαγγελματών, κοινωνική διάρθρωση, οικονομικό περιβάλλον, υπηρεσίες, διάρθρωση αγοράς κτλ. Η φυσιογνωμία κάθε περιφέρειας μαζί με τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους, προσδιορίζει τα πλαίσια της δυνατής ανάπτυξης μέσα στα οποία θα πρέπει να κινηθούν οι μεσοπρόθεσμες και βραχυπρόθεσμες προγραμματικές αναπτυξιακές επιλογές. Οι δυνατότητες, οι περιορισμοί, το είδος, η μορφή και ο βαθμός δυνατής ανάπτυξης, εξαρτώνται δηλαδή, κατά ένα μεγάλο ποσοστό από τη φυσιογνωμία κάθε περιφέρειας, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οποίας - φυσικά, κοινωνικά και οικονομικά - θα πρέπει ν' αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία του αναπτυξιακού προγραμματισμού.

Ειδικότερα, για την τουριστική ανάπτυξη, δεν αρκεί μόνο η ύπαρξη τουριστικών πόρων - φυσικών, πολιτιστικών κτλ. - αλλά και η ύπαρξη συγκριτικού πλεονεκτήματος ή και σκοπιμότητας ως προς τη διάθεση των πόρων αυτών, για τουριστική έναντι άλλου είδους ανάπτυξη. Η καταλληλότητα των πόρων, η ύπαρξη αντίστοιχης γενικής και ειδικής υποδομής και ανωδομής, υπηρεσιών,

εξυπηρετήσεων, η ύπαρξη κατάλληλων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, ανθρώπινου δυναμικού, η κοινωνική αποδοχή και η θετική αντιμετώπιση του τουρισμού, η δυνατότητα ένταξης μιας περιοχής σε υπάρχοντα τουριστικά κυκλώματα, η σύνδεση με αυτά, η προσπελασιμότητα, η χρονοαπόσταση από διεθνή και εθνικά δίκτυα και κόμβους μεταφορών (λιμάνια, αεροδρόμια) θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη για κάθε αναπτυξιακή επιλογή.

2.2. Τουριστική ανάπτυξη

2.2.α. Οι τουριστικές δραστηριότητες στην αναπτυξιακή διαδικασία

Με την έννοια "τουρισμός" καλύπτεται ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων: διανυκτέρευση, διημέρευση, αναψυχή, εστίαση, μεταφορές, υπηρεσίες, εμπόριο, διακοπές ντόπιων και ξένων κτλ. Οι δραστηριότητες αυτές απαιτούν αντίστοιχες εγκαταστάσεις: καταλύματα, εστιατόρια, καταστήματα, υπηρεσίες, υποδομή - δίκτυα μεταφορών τεχνικής υποδομής - κτλ. Οι δραστηριότητες αυτές είναι σε διαρκή αλληλεξάρτηση¹:

- με τους τουριστικούς πόρους, φυσικούς και ανθρωπογενείς, έχουν συνεπώς χωρική και περιβαλλοντική διάσταση
- με τον πληθυσμό, σαν χρήστη και σαν απασχολούμενο δυναμικό (δημογραφική, κοινωνικοοικονομική διάσταση)
- με τη ζήτηση και προσφορά (τομεακή οικονομική διάσταση, μακροοικονομική και χωρικά διακρατική έχοντας σχέση και με τις διεθνείς αγορές)
- με τους άλλους παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας της χώρας - τόσο αποστολής όσο και υποδομής τουρισμού - (διατομεακή

οικονομική διάσταση, μακροοικονομική, μικροοικονομική και χωρικά διακρατική).

Για τη διεύρυνση, την πρόβλεψη των τάσεων και τον σχεδιασμό και προγραμματισμό του τουρισμού, δεν αρκεί επομένως μια μονομερής θεώρηση του κλάδου, αλλά η ένταξη και διασύνδεσή του με το όλο παραγωγικό σύστημα της οικονομίας, σε μια "ολοκληρωμένη διατομεακή θεώρηση" σε όλα τα επίπεδα, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό. Αυτό είναι απαραίτητο τόσο για την ορθολογική χρήση των πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού, όσο και για τη θέσπιση και εφαρμογή πλέγματος πολιτικής - μέτρων, κινήτρων - έργων - ενεργειών, σε κάθε τομέα και σε κάθε επίπεδο τέτοιων που να συγκλίνουν και να εγγυώνται την επίτευξη των αναπτυξιακών τομεακών και διατομεακών στόχων.

Αποσπασματικά, αντιφατικά πολλές φορές μέτρα ή έργα οδηγούν μεσοπρόθεσμα σε αντίθετο από το επιθυμητό αποτέλεσμα, καθώς οι αλυσιδωτές επιπτώσεις και αντιδράσεις αγνοήθηκαν ή δεν σταθμίστηκαν σωστά. Η έλλειψη μηχανισμών ανάδρασης στη διαδικασία σχεδιασμού - προγραμματισμού, η έλλειψη στοιχείων και μετρήσεων για τη συνεχή παρακολούθηση και το συντονισμό αποτελεσμάτων - στόχων και οι χρονοβόρες διαδικασίες που παρεμβάλλονται, δυσχεραίνουν τις απαραίτητες διορθώσεις των μέτρων - έργων - ενεργειών και των αποτελεσμάτων τους προς την κατεύθυνση των επιθυμητών στόχων.

Η εμπλοκή πολλών φορέων, τέλος, ως συναρμόδιων σε επιμέρους θέματα τουρισμού, αντίστοιχα με το φάσμα που αναφέρθηκε πιο πάνω, χωρίς τη δυνατότητα θεσμοθετημένης παρέμβασης συντονισμού, δημιουργεί ένα ακόμα εμπόδιο στην υλοποίηση της τουριστικής πολιτικής και των αντίστοιχων προγραμμάτων.

2.2.β. Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις

Ο τουρισμός για άλλους "βιομηχανία", για άλλους "τομέας υπηρεσιών", θεωρείται γενικά συναλλαγματοφόρος κλάδος με θετικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο".

Ειδικότερα, θεωρείται σημαντικός παράγοντας συμβολής στην περιφερειακή ανάπτυξη ως προς:

- τον συμπληρωματικό χαρακτήρα με τη γεωργία, τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων και τη βιοτεχνία
- τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και συγκράτησης πληθυσμού από εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση
- τη συμβολή στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου ευρύτερων περιοχών με έργα γενικής και ειδικής υποδομής και ανωδομής.

Η απρογραμμάτιστη και με γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξη του τουρισμού, μπορεί όμως να έχει και αρνητικές επιπτώσεις στην περιφερειακή ανάπτυξη, όπως:

- επιτάχυνση της εξόδου από τον γεωργικό τομέα
- εγκατάλειψη της γης και οικοπεδοποίηση
- ανάπτυξη παρασιτικών δραστηριοτήτων γύρω από τον τουρισμό και παραοικονομιών
- εποχιακή ανεργία
- κοινωνική και περιβαλλοντική αλλοίωση ως υποβάθμιση.

Στο διεθνές επίπεδο ο τουρισμός παρουσιάζει τάσεις εξάρτησης των χωρών υποδοχής τουριστών από τις χώρες - πηγές τουριστών και ως προς τη ζήτηση και ως προς την προσφορά. Μπορεί επομένως, να προκαλέσει περιφερειακές ανισότητες στο βαθμό που η ζήτηση κατευθύνεται σε ορισμένες περιοχές. Επίσης, παρουσιάζει εξάρτηση της ζήτησης από οικονομικό - πολιτικά

γεγονότα στο διεθνή χώρο και από ολιγοπωλιακό έλεγχο του τουριστικού εμπορίου μέσα από ξένους ταξιδιωτικούς μηχανισμούς.

2.2.γ. Συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη

Για να γίνει πραγματικά ο τουρισμός παράγοντας συμβολής στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας από τη μέχρι τώρα ελληνική και ξένη εμπειρία έχει αποδειχθεί πως είναι αναγκαία:

- η αποκέντρωση και διοικητική αναδιάρθρωση
- η παραγωγική αναδιάρθρωση με επίκεντρο την αυτοδιαχείριση
- ο ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός και προγραμματισμός σε εθνικό περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Παράλληλα, είναι ανάγκη να αναπτυχθεί ένα νέο "μοντέλο" τουρισμού προσαρμοσμένο στα ελληνικά πρότυπα, στην κλίμακα τοπίου, στην πολιτιστική κληρονομιά, στις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές ιδιαιτερότητες της ελληνικής περιφέρειας, ένα μοντέλο διαφοροποιημένο από το ισοπεδωτικό πρότυπο της ξένης καταναλωτικής "βιομηχανίας" τουρισμού.

Η ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, κοινωνικό τουρισμός, θεραπευτικός, ορεινός, φυσιογνωμικός, παραλίμνιος, θαλάσσιος) που θα καλύψει ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο με μικρές προγραμματισμένες και συντονισμένες επεμβάσεις, μαζί με την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού, μπορεί να συμβάλλει:

- στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων
- στην ανακατανομή του εισοδήματος και των συναλλαγματικών εισροών από τον τουρισμό
- στη συγκράτηση του πληθυσμού
- στην προστασία του περιβάλλοντος

Η ανάπτυξη νέων δομών τουρισμού, νέων φορέων (δημοτικές επιχειρήσεις, αμιγείς - μικτές, σε συνεταιριστική - σε λαϊκή βάση, τοπικές επιτροπές τουρισμού κτλ.), η αναδιοργάνωση των παραγωγικών τάξεων μαζί με τους νέους θεσμούς της αυτοδιοίκησης και αυτοδιαχείρισης, μπορούν να στηρίξουν την αποκέντρωση του κλάδου σε όλο της το φάσμα, προϋπόθεση για τη συμβολή του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

2.2.δ. Ειδικές μορφές τουρισμού

Στα πλαίσια της σημερινής τουριστικής πολιτικής, εμπίπτει η προσπάθεια ανάπτυξης νέων μορφών τουρισμού προς μια νέα αντίληψη της τουριστικής ανάπτυξης, περισσότερο ανθρωποκεντρικής, με τη χρήση ανεκμετάλλευτων ακόμα τουριστικών πόρων που μέχρι σήμερα αγνοήθηκαν. Κι αυτό όχι σαν υποκατάστατο με στόχο την κατάργηση ή τον ανταγωνισμό των μέχρι σήμερα καθιερωμένων μορφών τουρισμού, αλλά σαν αντιστάθμισμα στην ποσοτική διάσταση του τουριστικού φαινομένου, με τη συμπλήρωση και αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς. Στην αλλαγή (του τουριστικού φαινομένου), οφείλεται μια παγκόσμια πρόσφατη στροφή προς τις πολιτισμικές, τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές αξίεςⁱⁱⁱ.

Πέρα από τις καθιερωμένες μορφές τουρισμού (θεραπευτικός, θαλάσσιος, χιονοδρομικός) με την αντίστοιχη βασική τουριστική υποδομή που απαιτούν και δεδομένο το συγκριτικό πλεονέκτημα του θαλάσσιου τουρισμού για τη χώρα μας, η προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, αποτελεί ανεκμετάλλευτο πεδίο δράσης για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, με προϋπόθεση την ύπαρξη των κατάλληλων τουριστικών πόρων και της ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακός, τουρισμός άθλησης, εκπαιδευτικός, φυσιογνωμικός,

θήρας και αλιείας, οδοιπορικός, αγροτικός, παραχείμασης). Με την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, επιτυγχάνεται ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς, η άμβλυνση της εποχικότητας, η αποκέντρωση και η περιφερειακή ανάπτυξη, η διαφοροποίηση της ζήτησης και η σταδιακή απομαζικοποίησή της. Δεδομένου ότι οι ειδικές μορφές τουρισμού απευθύνονται σε ειδική και αριθμητικά περιορισμένη πελατεία, είναι σκόπιμος ο συνδυασμός περισσότερων τουριστικών δραστηριοτήτων για αύξηση της ελκτικής δύναμης της περιοχής. Προϋπόθεση η εξασφάλιση προσπελασιμότητας και ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης και εξυπηρέτησης των τουριστών, καθώς και η σχετική διαφήμιση στο εσωτερικό και εξωτερικό.

Ο οικοτουρισμός, ο μορφωτικός τουρισμός, ο αθλητικός και ναυταθλητικός τουρισμός, οι υποβρύχιες δραστηριότητες, η πεζοπορία, η ορειβασία, ο γυμνισμός, αποκτούν ολοένα περισσότερους ένθερμους υποστηρικτές και οπαδούς. Ομάδες τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων αναζητούν μια νέα ταυτότητα στις διακοπές τους, εξερευνούν άγνωστες ακόμα περιοχές και προσδίδουν στον τουρισμό την ανθρώπινη διάσταση και τον πολιτιστικό και εκπολιτιστικό του ρόλο, που με την έντονη οικονομική του εκμετάλλευση κινδυνεύει να χαθεί.

-
- i) Παπακωνσταντινίδης Λ, "Τοπική Τουριστική Ανάπτυξη. Μια πρόταση", Οικονομικά Χρονικά, Αύγουστος 1994
 - ii) Φλέγκα Β, "Σημειώσεις για τον τουρισμό", ΕΕΤΑΑ 1996
 - iii) Μαρουλάς Σ, "Μορφές τουρισμού", εισήγηση σε συνεδρίαση της ΔΕΤΑΚ, Απρίλιος 1995

Κεφάλαιο 3

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

3.1. Τυπολογία των τουριστικών κατηγοριών¹

Τα συνήθη γνωρίσματα που κάνουν δυνατή την κατηγοριοποίηση των μορφών τουρισμού, είναι:

- τα ατομικά χαρακτηριστικά του τουρίστα
- ο σκοπός, η διάρκεια, η εποχή και η δαπάνη της τουριστικής μετακίνησης
- το μέγεθος της ομάδας και ο τρόπος οργάνωσης του "πακέτου"
- το μεταφορικό μέσο και το κατάλυμα
- τα ψυχολογικά κίνητρα και το συνακόλουθο σχήμα συμπεριφοράς του τουρίστα στον τόπο προορισμού.

Η ταξινόμηση των μορφών τουρισμού μπορεί να γίνει σε δύο μεγάλες ομάδες με βάση παράγοντες διαφοροποίησης σχετικούς, είτε με τη συμμετοχή του τουρίστα, είτε με τις δραστηριότητές του στον τόπο προορισμού.

Ως προς τη συμμετοχή του τουρίστα δυνατοί παράγοντες διαφοροποίησης των μορφών τουρισμού είναι ο σκοπός, ο τρόπος οργάνωσης της τουριστικής μετακίνησης, το σχήμα συμπεριφοράς του τουρίστα και η κοινωνικοοικονομική του θέση, ενώ ως προς την εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας παράγοντας διαφοροποίησης είναι ο χώρος και ο χρόνος.

Έτσι, ο θαλάσσιος και χειμερινός τουρισμός διαφοροποιούνται σύμφωνα με τον χώρο και τον χρόνο εκδήλωσης της τουριστικής

δραστηριότητας, αντίστοιχα, ενώ ο θεραπευτικός τουρισμός σύμφωνα με τον σκοπό μετακίνησης του τουρίστα.

3.2. Οι καθιερωμένες μορφές τουρισμού

Όπως είναι γνωστό οι καθιερωμένες σήμερα μορφές τουρισμού στην Ελλάδα, κατά τη χρονολογική σειρά παρέμβασης του ΕΟΤ, είναι ο θεραπευτικός, ο θαλάσσιος και ο χιονοδρομικός τουρισμός. Οι μορφές αυτές που σταδιακά επεκράτησαν από τη 10ετία του '50 και ύστερα, θεμελιώθηκαν σε πραγματικούς παράγοντες όπως ήταν η ύπαρξη εκμεταλλεύσιμων τουριστικών πόρων και η ανάγκη ικανοποίησης της εσωτερικής ζήτησης. Στην αρχή η προσέλκυση αλλοδαπού τουρισμού ευκαιριακά μόνο συνεκτιμήθηκε.

Η παραπάνω αντίληψη για αξιοποίηση της πρωτογενούς τουριστικής προσφοράς χάριν κυρίως της εσωτερικής ζήτησης ίσχυσε στις περιπτώσεις του θεραπευτικού και χιονοδρομικού τουρισμού, ενώ ο παράγων συγκριτικό πλεονέκτημα εισάγεται στην αναπτυξιακή λογική μόλις η αλλοδαπή ζήτηση αρχίζει και εκδηλώνει συγκεκριμένη προτίμηση για θαλάσσιο τουρισμό στην Ελλάδα.

Όταν συνειδητοποιήθηκε ότι μέσω του θεραπευτικού, θαλάσσιου και χειμερινού τουρισμού είναι δυνατόν, εκτός από την ικανοποίηση της εσωτερικής ζήτησης, να προκύψουν γενικότερα κοινωνικοοικονομικά οφέλη στο εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, η τουριστική πολιτική ενσωμάτωσε στα αναπτυξιακά προγράμματα έργα και μέτρα για την προώθηση των μορφών αυτών.

Η σημασία που δόθηκε στον θεραπευτικό, θαλάσσιο και χιονοδρομικό τουρισμό φαίνεται από τη μαζική εγγραφή έργων στο

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και στο 5ετές 1983 - 87 και από το ότι ο ΕΟΤ, θεωρώντας τις μορφές αυτές βασική τουριστική υποδομή μακροχρόνιας προοπτικής και επομένως κρατικής ευθύνης, διατήρησε την αποκλειστικότητα των ενεργειών. Μόλις τελευταία έχει δρομολογηθεί η συμμετοχή των ΟΤΑ και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας υπό όρους, στα έργα τουριστικής υποδομής.

Αποτέλεσμα της κεντροποιημένης διαχείρισης των τουριστικών πραγμάτων στο παρελθόν είναι ότι η δημιουργία της βασικής τουριστικής υποδομής της χώρας αντιμετωπίστηκε από πλευράς πολιτικής με την αντίληψη συνόλου στο εθνικό επίπεδο (αλυσίδα "Ξενία", κάμπινγκ οδικού άξονα Βορρά - Νότου, συμπλέγματα υδροθεραπευτηρίων και μαρίνων). Η αναφορά στα κατώτερα επίπεδα χώρου ήταν περιορισμένη ή ανύπαρκτη.

3.3. Θεραπευτικός, θαλάσσιος και χιονοδρομικός τουρισμός

α. Θεραπευτικός τουρισμός

Οι ιαματικές πηγές της Ελλάδας παρ' όλο που παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία φυσικοχημικής σύστασης και υδροθεραπευτικών ιδιοτήτων παραμένουν στην πλειονότητα αναξιοποίητες. Έτσι, σε σύνολο 750 πηγών λουτρο - ποσι - και εισπνευσο - θεραπείας χρησιμοποιούνται 350 από τις οποίες οι 20 καλύπτουν το 75% της ζήτησης.

Με δεδομένη τη στροφή της ιατρικής προς φυσικούς τρόπους θεραπείας είναι σκόπιμο, παράλληλα με την αξιοποίηση του εσωτερικού και κοινωνικού τουρισμού να ενταθεί η προσπάθεια τόσο για την προσέλκυση αλλοδαπών τουριστών, όσο και για την

συγκράτηση του συναλλάγματος που δαπανάται από Έλληνες στις υπερσύγχρονες λουτροπόλεις των Βαλκανίων.

Βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη των παραπάνω είναι η βελτίωση των υπηρεσιών προς τους λουόμενους, η δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων διαμονής, εστίασης και αναψυχής στις λουτροπόλεις με ελλειμματική υποδομή, η εξειδίκευση στελεχών και η εκπόνηση υδρογεωλογικών μελετών για την προστασία του υδροφόρου ορίζοντα από υπερεκμετάλλευση αλλά και μόλυνση (από αποχετεύσεις κλπ.).

Η δημιουργία εμφιαλωτηρίων ιαματικού νερού που προσφέρεται για ποσιθεραπεία και η χρησιμοποίηση της γεωθερμικής ενέργειας των πηγών αποτελούν παράλληλες δυνατότητες αξιοποίησης.

β. Χιονοδρομικός τουρισμός

Στην Ελλάδα λειτουργούν 13 χιονοδρομικά κέντρα (ΧΚ) ποικίλης δυναμικότητας και βαθμού οργάνωσης με πρώτα τα ΧΚ Παρνασσού και Βερμίου. Τα υπόλοιπα απευθύνονται περισσότερο σε χιονοδρόμους αθλητές, παρά σε χειμερινούς τουρίστες.

Παρ' όλο ότι ο μόνιμοι Έλληνες χιονοδρόμοι είναι 50 χιλ. περίπου, η βραχεία περίοδος των 3 - 4 μηνών που υπάρχει κατάλληλο χιόνι στο υψόμετρο των 1500 μ. και άνω, κάνει την εγκατάσταση και λειτουργία των αναβατήρων αντισοικονομική. Αυτό επιτείνεται από το γεγονός ότι ο χιονοδρομισμός για τους Έλληνες είναι τουρισμός Σαββατοκύριακου και όχι τουρισμός ετήσιων διακοπών.

Με δεδομένη την εσωτερική ζήτηση, η ανάπτυξη του χιονοδρομισμού θα υποκαταστήσει τις μετακινήσεις Ελλήνων στο εξωτερικό, θα αυξήσει όμως τις καταναλωτικές δαπάνες για τον

ατομικό εξοπλισμό των χιονοδρόμων, καθώς και τις δαπάνες για τις μηχανολογικές εγκαταστάσεις των ΧΚ, που αμφότερα είναι ξένης προέλευσης.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η ανάπτυξη του χιονοδρομικού τουρισμού πρέπει να εξακολουθήσει να απευθύνεται κατά προτεραιότητα στην εσωτερική αγορά που άλλωστε εμφανίζει σταθερά αυξητικές τάσεις. Η συμπλήρωση των υφισταμένων και η δημιουργία νέων ΧΚ μπορεί να προχωρήσει μόνο αφού εξασφαλισθούν οι οικονομικές προϋποθέσεις βιωσιμότητας.

γ. Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός με θαλαμηγά (γιώτιγκ) σημειώνει ραγδαία αύξηση διεθνώς με αποτέλεσμα οι μαρίνες της Μεσογείου να καλύπτουν μόλις το 10% της ζήτησης για θέσεις λιμενισμού σκαφών αναψυχής, ενώ το υπόλοιπο χρησιμοποιεί επιβατικά ή εμπορικά λιμάνια και ιχθυόσκαλες.

Στην Ελλάδα υπάρχουν 12 οργανωμένες μαρίνες, οι περισσότερες με ανεπαρκείς υπηρεσίες σε σχέση με τους άμεσους ανταγωνιστές Τουρκία και Γιουγκοσλαβία. Η δυναμικότητα των ελληνικών μαρίνων είναι 3500 θέσεις που καλύπτουν το 50% της ζήτησης. Υπάρχουν ακόμα 3000 θέσεις σε λιμενίσκους ναυταθλητικών ομίλων.

Οι μαρίνες είναι έντονα συγκεντρωμένες στην Αττική λόγω της εσωτερικής αγοράς και επειδή η Αθήνα ήταν η παραδοσιακή αφετηρία αλλοδαπών τουριστών για πλοία αναψυχής στις γύρω ζώνες ναυσιπλοΐας. Οι νέες μαρίνες που προγραμματίζονται διπλασιάζουν τις σημερινές θέσεις λιμενισμού και χωροθετούνται στην περιφέρεια με προτεραιότητα τα Ιόνια νησιά, την Κρήτη και το Αιγαίο.

Συμπληρωματικές δραστηριότητες άμεσα συνδεδεμένες με τον θαλάσσιο τουρισμό είναι η ναυπήγηση και επισκευή σκαφών αναψυχής, που σήμερα εμφανίζουν ικανοποιητική κίνηση και απασχολούν σημαντικό αριθμό εργαζομένων.

3.4. Συγκριτική αξιολόγηση

Η συνοπτική αναφορά στις τρεις καθιερωμένες μορφές τουρισμού οδηγεί στα ακόλουθα γενικά συμπεράσματα: Ως προς την πρωτογενή προσφορά οι 750 ιαματικές πηγές, τα 4000 νησιά και τα 15000 χλμ. ακτές, δείχνουν ότι ο θεραπευτικός και ο θαλάσσιος τουρισμός βασίζονται σε ακλόνητους τουριστικούς πόρους. Ως προς τη ζήτηση, ο θεραπευτικός τουρισμός απευθύνεται στην εσωτερική αγορά, ενώ ο θαλάσσιος προσελκύει ντόπιους και ξένους. Και στις δύο όμως περιπτώσεις η παραγόμενη τουριστική προσφορά που οφείλει να συμπληρώνει την πρωτογενή, δηλ. οι παρεχόμενες υπηρεσίες, είναι ελλειμματικές.

Ο χιονοδρομικός τουρισμός απευθύνεται επίσης στην εσωτερική αγορά, αλλά είναι σχετικά ελλειμματικός τόσο στην πρωτογενή (βραχεία περίοδος), όσο και στην παραγόμενη τουριστική προσφορά. Από πλευράς συγκριτικού πλεονεκτήματος όπου εκτός των ανωτέρω αναπόφευκτα συνυπολογίζεται και ο ανταγωνισμός στο διεθνές επίπεδο, ο θαλάσσιος τουρισμός έχει το προβάδισμα, σε αντίθεση με τον θεραπευτικό και τον χιονοδρομικό που προς το παρόν τουλάχιστον υστερούν απέναντι στις ανταγωνίστριες χώρες. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η κατασκευή υδροθεραπευτηρίων και χιονοδρομικών κέντρων απαιτεί εισαγόμενο μηχανολογικό εξοπλισμό, πράγμα που δεν συμβαίνει με τις μαρίνες.

3.5. Ειδικές μορφές τουρισμού

Με τον όρο ειδικές μορφές τουρισμού, καλύπτονται συνολικά τόσο οι νέες μορφές τουρισμού (πχ. γυμνισμός) όσο και οι δραστηριότητες των ομάδων τουριστών με ειδικά ενδιαφέροντα (πχ. φυσιογνωσία υγροτόπων), παρ' όλο που η δεύτερη αυτή κατηγορία διαφοροποιείται σημαντικά από την προηγούμενη τουλάχιστον ως προς τον τρόπο οργάνωσής της και τον όγκο.

Η σημασία του όρου ποικίλει ανάλογα με το επίπεδο χώρου, εθνικό ή περιφερειακό. Στο εθνικό επίπεδο κάθε μορφή άλλη από τον θεραπευτικό, θαλάσσιο και χιονοδρομικό, μπορεί να θεωρηθεί ειδική. Αντίθετα, στο περιφερειακό επίπεδο ειδική μορφή τουρισμού είναι κάθε μορφή διαφορετική από την τοπικά επικρατούσα.

Από πλευράς αναπτυξιακού προγραμματισμού, οι ειδικές μορφές τουρισμού αποβλέπουν στην συμπλήρωση ή υποκατάσταση των καθιερωμένων μορφών τουρισμού με σκοπό, τόσο τον εμπλουτισμό της προσφοράς, όσο και την άμβλυση της εποχικότητας και την αποκέντρωση.

Η δημιουργία στρατοπέδου γυμνιστών στις παρυφές ενός παραθεριστικού κέντρου και η προσέλκυση τουρισμού παραχείμασης στην ίδια περιοχή αποτελούν και στις δύο περιπτώσεις ειδικές μορφές τουρισμού. Η διαφορά είναι ότι ενώ ο γυμνισμός συμβάλλει στον εμπλουτισμό της προσφοράς του συγκεκριμένου θέρετρου, ο τουρισμός παραχείμασης συμβάλλει στην άμβλυση της εποχικότητας. Ανάλογο παράδειγμα είναι η ανάπτυξη του ορεινού παραθερισμού ή του χιονοδρομισμού σε κέντρα απλού χειμερινού τουρισμού.

Είναι επομένως χρήσιμο για λόγους σαφήνειας, οι οποίες αναφορές στις ειδικές μορφές τουρισμού να συγκεκριμενοποιούνται με μνεία της περιοχής και του επιδιωκόμενου στόχου.

3.6. Διαφοροποίηση της ζήτησης

Παράλληλα με την προώθηση των καθιερωμένων μορφών τουρισμού, με ποικίλη όμως ένταση ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική τους σημασία, άρχισε τελευταία με επιταχυνόμενο ρυθμό η εξέταση των δυνατοτήτων ανάπτυξης και ειδικών μορφών τουρισμού. Οι λόγοι είναι:

- Η συνέχιση της προσπάθειας για άμβλυνση της εποχικότητας της αλλοδαπής ζήτησης που δεν επιτεύχθηκε με τον θεραπευτικό και χιονοδρομικό τουρισμό καθώς οι μορφές αυτές έχοντας περιορισμένη διεθνή απήχηση απευθύνονται κυρίως στην εσωτερική αγορά.
- Η ανάγκη εμπλουτισμού της προσφοράς ώστε να ανταποκριθεί στις ποικίλες απαιτήσεις της ζήτησης και έτσι να καταστήσει το συνολικό τουριστικό προϊόν ανανεωμένο και ευρύτερα ανταγωνιστικό στο εξωτερικό.
- Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού τρίτης ηλικίας στην Ευρώπη. Η κατηγορία αυτή αποδεσμευμένη από χρονικούς περιορισμούς πραγματοποιεί και δεύτερες διακοπές μέσα στο ίδιο έτος, αποτελώντας επαναλαμβανόμενη πελατεία που μπορεί να ανταποκριθεί θετικά στις προσφερόμενες δυνατότητες και για τουρισμό εκτός περιόδου αιχμής.
- Η διαπίστωση ύπαρξης φυσικών πόρων στην ελληνική περιφέρεια που αξιοποιούμενοι μπορεί να προσελκύσουν διαμορφωμένες ήδη

μορφές τουρισμού (πχ. φυσιογνωστικός) με σημαντική προοπτική ανάπτυξης.

- Η ζήτηση για ειδικές μορφές τουρισμού (πχ. συνεδριακός) που έχοντας την ευχέρεια εγκατάστασης ανεξάρτητα από την ύπαρξη πρωτογενούς τουριστικής προσφοράς, είναι κατάλληλες για περιφέρειες χωρίς δυνατότητες στον τουρισμό.

Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι η ζήτηση διαφοροποιείται επειδή νέες κατηγορίες καταναλωτών με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα εισέρχονται στην τουριστική αγορά. Αυτό οδηγεί στην πύκνωση των μετακινήσεων, στη διακίνηση σε μικρότερες οργανωμένες ομάδες, και στην σταδιακή απομαζικοποίηση του τουρισμού καθώς οι διακοπές "επί μέτρω" αρχίζουν να γίνονται θεσμός.

3.7. Μορφές τουρισμού σε προτεραιότητα

Στη συνέχεια αναφέρονται ορισμένες μορφές τουρισμού που σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα και τις τοπικές συνθήκες προσφέρονται για διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης.

α. συνεδριακός τουρισμός

Ο συνεδριακός τουρισμός παρουσιάζει τελευταία μια τάση για μικρότερα και συχνότερα συνέδρια (200 - 500 άτομα). Τέτοια συνέδρια μπορεί να εξυπηρετηθούν σε αίθουσες κατάλληλα εξοπλισμένες με μικροφωνικές εγκαταστάσεις, κυλικείο και χώρους υγιεινής. Έτσι, αποφεύγεται η ανάγκη ενός πολυδάπανου συνεδριακού κέντρου και χρησιμοποιείται το υπάρχον κτιριακό δυναμικό. Δεδομένου ότι το ενδιαφέρον για μετασυνεδριακές

δραστηριότητες είναι έντονο, είναι σκόπιμη η παράλληλη οργάνωση εκδρομών, εκθέσεων, λαογραφικών εκδηλώσεων και η αξιοποίηση της παραδοσιακής κουζίνας της περιοχής. Σημαντική είναι η προετοιμασία για την προσέλκυση συνεδρίων και η έγκαιρη επαφή με επαγγελματικές οργανώσεις Ελλήνων και ομογενών.

β. τουρισμός άθλησης

Μια άλλη μορφή επαγγελματικού τουρισμού είναι ο τουρισμός άθλησης, όχι όμως αυτός των διεθνών συναντήσεων αλλά της προπόνησης ξένων ομάδων, ποδοσφαιρικών, κολυμβητικών, κωπηλατικών, ιστιοπλοϊκών κτλ. Το κλιματολογικό πλεονέκτημα της Ελλάδας την χειμερινή περίοδο έναντι των ευρωπαϊκών χωρών και το γεγονός ότι η αθλητική υποδομή (πχ. ποδοσφαιρικά γήπεδα, κολυμβητήρια) είναι σε πολλές περιπτώσεις επαρκής, αποτελούν θετικούς παράγοντες για αξιοποίηση από την ΤΑ και τους τοπικούς αθλητικούς συλλόγους σε συνεργασία με την ΓΓΑ.

γ. εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, δηλ. η επίσκεψη μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, όχι ως παράλληλη δραστηριότητα αλλά ως αυτόνομος στόχος οργανωμένης τουριστικής μετακίνησης, κερδίζει συνεχώς έδαφος μεταξύ των νέων. Η πλούσια ελληνική κληρονομιά σε κλασσικά, βυζαντικά και νεότερα μνημεία, διάσπαρτα σε ολόκληρη τη χώρα, προσφέρει μοναδικές δυνατότητες. Προϋπόθεση είναι η παροχή κινήτρων στους ξένους κυρίως για την εκτός αιχμής περίοδο (μειωμένα εισιτήρια, δωρεάν ξεναγήσεις) ώστε να αξιοποιηθεί ο θεσμός των χειμερινών διακοπών των ευρωπαϊών μαθητών και φοιτητών. Άλλη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό

τουρισμό είναι η οργάνωση θερινών μαθημάτων ελληνικής γλώσσας σε νέους ομογενείς και σε αλλοδαπούς φοιτητές.

δ. φυσιογνωστικός τουρισμός

Μια άλλη μορφή μορφωτικού τουρισμού είναι ο φυσιογνωστικός τουρισμός που συνδυάζει το επιστημονικό ενδιαφέρον και τη φυσική αναψυχή με την επίσκεψη εθνικών δρυμών, υγροβιοτόπων, αισθητικών δασών και μνημείων της φύσης. Ήδη οι παρατηρητές της πτηνοπανίδας που επισκέπτονται την Ελλάδα ανέρχονται σε 20 χιλ. το χρόνο, ενώ τα ελληνικά σπήλαια έχουν από καιρό καθιερωθεί ως σημαντικός πόλος έλξης για τουρίστες και επιστήμονες. Δεδομένου ότι ορισμένα από τα οικοσυστήματα της χώρας είναι σπάνια και παγκοσμίως γνωστά, η ανάπτυξη του φυσιογνωστικού τουρισμού προϋποθέτει υποδομή προστασίας, συναρμοδιότητας Υπ. Γεωργίας, ΥΠΕΧΩΔΕ κλπ., ώστε να αποφευχθεί η καταστροφή πολύτιμων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος.

ε. τουρισμός θήρας και αλιείας

Το κυνήγι είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο στη χώρα μας, ενώ το ερασιτεχνικό ψάρεμα στις λίμνες κερδίζει οπαδούς. Ο τουρισμός θήρας και αλιείας με αυστηρή προϋπόθεση την προστασία της θηραματικής πανίδας από λαθροκυνηγούς και των ιχθυοπληθυσμών, μπορεί να τονώσει τις τοπικές οικονομίες αν συνδυαστεί με ολιγοήμερη παραμονή στις περιοχές.

στ. οδοιπορικός τουρισμός

Εκτός από τον ορειβατικό τουρισμό που έχει καθιερωθεί στη χώρα μας λόγω των πολλών τοπικών συλλόγων και των ορεινών

καταφυγίων, ο οδοιπορικός τουρισμός μπορεί να προσφέρει νέες δυνατότητες ανάπτυξης κυρίως μέσω της αναβίωσης των ιστορικών μονοπατιών. Η χάραξη και η σήμανση των μονοπατιών, η αποτύπωσή τους σε χάρτες και σε δεύτερη φάση η σύνδεσή τους με το ευρωπαϊκό δίκτυο πεζοδρόμων είναι αντικείμενο συνεργασίας της ΤΑ και του Υπ. Γεωργίας.

ζ. αγροτικός τουρισμός

Αγροτικός τουρισμός κατά το ευρωπαϊκό πρότυπο είναι κυρίως ο τουρισμός σε οργανωμένα αγροκτήματα, όπου ο τουρίστας στη διάρκεια της διαμονής του έχει την ευκαιρία να παρακολουθεί και να συμμετέχει στην αγροτική ζωή. Περιοχές σε προτεραιότητα για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού κατά το Υπ. Γεωργίας και την ΕΟΚ είναι οι ορεινές και προβληματικές περιοχές ολόκληρης σχεδόν της χώρας, που καθορίζονται έτσι με κριτήρια της ΕΟΚ.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ήδη λειτουργούν αρκετοί γυναικείοι και άλλοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που διαχειρίζονται και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια της περιοχής. Παράλληλα, αυξάνει το ενδιαφέρον κυρίως των νέων, Ελλήνων και ξένων, για τουρισμό κοντά στη φύση και σε επαφή με τον γηγενή ανθρώπινο παράγοντα. Η σημασία του αγροτουρισμού για την τοπική ανάπτυξη έγκειται στο ότι μπορεί να ενισχύσει οικονομικά ένα μεγάλο ποσοστό πληθυσμού με χαμηλό εισόδημα.

η. τουρισμός παραχείμασης

Ο τουρισμός παραχείμασης είναι κατηγορία του χειμερινού τουρισμού που έχει δυνατότητα εφαρμογής σε κάθε θέρετρο με ήπιο κλίμα τους χειμερινούς μήνες. Αξιοποιεί με τον καλύτερο τρόπο το υπάρχον και εποχικά ανεκμετάλλευτο τουριστικό δυναμικό, είτε

πρόκειται για εγκαταστάσεις, είτε για απασχολούμενους στον κλάδο. Εκτός όμως από το κλίμα χρειάζεται η εξασφάλιση της λειτουργίας ορισμένων ξενοδοχείων και εστιατορίων, καθώς επίσης η διοργάνωση καλλιτεχνικών ή αθλητικών εκδηλώσεων με φροντίδα της ΤΑ ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ψυχαγωγίας των χειμερινών τουριστών.

3.8. Δυνατότητες για την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Για τις χώρες προορισμού τουριστών όπως είναι η Ελλάδα, η διαφοροποίηση της ζήτησης προς την κατεύθυνση ενός πρότυπου που, χωρίς να εγκαταλείπει το παραδοσιακό σχήμα των διακοπών θερινής αναψυχής, αποβλέπει στη συμπλήρωσή του με πολιτιστικές αξίες, θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάδειξη της μικροκλίμακας, της ανθρώπινης διάστασης και του τοπικού στοιχείου.

Όλα τα παραπάνω, συν το γεγονός ότι η κεντρική διοίκηση αποκεντρώνει τις αρμοδιότητες προγραμματισμού και υλοποίησης των τουριστικών έργων ενώ ταυτόχρονα η ΤΑ ευαισθητοποιείται στον τουρισμό, αποκτά σχετική εμπειρία και οργανώνεται, αποτελούν σύμπτωση ευνοϊκών παραγόντων για άνοιγμα της ΤΑ προς μορφές τουρισμού που οι κεντρικοί φορείς είχαν αφήσει εκτός προγραμμάτων ανάπτυξης λόγω προτεραιότητας των θεραπευτικού, θαλάσσιου και χιονοδρομικού τουρισμού.

Αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν εξαντληθεί τα περιθώρια για προώθηση από την ΤΑ των καθιερωμένων μορφών τουρισμού. Με δεδομένη την ζήτηση και την ύπαρξη πρωτογενών πόρων, είναι δυνατή η δημιουργία μικρής κλίμακας εγκαταστάσεων θεραπευτικού και χιονοδρομικού τουρισμού με αντίστοιχη εξασφάλιση υπηρεσιών

στήριξης για την κάλυψη των αναγκών της εσωτερικής αγοράς, σε περιφερειακό επίπεδο.

Περισσότερες ευκαιρίες ανάπτυξης παρέχει ο θαλάσσιος τουρισμός με τη δημιουργία λιμένων αναψυχής, ιεραρχημένων κατά μέγεθος (μαρίνα - σκάλα - καταφύγιο) και εντεταγμένων οργανικά σε ζώνες ναυσιπλοΐας. Επίσης, δεν πρέπει να παραβλέπονται οι παράλληλες δυνατότητες ανάπτυξης που προσφέρονται, είτε με τη δημιουργία εμφιαλωτηρίων ιαματικού νερού, είτε ναυπηγο-επισκευαστικών μονάδων σκαφών αναψυχής παραδοσιακής τεχνολογίας.

Παρ' όλα αυτά, η προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού παραμένει ένα πραγματικά ανεκμετάλλευτο πεδίο δράσης για την ΤΑ, που υπό προϋποθέσεις μπορεί να αποδώσει θετικά οικονομικά αποτελέσματα κυρίως για τις περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας. Ήδη αναφέρθηκαν ενδεικτικά ορισμένες ειδικές μορφές τουρισμού, για τις περισσότερες από τις οποίες υπάρχει το θεσμικό και χρηματοδοτικό πλαίσιο, έχει γίνει προεργασία από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς και έτσι βρίσκονται μέσα στην αναπτυξιακή εμβέλεια της ΤΑ.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της όποιας μορφής τουρισμού παραμένει η ύπαρξη των τουριστικών πόρων και της ειδικής υποδομής που τους ολοκληρώνει. Επίσης, σημειώνεται ότι όταν πρόκειται για μορφές τουρισμού που απευθύνονται σε ειδική και επομένως αριθμητικά περιορισμένη πελατεία είναι σκόπιμος ο συνδυασμός περισσότερων τουριστικών δραστηριοτήτων. Έτσι, αυξάνει η ελκτική δύναμη της περιοχής με αποτέλεσμα ικανοποιητικό όγκο και διάρκεια της κίνησης.

Τέλος, μια ακόμα προϋπόθεση για την επιτυχημένη προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού είναι η διαφήμιση στο εσωτερικό και εξωτερικό των προσφερομένων δυνατοτήτων και η εξασφάλιση της προσπελασιμότητας της κάθε περιοχής¹¹.

-
- i) Τσιάρτας Π, "Κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού: Το ζήτημα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, Οικονομικά Χρονικά, 1994.
 - ii) Λογοθέτης Μ, "Τουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη", εκδ. Επιμελητήριο Δωδεκανήσου 1992

Κεφάλαιο 4

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

4.1. Στη διαδικασία του αναπτυξιακού σχεδιασμού - προγραμματισμού

Είναι προφανής, λοιπόν, η ανάγκη ορθολογικού σχεδιασμού και προγραμματισμού της τουριστικής ανάπτυξης, με σκοπό την έγκαιρη πρόβλεψη και ελαχιστοποίηση των δυσμενών επιπτώσεων. Παράλληλα, χρειάζεται προσπάθεια μεγιστοποίησης του άμεσου ή έμμεσου κοινωνικοοικονομικού οφέλους από την ανάπτυξη αυτή, σε όσο το δυνατόν ευρύτερη περιοχή ή σε ολόκληρη την περιφέρεια. Και δεν αρκεί γι' αυτό ο τομεακός μόνο σχεδιασμός αλλά η διατομεακή ένταξη του κλάδου σε μια καθολική θεώρηση της περιφερειακής αναπτυξιακής διαδικασίας που είναι συνεχής, δυναμική και διαχρονική.

Στη διαδικασία αυτή, ο ρόλος της κεντρικής διοίκησης μπορεί να είναι καθοριστικός ως προς τα γενικά πλαίσια τομεακής ανάπτυξης και συντονιστικός ως προς τις διατομεακές (οριζόντιες) και χωρικές (κάθετες σε διάφορα χωρικά επίπεδα) σχέσεις της ανάπτυξης. Ο ρόλος της Αυτοδιοίκησης σε όλες τις βαθμίδες είναι εξίσου καθοριστικός και θεμελιακός για την αντίστοιχη εξειδίκευση και εφαρμογή της αναπτυξιακής πολιτικής και των τομεακών ή διατομεακών αναπτυξιακών προγραμμάτων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο με συμμετοχικές διαδικασίες (δημοκρατικός προγραμματισμός, αποκεντρωμένες διαδικασίες).

Η κυβερνητική πολιτική μόνη της δεν αρκεί για να επιτευχθεί το επιθυμητό αναπτυξιακό αποτέλεσμα αν δεν υπάρξουν παράλληλα και οι μηχανισμοί εκείνοι που θα στηρίξουν την υλοποίηση. Και έχει αποδειχθεί ότι, πέρα από τα οικονομικά και θεσμικά μέτρα και κίνητρα, είναι ανάγκη να υπάρξει η κοινωνική αποδοχή και η συμμετοχική διαδικασία για να ενεργοποιηθεί ο ανθρώπινος παράγοντας που θα κληθεί να υλοποιήσει ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό στοιχείο της σημερινής πολιτικής είναι: α) ο στόχος της Αποκέντρωσης στις διαδικασίες και στη λήψη απόφασης και β) η ενεργοποίηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τοπικών συλλογικών φορέων στη διαδικασία του σχεδιασμού και του ελέγχου της ανάπτυξης στο αντίστοιχο επίπεδο αυτοδιοίκησης.

Με τους Ν. 1235/82, 1270/82 και 1416/84, καθορίστηκαν τα θεσμικά πλαίσια για την ενίσχυση της Αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της ΤΑ: α) για την άσκηση της Κυβερνητικής πολιτικής και καθιέρωση Λαϊκής Εκπροσώπησης στους νομούς και β) για τη δημοτική αποκέντρωση, τη λαϊκή συμμετοχή και τη διοικητική αυτοτέλεια των Δήμων. Προσδιορίστηκαν οι αρμοδιότητες στον προγραμματισμό σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο καθώς και ο ρόλος των ΟΤΑ στις διαδικασίες αναπτυξιακού σχεδιασμού, προγραμματισμού και λήψης απόφασης.

Η αξιοποίηση των ενδογενών πόρων μιας περιοχής, η ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, η διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας μιας περιοχής, η οργάνωση και εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων της περιοχής εμπίπτουν απόλυτα στις αρμοδιότητες των ΟΤΑ. Πέρα από την δυνατότητα παρέμβασης της Τ.Α. σαν φορέα εξουσίας - τοπικός δημόσιος φορέας για την άσκηση τοπικής δημόσιας πολιτικής - η ΤΑ

μπορεί και πρέπει να λειτουργεί και σαν φορέας δημιουργίας κοινωνικού εξοπλισμού, υποδομής, τήρησης καθαριότητας, διατήρησης ανάδειξης και προστασίας περιβάλλοντος, ενημέρωσης και πληροφόρησης κατοίκων και επισκεπτών.

4.2. Στον προγραμματισμό και την υλοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης

Με δεδομένο το ρόλο της στο σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και τη λήψη απόφασης για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής, η ΤΑ μπορεί να έχει σαν στόχους, στο περιφερειακό επίπεδο¹:

- την εξειδίκευση της τομεακής κυβερνητικής πολιτικής από το εθνικό στο περιφερειακό επίπεδο,
- την προσαρμογή των επιμέρους προγραμμάτων και έργων στους στόχους και τις κατευθύνσεις του εθνικού προγράμματος,
- τον συντονισμό των έργων τοπικής σημασίας και τον προγραμματισμό αντίστοιχων έργων υπερτοπικής σημασίας,
- την εφαρμογή και τον έλεγχο της τομεακής επενδυτικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο,
- τη δημιουργία της απαιτούμενης γενικής και ειδικής υποδομής, του κοινωνικού εξοπλισμού και των συμπληρωματικών έργων που δεν μπορούν να αναλάβουν οι ΟΤΑ, ούτε η ιδιωτική πρωτοβουλία,
- την εκπαίδευση και εξειδίκευση στελεχών - συμβούλων των ΟΤΑ, την παροχή τεχνογνωσίας και τεχνικής βοήθειας στους ΟΤΑ και την ιδιωτική πρωτοβουλία,

- την οργάνωση και αναβάθμιση του κλάδου, την υποβοήθηση, την ενθάρρυνση και τον συντονισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Αντίστοιχοι στόχοι στο τοπικό επίπεδο μπορεί να είναι:

- η εξειδίκευση της τομεακής κυβερνητικής πολιτικής στο τοπικό επίπεδο,
- η προσαρμογή των επιμέρους προγραμμάτων και έργων στους στόχους και τις κατευθύνσεις του εθνικού και περιφερειακού προγράμματος, στα θεσμικά πλαίσια, μέτρα - κίνητρα, καθώς και στα οικονομικά πλαίσια του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων - εθνικών, τομεακών, νομαρχιακών - και άλλων ειδικών προγραμμάτων,
- η ενημέρωση, πληροφόρηση, συντονισμός, έλεγχος, υποβοήθηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και συλλογικών φορέων,
- ο προγραμματισμός έργων τοπικής σημασίας με αναπτυξιακά κριτήρια και η ανάληψη βιώσιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον τουρισμό,
- η δημιουργία κοινωνικού εξοπλισμού και συμπληρωματικών έργων τουριστικής προσφοράς, η οργάνωση, η συμπλήρωση και αναβάθμιση των υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων του τουρισμού, η καθαριότητα, η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη τουριστικής συνείδησης, η προβολή και διαφήμιση της περιοχής.

Αναφέρεται τέλος, η δυνατότητα που δίνεται με τους νέους θεσμούς στην Τ.Α. για την αξιοποίηση πόρων υπερτοπικής σημασίας και τον προγραμματισμό έργων περιφερειακής σημασίας από διαδημοτικές επιχειρήσεις και άλλους συλλογικούς φορείς του δημοσίου τομέα ή μικτούς, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, με προγραμματικές συμφωνίες, δημιουργία εταιριών κλπ. Είναι

αυτονόητο ότι ο προγραμματισμός και η υλοποίηση έργων και προγραμμάτων τέτοιας κλίμακας και σημασίας, θα πρέπει να γίνεται μέσα στα πλαίσια της γενικότερης τομεακής και περιφερειακής πολιτικής και να εναρμονίζεται προς τους στόχους και τις κατευθύνσεις της.

4.3. Οι χρηματοδοτήσεις του τουριστικού τομέα

Τα μέσα για την υλοποίηση των στόχων που προαναφέρθηκαν είναι:

- α) ο αναπτυξιακός νόμος 2234/94 και τα κονδύλια που προορίζονται για την εφαρμογή του, μέσω του Β' Κ.Π.Σ.
- β) το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Πολιτισμού - Τουρισμού".

Ειδικότερα, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος επιδοτούνται δράσεις που αφορούν:

- στη δημιουργία βασικής λιμενικής υποδομής για περιορισμένο αριθμό μαρίνων (μονάδες αγκυροβολίας τουριστικών πλοίων και πλοιαρίων με πρόβλεψη για πλήρεις χερσαίες εξυπηρετήσεις),
- στα μικρής κλίμακας λιμενικά έργα για την εξασφάλιση ασφαλώς ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού σε παράλιους οικισμούς,
- στην ανάπτυξη συμπλεγμάτων ορεινού, οικολογικού και πολιτιστικού τουρισμού, μέσω της ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, της χάραξης μονοπατιών και διαδρόμων μέσω ορεινών κοινοτήτων και περιοχών πολιτιστικών ενδιαφερόντων κλπ.,
- στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (κοινωνικού, θεραπευτικού κλπ.),

- στην ενίσχυση επενδύσεων ποιοτικού εκσυγχρονισμού υφισταμένων ξενοδοχειακών μονάδων και μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών κτισμάτων σε ξενοδοχειακά καταλύματα,
- στην υποβοήθηση τουριστικών επιχειρήσεων σε ζητήματα οργάνωσης, μηχανοργάνωσης, βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς τους κλπ.,
- στη δημιουργία Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.) και στην ενίσχυση δημιουργίας εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής,
- στην κατάρτιση των απασχολουμένων σε φορείς υπεύθυνους για την υλοποίηση του προγράμματος.

Εκτός των χρηματοδοτήσεων που προαναφέρθηκαν, κονδύλια για τη χρηματοδότηση του τουριστικού τομέα προβλέπονται σε κοινοτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες, πχ. "σχέδιο κοινοτικών δράσεων υπέρ του τουρισμού", που χρηματοδότησε ενέργειες και μελέτες για μια τριετία και του οποίου συνέχεια αναμένεται να αποτελέσει το πρόγραμμα "Φιλοξενία". Στα πλαίσια, επίσης, προγραμμάτων όπως το Leader, Life, Interreg, Pacte και Meda, προβλέπεται χρηματοδότηση δράσεων που αφορούν τον τομέα.

i) Λογοθέτης Μ, "Τουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη", εκδ. Επιμελητήριο Δωδεκανήσου 1992

ii) Φλέγκα Β, "Σημειώσεις για τον τουρισμό" ΕΕΤΑΑ 1996

Κεφάλαιο 5

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

5.1. Δυνατότητες και προοπτικές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

5.1.α. Προοπτικές διεθνούς - ελληνικού τουρισμού

Οι προοπτικές του διεθνούς τουρισμού, γενικά διαγράφονται αισιόδοξες, με πρόβλεψη μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης +4%. Η τάση διεξόδου των πληθυσμών της Βόρειας Ευρώπης προς τη Μεσόγειο συνεχίζεται με τη θέση της Ελλάδας βελτιωμένη σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία. Παράλληλα, έχουμε την εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών πόλων έλξης τουριστών στις ακτές της ΒΔ Αφρικής και της ΒΑ Μεσογείου. Ο μαζικός τουρισμός, που καλύπτει και το μεγαλύτερο ποσοστό του τουρισμού της Μεσογείου γιατί συνδυάζει το χαμηλό κόστος και την υψηλή οργάνωση και παροχή ικανοποιητικής προσφοράς, αποκτά σταδιακά περισσότερο ανθρώπινη διάσταση και περιβαλλοντική ποιότητα.

Στην Ελλάδα, ο μεγάλος αριθμός, η ποικιλία, η ευρεία κατανομή αξιόλογων έως μοναδικών τουριστικών πόρων, καθώς και το ήπιο κλίμα, δίνουν απεριόριστες δυνατότητες ανάπτυξης κάθε μορφής τουρισμού. Ο ελληνικός τουρισμός, παρά την αναμφισβήτητη οικονομική συμβολή του, α) στο εθνικό ισοζύγιο 150% περίπου των άδηλων πόρων, β) στην απασχόληση (10% του εργατικού δυναμικού άμεσα και κατ' εκτίμηση 30% έμμεσα) και γ) στην περιφερειακή ανάπτυξη γενικότερα (παλιννόστηση, άνοδος επιπέδου ζωής) χαρακτηρίζεται από μαζικότητα.

Ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός, που κυριαρχεί σήμερα στη χώρα μας, παρά τον όγκο του και τις θετικές επιπτώσεις του, παρουσιάζει και σοβαρά μειονεκτήματα, που πηγάζουν από την ίδια των οργανωτική του διάρθρωση:

- Έντονα εποχιακό χαρακτήρα, αφού ταυτίζεται σχεδόν με μια πεντάμηνη - επτάμηνη περίοδο, συμβάλλοντας στην εντατικοποίηση των διαθέσιμων πόρων του κάθε τουριστικού προορισμού. Έχει ήδη αποδειχθεί, ότι το πρόβλημα αυτό δεν αντιμετωπίζεται μόνο με παροχή ειδικών κινήτρων είτε στους επαγγελματίες του τουρισμού, είτε στους τουρίστες / καταναλωτές, αν δεν συνοδεύεται από τη δημιουργία της απαραίτητης προσφοράς για τους εκτός τουριστικής περιόδου μήνες.
- Άνιση γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας και υπερσυγκέντρωση της τουριστικής προσφοράς σε ορισμένες περιοχές της χώρας, με όλα τα συνακόλουθα προβλήματα: στροφή της τοπικής οικονομίας σε "μονοκαλλιέργεια", αγορά ευπαθής και εξαρτημένη από διεθνείς συγκυρίες, έξοδος του ενεργού πληθυσμού από τον πρωτογενή τομέα και εγκατάλειψη γεωργικής γης, υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων, ρύπανση, φόρτιση υποδομής.
- Χαμηλή ανταγωνιστικότητα: Βασική ελληνική ιδιομορφία είναι η ανάπτυξη έντονων τάσεων αυθαίρετης ανοικοδόμησης που αφορά τόσο την παραθεριστική κατοικία όσο και ένα μεγάλο αριθμό παραξενοδοχειακών καταλυμάτων, που συχνά δυσχεραίνει τις προσπάθειες αναβάθμισης της τουριστικής προσφοράς των περιοχών που στηρίζεται στο διεθνή μαζικό τουρισμό. Η ταχεία αύξηση των ξενοδοχειακών κλινών (νόμιμων και παράνομων) την τελευταία 15ετία δημιούργησε υπερπροσφορά, που σε συνδυασμό

με το συγκριτικό μειονέκτημα της μεγάλης χρονοαπόστασης από τις πηγές του τουριστικού ρεύματος οδήγησε το ελληνικό τουριστικό κύκλωμα σε διαρκή συμπίεση των τιμών των υπηρεσιών σε βάρος της ποιότητας, δηλαδή στη στήριξη της ανταγωνιστικότητας του εξ ολοκλήρου στην τιμολογιακή του πολιτική.

5.1.β. Τουριστική πολιτική

Οι κύριες επιδιώξεις της τουριστικής πολιτικής είναι:

- η αναβάθμιση της ποιότητας και ο εμπλουτισμός - διαφοροποίηση του συνολικού ελληνικού τουριστικού προϊόντος (βελτίωση επιπέδου προσφερομένων υπηρεσιών, "άνοιγμα" προς νέες μορφές τουρισμού),
- η αντιμετώπιση των προβλημάτων υπερσυγκέντρωσης και εποχικότητας, χαμηλής ανταγωνιστικότητας, δυσλειτουργίας του ιδιωτικού τομέα, έλλειψης συντονισμού των εμπλεκομένων δημόσιων φορέων, με άμεσες παρεμβάσεις,
- η αύξηση της οικονομικής αποδοτικότητας του κλάδου και της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς του, με παράλληλη διατήρηση της συμπληρωματικότητας, με τους άλλους τομείς της οικονομίας,
- η άμβλυνση της κυριαρχίας του μαζικού τουρισμού,
- η ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος, φυσικού και ιστορικού.

5.1.γ. Πολιτική ενίσχυσης - ενδυνάμωσης της Τ.Α.

Με τους νόμους 1235/82, 1270/82, 1416/84, 2160/93 και 2234/94, καθορίστηκαν τα θεσμικά πλαίσια και προσδιορίστηκαν οι αρμοδιότητες και ο ρόλος της Τ.Α. στις διαδικασίες αναπτυξιακού σχεδιασμού, προγραμματισμού και λήψης απόφασης.

Με την ενδυνάμωση της Τ.Α., τις αποκεντρωμένες συμμετοχικές διαδικασίες και το δημοκρατικό προγραμματικό, είναι σήμερα δυνατή η ουσιαστική συμμετοχή της στις διαδικασίες του αναπτυξιακού σχεδιασμού, λήψης απόφασης, εφαρμογής και ελέγχου της ανάπτυξης στο επίπεδο τις αρμοδιότητές της. Παράλληλα, είναι για το λόγο αυτό και αυξημένες οι ευθύνες της Τ.Α. για την προστασία και ορθολογική χρήση των πόρων - φυσικών και πολιτιστικών - και του περιβάλλοντος, τόσο γενικά όσο και ειδικότερα, στα πλαίσια χωροθέτησης και προγραμματισμού επί μέρους χρήσεων, έργων και δραστηριοτήτων με άμεσες ή έμμεσες περιβαλλοντικές αλληλεπιδράσεις. Υπενθυμίζονται εδώ οι δυνατότητες ενεργοποίησης της Τ.Α. στα πλαίσια του οικιστικού Νόμου 1337/83 ως προς τη θεσμοθέτηση ζωνών χρήσεως γης, οικιστικού ελέγχου και προστασίας περιβάλλοντος καθώς και τον καθορισμό τουριστικών ζωνών.

5.1.δ. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τουρισμό

Με έμφαση στην ενίσχυση της αποκέντρωσης και ενδυνάμωσης της Τ.Α., που απετέλεσε στόχο της κυβερνητικής πολιτικής από το 1981 και με την εισαγωγή των νέων θεσμών που θεσπίστηκαν για το σκοπό αυτό η δραστηριότητα της Τ.Α., στον τουριστικό τομέα σε συνεργασία και με τον ΕΟΤ, είναι δυνατό να στοχεύει¹¹:

- Στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων κάθε λειτουργικής μορφής. Με το πλέγμα μέτρων και κινήτρων αναβάθμισης και εμπλουτισμού της τουριστικής προσφοράς, είναι δυνατή η δημιουργία από επιχειρήσεις των ΟΤΑ τουριστικών εγκαταστάσεων νέων λειτουργικών μορφών, με ευνοϊκές διατάξεις και αυξημένα κίνητρα σε επιχειρήσεις ΟΤΑ.

- Στη δημιουργία εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής (μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα) ή ανωδομής (κέντρα εστίασης και αναψυχής, τουριστικά περίπτερα, συγκροτήματα αναψυκτηρίων - αποδυτηρίων στις παραλίες κλπ.).
- Στην εφαρμογή ευρύτερων αναπτυξιακών προγραμμάτων, που να περιλαμβάνουν είτε αποκλειστικά τουριστικές εγκαταστάσεις είτε αυτές σε συνδυασμό με εγκαταστάσεις κοινωνικής υποδομής και εξοπλισμού (γήπεδα, αθλητικές εγκαταστάσεις, εγκαταστάσεις για πολιτιστικές εκδηλώσεις). Με Προγραμματικές Συμβάσεις του Ν. 1416/84 είναι δυνατή η μεταβίβαση πόρων από τον ΕΟΤ προς ΟΤΑ με όρους κοινής συμφωνίας για τουριστική αξιοποίηση περιοχών.
- Στην ίδρυση δημοτικών - κοινοτικών γραφείων πληροφοριών για τους τουρίστες, με Προγραμματικές Συμβάσεις ΕΟΤ - ΟΤΑ.
- Στη συμμετοχή των ΟΤΑ στις κατά τόπους Νομαρχιακές Επιτροπές Τουρισμού, θεσμοθετημένα συμβουλευτικά όργανα των Νομαρχιακών Συμβουλίων για θέματα τουρισμού.
- Με τη θέσπιση και δημιουργία των Τοπικών Φορέων Τουρισμού, στην ανάληψη της οργανωμένης τουριστικής προβολής περιοχών στο εξωτερικό και το εσωτερικό.

5.1.ε. Πλαίσιο αρχών και γενικών κατευθύνσεων στην άσκηση πολιτικής τουρισμού

Οι κατευθύνσεις παρεμβάσεις της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στον τουριστικό τομέα, προσδιορίζονται από:

- τα χαρακτηριστικά: γεωγραφικά, φυσικού περιβάλλοντος, ιστορικά, κοινωνικά και πολιτιστικά του νομού,
- το στάδιο ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας, στο νομό: υποδομές και ανωδομές, επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, επίπεδο οργάνωσης της τουριστικής δραστηριότητας,

- τη διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού στην περιοχή, το βαθμό των δεξιοτήτων και γνώσεων του διαθέσιμου δυναμικού.

Με βάση τη μέχρι σήμερα εμπειρία από τη δραστηριοποίηση της Αυτοδιοίκησης στον τουριστικό τομέα, τις πολιτικές κατευθύνσεις σε εθνικό επίπεδο για τον τουρισμό αλλά και τις υφιστάμενες πηγές και μηχανισμούς χρηματοδοτήσεων, παρουσιάζονται στη συνέχεια ενδεικτικά θέματα και τομείς προς ανάπτυξη δραστηριοτήτων:

- Υποστήριξη Μικρο - Μεσαίων Επιχειρήσεων: πληροφόρηση για χρηματοδοτικά εργαλεία, ενημέρωση για διαδικασίες, παροχή τεχνικής βοήθειας κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών κλπ.
- Συνεργασία με συλλογικούς φορείς επιχειρηματιών ή εργαζομένων στον κλάδο: η συνεργασία μπορεί να γίνει με στόχο την αξιοποίηση κοινοτικών κονδυλίων, με τη διαδικασία της υποβολής προτάσεων σε κοινοτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες, καθώς επίσης με στόχο την διαφήμιση και προβολή του νομού στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης: ιδιαίτερα σε νομούς όπου η τουριστική δραστηριότητα είναι υποτυπωδώς ή καθόλου αναπτυγμένη, η εκπόνηση μελετών για τη διερεύνηση των δυνατοτήτων και η κατάρτιση επιχειρησιακών σχεδίων για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων είναι απαραίτητη.
- Προστασία του περιβάλλοντος: ιδιαίτερα σε αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές, περιοχές που κατακλύζονται από το μαζικό τουρισμό και όπου απειλείται τόσο το φυσικό περιβάλλον όσο και η πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά, είναι απαραίτητη η ανάληψη πρωτοβουλιών για τη διασφάλισή τους.
- Συνεργασία με κεντρικούς φορείς για την υποστήριξη της τουριστικής πολιτικής: η υποστήριξη της τουριστικής πολιτικής,

που έχει ως στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, προϋποθέτει τη συνεργασία όλων των φορέων, κεντρικών και περιφερειακών, δημοσίων και ιδιωτικών. Η Αυτοδιοίκηση, δραστηριοποιούμενη σε τοπικό επίπεδο έχει άμεση επαφή και γνώση των συνθηκών και επομένως μπορεί να προτείνει και να αναλάβει η ίδια σχετικές πρωτοβουλίες και κυρίως ελέγχου της τουριστικής δραστηριότητας.

- Κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού - ευαισθητοποίηση των κατοίκων: ο ρόλος του ανθρώπινου δυναμικού στις χώρες - δέκτες τουρισμού, απασχολούμενων και μη στον κλάδο, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η ανάληψη πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην ανάπτυξη μεγαλύτερης επαγγελματικής συνείδησης στους εργαζομένους και η ευαισθητοποίηση των κατοίκων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς και προστασίας του περιβάλλοντος είναι, σε εθνικό επίπεδο, πρώτης προτεραιότητας.

Η επενδυτική διάσταση της τουριστικής πολιτικής διαμορφώνεται με επίκεντρο το βασικό προγραμματικό στόχο της αναβάθμισης της τουριστικής προσφοράς και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Μέσα για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων αποτελούν: ο νέος αναπτυξιακός νόμος (2234/94) και τα κονδύλια του Β' Κ.Π.Σ. (εθνικό σκέλος), που προορίζονται για την εφαρμογή του (περίπου 32 δισ. δρχ.).

Τα κέντρα του νέου αναπτυξιακού νόμου αφορούν συνοπτικά:

- (α) Ολοκληρωμένες επενδύσεις εκσυγχρονισμού υφιστάμενων ξενοδοχειακών καταλυμάτων ΑΑ - Γ' τάξης (Ν. 2234/94) με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας της τουριστικής προσφοράς και την περιορισμένη διαφοροποίησή της με την προσθήκη νέων

λειτουργιών στα υφιστάμενα ξενοδοχεία. Το κίνητρο αυτό προορίζεται να εφαρμοσθεί σε ολόκληρη την Επικράτεια με προτεραιότητα τις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές, όπου υπάρχει μεγάλος αριθμός ξενοδοχειακών κλινών, που χρήζουν εκσυγχρονισμού.

- (β) Δημιουργία Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.) (αρ. 1, παρ. 2, εδ. β', Ν. 2234/94) με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος δεδομένου ότι οι ΠΟΤΑ θα αποτελούνται από ξενοδοχειακές μονάδες υψηλών τάξεων καθώς και εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, μαρίνες, κέντρα θαλασσοθεραπείας ή τουρισμού υγείας, υδροθεραπευτήρια κτλ.).

Το κίνητρο αυτό προορίζεται να εφαρμοσθεί πιλοτικά σε μικρό αριθμό Π.Ο.Τ.Α. Έχει στόχο είτε να συμπληρώσει την προσφορά αναπτυγμένων περιοχών με καταλύματα υψηλής στάθμης και ειδική τουριστική υποδομή, είτε να επιδιώξει τουριστική ανάπτυξη μη αναπτυγμένων περιοχών μέσα από ολοκληρωμένα (λειτουργικά και επιχειρηματικά) σύνολα, με τρόπο ώστε να αποφευχθεί η απόλυτη εξάρτηση των περιοχών αυτών από το μαζικό τουρισμό και τα επακόλουθα της εξάρτησης αυτής.

- (γ) Επενδύσεις σε έργα ειδικής τουριστικής υποδομής (μεμονωμένα - εκτός ΠΟΤΑ) Ν. 2234/94, με στόχο την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και το "άνοιγμα" σε ειδικές μορφές τουρισμού.

Το κίνητρο αυτό αφορά κατά προτεραιότητα τις αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές, η τουριστική προσφορά των οποίων χρήζει στήριξης, με έργα ειδικής τουριστικής υποδομής, προκειμένου να "ανοιχθεί" σε πελατεία ειδικών μορφών τουρισμού (συνεδριακού,

αθλητικού κλπ.) και να επιτύχει επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Το ίδιο ισχύει και για τις νέες τουριστικές περιοχές, που δημιουργήθηκαν ως επί το πλείστον με τα κίνητρα του Ν. 1262/82 σαν προορισμοί μαζικού τουρισμού και ήδη αντιμετωπίζουν οξύτατα προβλήματα (πληροτήτων, βιωσιμότητας των μονάδων κτλ.) και των οποίων το τουριστικό προϊόν πρέπει εξίσου να διαφοροποιηθεί (πχ. νησιά του Β. Αιγαίου, ορισμένα Δωδ/νησα κτλ.).

(δ) Επενδύσεις σε νέα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα εντός "ζωνών τουρισμού - αναψυχής" και σε παραδοσιακά κτίσματα (Ν. 2234/94, Ν. 1892/90) με στόχο την περιορισμένη επέκταση της τουριστικής προσφοράς και της διαφοροποίησής της.

Το κίνητρο αυτό, είναι το μόνο κίνητρο, που αφορά εν μέρει την επέκταση της τουριστικής προσφοράς και προορίζεται, ως προς το σκέλος νέες ξενοδοχειακές κλίνες, εντός "ζωνών τουρισμού - αναψυχής" να χρηματοδοτήσει μεμονωμένες μονάδες, μεσαίου κατά προτίμηση μεγέθους, σε περιοχές με ανεπαρκή ξενοδοχειακή προσφορά. Στόχος δεν είναι, μέσω του κινήτρου αυτού, να δημιουργηθούν νέοι προορισμοί μαζικού τουρισμού, αλλά να καλυφθούν οι περιορισμένες τουριστικές και κοινωνικές ανάγκες των περιοχών αυτών και να δημιουργηθούν πυρήνες ανάπτυξης μικρών συμπλεγμάτων ειδικών μεταφορών τουρισμού κτλ.

Οι Δημόσιες Επενδύσεις (Εθνικό σκέλος Β' Κ.Π.Σ. και Π.Ε.Π.) κατευθύνονται εξ ολοκλήρου στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού και συγκεκριμένα:

- Θαλάσσιος τουρισμός: ολοκλήρωση δικτύου μαρίνων και λιμενικές βελτιώσεις και αγκυροβόλια σε παράλιους οικισμούς.

- Ορεινός, οικολογικός, πολιτιστικός και θεραπευτικός τουρισμός, μέσω της ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, με επεμβάσεις αποκατάστασης σε παραδοσιακά κτίρια και οικισμούς, τη δημιουργία εγκαταστάσεων λουτροθεραπείας σε ιαματικές πηγές και αστικής αναψυχής κ.ά.
- Επίσης, στο Β' Κ.Π.Σ., εθνικό σκέλος, περιλαμβάνονται και μέτρα που αφορούν στην καλύτερη οργάνωση των τουριστικών επιχειρήσεων και την επιτυχέστερη διεξόδυσή τους στις διάφορες αγορές και την ολοκλήρωση των πληροφοριακών δικτύων για την καλύτερη εξυπηρέτηση τουριστών και επαγγελματιών, καθώς και μέτρα κατάρτισης και επιμόρφωσης.
- Προτεραιότητα στον συνολικό επενδυτικό τομέα (δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις) αποδίδεται επίσης στην ενίσχυση του εθνικά ευαίσθητου τόξου της βόρειας και ανατολικής μεθορίου (Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη, Β. Αιγαίο, Δωδεκάνησα).
- Η ιδιωτικοποίηση της περιουσίας του ΕΟΤ, πρόκειται να εξυπηρετήσει βασικές επιδιώξεις της τουριστικής πολιτικής.

i) Βαρβαρέσας Σ, "Τουρισμός / έννοιες, μεγέθη, δομές", εκδ. Προπομπός 1996

ii) Διάνα Α, "Η Τ.Α. μπορεί να βοηθήσει τον τουρισμό", Επιθεώρηση Τ.Α., Αύγουστος 1994

Κεφάλαιο 6

ΕΟΤ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

6.1. Πλαίσια και αρμοδιότητες ΕΟΤ

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), αρμόδιος φορέας για τον τουρισμό στη χώρα μας, είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπαγόμενο στο Υπουργείο Τουρισμού και αποτελείται από την Κεντρική Υπηρεσία και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Εσωτερικού και Εξωτερικού. Κύριες αρμοδιότητες του είναι:

- ο σχεδιασμός και προγραμματισμός της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας,
- η προβολή και διαφήμιση στο εσωτερικό και το εξωτερικό,
- η εφαρμογή του προγράμματος και η υλοποίηση τουριστικών έργων υποδομής και ανωδομής εθνικής σημασίας,
- ο συντονισμός δημοσίων και ιδιωτικών φορέων που έχουν σχέση με κάθε είδους τουριστικές δραστηριότητες,
- η εποπτεία και ο έλεγχος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε ότι αφορά τις τουριστικές εγκαταστάσεις και την παροχή τουριστικών υπηρεσιών της χώρας.

Έμπρακτη αναγνώριση της οικονομικής σημασίας του τουρισμού από το κράτος και σταδιακά βήματα αναβάθμισης του τομέα αποτελούν:

- Η υπαγωγή από το 1986 του ΕΟΤ από το Υπ. Προεδρίας, όπου αρχικά υπαγόταν σαν Γενική Γραμματεία (μαζί με την Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών και τη Γραμματεία Αθλητισμού), στο Υπ. Εθνικής Οικονομίας για την οργανικότερη σύνδεση και αμεσότερη

συμβολή του τουριστικού κλάδου στη γενικότερη αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας.

- Η δημιουργία από το 1987 θέσης Υφυπουργού στο Υπ. Εθνικής Οικονομίας αρμοδίου για θέματα τουρισμού, ώστε να υπάρχει ενιαία και αποκλειστική εποπτεία της λειτουργίας του κλάδου.
- Η ίδρυση από τις αρχές του 1989 Υπουργείου Τουρισμού, με αρμοδιότητα τον σχεδιασμό και την άσκηση πολιτικής στον τομέα του τουρισμού, καθώς και την εποπτεία κάθε δραστηριότητας που αφορά τον τομέα. Το Υπ. Τουρισμού εκτός από τον ΕΟΤ, εποπτεύει, συντονίζει και υποστηρίζει τα Νομικά Πρόσωπα: Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών (ΣΤΕ), Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδας (ΞΕΕ), καθώς και τις εταιρίες στις οποίες ο ΕΟΤ είναι αποκλειστικός ή κύριος μέτοχος (Ξενία ΑΕ, Λαγονήσι ΑΕ).

Παρ' όλο που ο ΕΟΤ θεωρείται ο καθ' ύλην αρμόδιος φορέας για τον τουρισμό στη χώρα μας, στην πραγματικότητα έχει άμεση και όχι αποκλειστική αρμοδιότητα και εποπτεία μόνο ως προς ορισμένες τουριστικές δραστηριότητες και εγκαταστάσεις (τουριστικά καταλύματα, ταξιδιωτικά γραφεία, τουριστικά λεωφορεία). Η εμπλοκή πολλών φορέων και η επικάλυψη αρμοδιοτήτων σε θέματα που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τον τουρισμό, περιορίζουν τον ρόλο του ΕΟΤ σε παρεμβάσεις συντονιστικού χαρακτήρα προς τους άλλους συναρμόδιους φορείς (Υπ. Μεταφορών για τις μεταφορές, Υπ. Εμπορικής Ναυτιλίας για τις θαλάσσιες μεταφορές, Υπ. Εμπορίου για τον έλεγχο των τιμών, ΥΠΕΧΩΔΕ για την παραθεριστική κατοικία, τα έργα τεχνικής υποδομής, την πολεοδόμηση τουριστικών περιοχών, την έκδοση αδειών για ξενοδοχεία, Υπ. Οικονομικών για το συνάλλαγμα, Υπ. Εθνικής Οικονομίας για τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις).

6.2. Πεδίο συνεργασίας ΕΟΤ με Τοπική Αυτοδιοίκηση

Τα τελευταία χρόνια, ο ΕΟΤ έχει διαρκή συνεργασία με Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τοπικούς, πολιτιστικούς, εξωραϊστικούς και αθλητικούς συλλόγους και συλλογικούς φορείς επιχειρηματιών και εργαζομένων στον τουριστικό κλάδο, τόσο για την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων ή την εκτέλεση μεμονωμένων τουριστικών έργων, όσο και για την ενίσχυση, οργάνωση και βελτίωση του πλέγματος των τουριστικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων διαφόρων περιοχών της χώρας, καθώς και για την προβολή και διαφήμιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε περιοχής στο εξωτερικό. Στη συνεργασία αυτή εμπλέκονται όλες σχεδόν οι Δ/νσεις της Κεντρικής Υπηρεσίας του ΕΟΤ αλλά και οι περιφερειακές του υπηρεσίες εσωτερικού και εξωτερικού. Κύριοι άξονες αυτής της συνεργασίας είναι ο αναπτυξιακός προγραμματισμός σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τα έργα, η μεταβίβαση πόρων, η τεχνική και οργανωτική βοήθεια.

6.2.α. Ειδικά Προγράμματα Ανάπτυξης

Τα Ειδικά Προγράμματα Ανάπτυξης αφορούν συγκεκριμένες ειδικές παρεμβάσεις του τουριστικού τομέα ή σύστημα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων πολλών φορέων σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Στόχος τους, η προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από ήπιες μορφές τουρισμού και την περιφερειακή ανάπτυξη. Παραδείγματα τέτοιων ειδικών προγραμμάτων είναι:

- Το Πρόγραμμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΕΟΤ, που χρονολογείται από το 1976 και αφορά τη μετατροπή

παραδοσιακών σπιτιών και οικιστικών συνόλων σε ξενώνες και συμπληρωματικές τουριστικές εγκαταστάσεις.

- Το Πρόγραμμα Ενοικιαζομένων Δωματίων του ΕΟΤ, παλαιότερα και τα Προγράμματα Αγροτουρισμού που προωθούνται τα τελευταία χρόνια σε συνεργασία ΕΟΤ και Υπ. Γεωργίας και αφορούν την απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος από αγρότες ή κτηνοτρόφους ορεινών, προβληματικών περιοχών με τη δημιουργία ενοικιαζομένων δωματίων στα σπίτια τους.
- Το Ειδικό Πρόγραμμα Εκτός Ποσόστωσης της ΕΟΚ για τα νησιά του Αιγαίου και τα Προπαρασκευαστικά Προγράμματα - Πιλότοι των ΜΟΠ παλαιότερα, το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Αμβρακικού, τα ΜΟΠ (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα) και τελευταία τα ΣΠΑ (Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης) που προωθούνται κατά περιφέρειες, αφορούν όλους τους τομείς, μεταξύ των οποίων και τον τουρισμό και στοχεύουν ακριβώς στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Η συμμετοχή του ΕΟΤ στα παραπάνω προγράμματα συνίσταται: α) στην επιλογή των έργων ή ενεργειών του τουριστικού τομέα σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση όλων των βαθμίδων και τους συναρμόδιους φορείς του κέντρου και της αποκέντρωσης, β) στην εξασφάλιση της χρηματοδότησής τους με την ένταξή τους στο δικό τους ΠΔΕ ή στο ΠΔΕ άλλων φορέων ή στο αντίστοιχο Νομαρχιακό με εισηγήσεις του, γ) στην εκπόνηση των αντίστοιχων μελετών ή και των έργων (σε περίπτωση που υπάρχει η δυνατότητά αυτή) ή στην παρακολούθηση και επίβλεψη της εκπόνησής τους από άλλους φορείς, δημόσιους ή ιδιωτικούς, δ) στην παροχή οργανωτικής και λειτουργικής βοήθειας για την υλοποίηση του προγράμματος και στην προβολή και διαφήμιση του αργότερα.

6.2.β. Κατασκευή, χρηματοδότηση έργων

Η συμβολή του ΕΟΤ με την κατασκευή ή την χρηματοδότηση μεμονωμένων έργων ανωδομής ή υποδομής, άμεσα ή έμμεσα τουριστικής σημασίας υπήρξε μέχρι σήμερα, σημαντική. Έργα τοπικής σημασίας, όπως διαμορφώσεις παραλίων, πλατειών, βελτιώσεις υδροθεραπευτηρίων, δημιουργία λουτρικών εγκαταστάσεων, τουριστικών περιπτέρων, ορεινών καταφυγίων, κοινοτικών κάμπινγκ, αξιοποιήσεις σπηλαίων, αναστηλώσεις μνημείων και εξυπηρετήσεις αρχαιολογικών χώρων, οδικές προσπελάσεις, χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων, μικρά λιμενικά και πλήθος άλλων έργων συμπληρωματικών για τον τουρισμό έχουν γίνει σε όλη τη χώρα από τον ΕΟΤ ή έχουν χρηματοδοτηθεί από τα ΠΔΕ του.

Στα πλαίσια της κυβερνητικής πολιτικής για αποκέντρωση και μεταβίβαση πόρων και αρμοδιοτήτων στην περιφέρεια, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του ΕΟΤ καταρτίζεται από το 1982 σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες του Υπ. Εθνικής Οικονομίας και περιλαμβάνει έργα και μελέτες εθνικής σημασίας ενταγμένα σε αναπτυξιακά προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε.

Αντίστοιχα, τα τουριστικά έργα και οι μελέτες περιφερειακής ή τοπικής σημασίας έχουν τη δυνατότητα να εντάσσονται στα νομαρχιακά ΠΔΕ, μετά από εισήγηση των Νομαρχιακών Συμβουλίων ή και του ΕΟΤ. Ο ΕΟΤ μπορεί να συμβάλλει ενδεχόμενα με τεχνική βοήθεια ως προς τις μελέτες και την επίβλεψη κατασκευής των έργων, αν υπάρχει δυνατότητα από τεχνικής πλευράς γι' αυτό.

Η ανάγκη συντονισμού των έργων τοπικής σημασίας και ένταξής τους σε ευρύτερα αναπτυξιακά προγράμματα θεωρείται αυτονόητη.

6.2.γ. Μεταβίβαση πόρων

Όπως αναφέρθηκε, η μεταβίβαση οικονομικών πόρων από το ΠΔΕ του ΕΟΤ στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις ή στους ΟΤΑ δεν είναι πια δυνατή σε ότι αφορά έργα τοπικής σημασίας, δεδομένου ότι αυτά μπορούν να εντάσσονται στα νομαρχιακά ΠΔΕ. Εξακολουθούν όμως να υπάρχουν στον ΕΟΤ ορισμένα, περιορισμένα βέβαια, κονδύλια επιχορηγήσεων ΟΤΑ ή τοπικών συλλογικών φορέων, για ειδικούς λόγους, όπως: α) για την οργάνωση πολιτιστικών, λαογραφικών εκδηλώσεων, β) για τον εξωραϊσμό χώρων τουριστικής σημασίας, γ) για την αναστήλωση μνημείων, δ) για την ενίσχυση της παραδοσιακής χειροτεχνίας - βιοτεχνίας και ε) για την ενίσχυση της διατήρηση των παραδοσιακών εκείνων στοιχείων που προσδίδουν χαρακτηριστική ιδιαιτερότητα στην τουριστική εικόνα μιας περιοχής.

Με το θεσμό των Προγραμματικών Συμβάσεων, όπως προβλέπονται από τις διατάξεις των Ν. 1256/82 και 1416/84 που αφορούν την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της ΤΑ, έγινε δυνατή η μεταβίβαση πόρων από τον ΕΟΤ σε ΟΤΑ μεμονωμένο ή σε σύνδεσμο δήμων και κοινοτήτων ή σε επιχειρήσεις ΟΤΑ:

- για τη μελέτη και εκτέλεση έργων ή προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης
- για την παροχή τουριστικών υπηρεσιών.

Το έργο, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων, οι πόροι που θα διατεθούν, τα ποσά χρηματοδότησης και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης των έργων ή των προγραμμάτων ή της παροχής των υπηρεσιών, ορίζονται απαραίτητα στις Προγραμματικές Συμβάσεις. Όμοια ορίζεται και ο συμβαλλόμενος φορέας ή ο τρίτος στον οποίο θα ανατεθεί η

διαχείριση, εκμετάλλευση και συντήρηση των έργων του προγράμματος μετά την ολοκλήρωσή του.

Στα πλαίσια των παραπάνω διατάξεων, ο ΕΟΤ έχει συνάψει ήδη αρκετές Προγραμματικές Συμβάσεις με την Τοπική Αυτοδιοίκηση:

- είτε ως μόνος συμβαλλόμενος φορέας, όπως πχ. Π.Σ. για την τουριστική αξιοποίηση της Δυτικής Παραλίας της Καλαμάτας, για την τουριστική αξιοποίηση παραλιακών εκτάσεων του ΕΟΤ στο Καβούρι και στη Λεμβάρδα Αττικής,
- είτε μαζί με άλλους φορείς του δημοσίου, όπως πχ. Π.Σ. για την ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος της περιοχής του Αμβρακικού Κόλπου.

Αντίστοιχα, έχει συνάψει με τις ίδιες διατάξεις μεγάλο αριθμό Προγραμματικών Συμβάσεων με ΟΤΑ για την ίδρυση και λειτουργία Γραφείων Πληροφοριών Τουρισμού.

6.2.δ. Ακίνητη περιουσία ΕΟΤ

Όσον αφορά την ακίνητη περιουσία του ΕΟΤ, αυτή συνίσταται σε εδαφικές εκτάσεις, σε εκμεταλλεύσεις και σε ιαματικές πηγές. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τα δικαιώματα του ΕΟΤ επί των επιμέρους εκτάσεων ποικίλλουν, πχ. κυριότητα ή μόνο διοίκηση και διαχείριση ή μόνο διαχείριση και εκμετάλλευση και συχνά δεν είναι ενιαία, δηλαδή διαφέρουν επί διαφόρων τμημάτων μιας ευρύτερης έκτασης.

Από τις παραπάνω εκτάσεις, αρκετές είναι ήδη αξιοποιημένες, έχουν δηλαδή ήδη χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία τουριστικής υποδομής (πλαζ, αθλητικές εγκαταστάσεις, μαρίνες) ή ανωδομής (Ξενία, κάμπινγκ ΕΟΤ, τουριστικά περίπτερα) ή ακόμη για την εφαρμογή ευρύτερων αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Αντίθετα, κάποιες άλλες εκτάσεις βρίσκονται στο στάδιο της αξιοποίησης, είτε από τον ΕΟΤ, είτε από την Τ.Α., είτε σε συνεργασία ΕΟΤ - Τ.Α., μέσα από Προγραμματικές Συμβάσεις.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ήδη από την δεκαετία του '70 ο ΕΟΤ έχει συνάψει πληθώρα συμβάσεων παραχώρησης εκτάσεων του προς την Τ.Α. για την εφαρμογή προγραμμάτων αξιοποίησης ή την κατασκευή μεμονωμένων έργων τουριστικής υποδομής ή ανωδομής.

Η εκμετάλλευση της κτιριακής περιουσίας του ΕΟΤ είναι άμεση ή έμμεση, γίνεται δηλαδή με αυτεπιστασία (Υπηρεσίες Αυτεπιστασίας Ξενία, κάμπινγκ, ακτών, μαρίνων) ή με μίσθωση σε τρίτους. Μέχρι σήμερα, ο ΕΟΤ έχει προβεί σε πλήθος παραχωρήσεων, κατά χρήση ή κατά κυριότητα, εκμεταλλεύσεών του σε ΟΤΑ με σύναψη αντίστοιχων συμβάσεων παραχώρησης (Ξενία, πλαζ, κάμπινγκ, τουριστικά περίπτερα, καζίνο).

Δεδομένου ότι οι εκμεταλλεύσεις αυτές για να διατηρήσουν τη στάθμη των παρεχομένων υπηρεσιών και να λειτουργήσουν ως πρότυπα για την ιδιωτική πρωτοβουλία απαιτούν μεγάλο αριθμό, εξειδικευμένου προσωπικού και παράλληλη κάλυψη υψηλών λειτουργικών εξόδων, οποιαδήποτε απόφαση για το μέλλον τους θα πρέπει να κριθεί στα πλαίσια της γενικότερης πολιτικής τόσο για τις τουριστικές επενδύσεις όσο και για την αναδιάρθρωση των υπηρεσιών του ΕΟΤ.

Ειδικότερα, για το καζίνο, ο Ν. 2206/94 τροποποίησε τις σχετικές διατάξεις του Ν. 2160/93 ώστε αφενός να θεσπίζεται μία πιο αποτελεσματική λειτουργικά διοικητική δομή, αφετέρου να αυξηθούν οι υπέρ του Δημοσίου αντιπαροχές για τη χορήγηση άδειας καζίνο και τέλος να προβλεφθεί αντικειμενικότερη διαδικασία επιλογής αναδόχων.

Με τον εν λόγω νόμο, παρέχεται η δυνατότητα λειτουργίας 14 συνολικά καζίνο από τα οποία λειτουργούν, ήδη, μερικά. Ο νόμος αυτός περιέχει ήδη περιφερειακή κατανομή των νέων καζίνων που εξυπηρετεί πέρα από τις γενικές επιδιώξεις (πχ. συμπλήρωση τουριστικής προσφοράς Αθήνας - Ρόδου - Κρήτης - Θεσσαλονίκης - Χαλκιδικής - Κέρκυρας) και κάποιες εθνικές σκοπιμότητες (πχ. καζίνο σε παραμεθόριες περιοχές, Σύρο κλπ.).

6.3. Αποκέντρωση Υπηρεσιών ΕΟΤ - Αποσυγκέντρωση τουριστικών δραστηριοτήτων

Ο ΕΟΤ έχει προχωρήσει σημαντικά στην αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων του προς δύο κατευθύνσεις:

- την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων σε ιεραρχικά κατώτερα κλιμάκια (κάθετη αποκέντρωση)
- την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από την κεντρική υπηρεσία στις περιφερειακές υπηρεσίες εσωτερικού (πχ. Κρήτης), με παράλληλη αύξηση του αριθμού τους (πχ. Στερεάς Ελλάδας, Νησιών Αιγαίου) και αντίστοιχη στελέχωση (οριζόντια γεωγραφική αποκέντρωση).

Με στόχο την ενδυνάμωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και την σταδιακή αποσυγκέντρωση των τουριστικών δραστηριοτήτων:

- Προώθησε τη θέσπιση συμβουλευτικών οργάνων για τον τουρισμό στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (Νομαρχιακές Επιτροπές Τουρισμού).
- Ενεθάρρυνε την ίδρυση Δημοτικών και Κοινοτικών Γραφείων Πληροφοριών Τουρισμού συνάπτοντας σχετικές Προγραμματικές Συμβάσεις με ΟΤΑ.

- Δημιούργησε στην κεντρική υπηρεσία το Ειδικό Τμήμα Υποστήριξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης.
- Επεξεργάστηκε το θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία νέων οργάνων που θα αναλαμβάνουν με δική τους ευθύνη την τουριστική προβολή και ένα μέρος του μάρκετινγκ του τόπου τους (Τοπικοί Φορείς Τουρισμού).

6.3.α. Τμήμα Υποστήριξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης

Με την Φ. 670/541539 Ειδ. 163/23-12-87 κοινή υπουργική απόφαση Προεδρίας και Εθνικής Οικονομίας συστήθηκε ειδικό Τμήμα στη Δ/νση Α - Έρευνας και Ανάπτυξης του ΕΟΤ, το Τμήμα Υποστήριξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης, με τις παρακάτω αρμοδιότητες:

- Συνεργασία με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πληροφόρηση και υποβοήθηση τους σε τουριστικά θέματα της περιοχής τους.
- Συντονισμός Νομαρχιακών Επιτροπών Τουρισμού και Τοπικών Φορέων Τουρισμού και εκπροσώπηση ΕΟΤ στις επιτροπές και τους φορείς αυτούς.
- Συνεργασία με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπ. Εσωτερικών για τον συντονισμό των ενεργειών κοινού ενδιαφέροντος.
- Συνεργασία με τις συναρμόδιες Υπηρεσίες του ΕΟΤ και τους συναρμόδιους φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για το συντονισμό και την προώθηση αιτημάτων των ΟΤΑ που σχετίζονται με τον τουρισμό.
- Συνεργασία με τις Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης για την οργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων και εκδηλώσεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τουριστικά θέματα.

- Εισηγήσεις για την αποκέντρωση πόρων και αρμοδιοτήτων με σκοπό την ενίσχυση του ρόλου των ΟΤΑ στην τουριστική ανάπτυξη.
- Εισηγήσεις σε θέματα αποκέντρωσης των υπηρεσιών του ΕΟΤ.

Το Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης του ΕΟΤ λειτουργεί σαν συνδετήριος κρίκος μεταξύ της κεντρικής υπηρεσίας του ΕΟΤ, των περιφερειακών του υπηρεσιών και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, προκειμένου να συμβάλλει: α) στην ενημέρωση σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για θέματα τουριστικής πολιτικής, β) στην ενεργοποίηση των ήδη θεσμοθετημένων οργάνων (ΝΕΤΠ) και γ) στη δημιουργία νέων οργάνων που θα αναλάβουν με δική τους ευθύνη την προβολή του τόπου τους (ΤΦΤ) προκειμένου ο ΕΟΤ να περιοριστεί σταδιακά σε βοηθητικό ρόλο.

6.4. Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής (ΝΕΤΠ)

Σύμφωνα με την παρ. 13 του άρθρ. 1 (εδάφ. α και β) του Ν. 2160/93 "Ρυθμίσεις για τον Τουρισμό κ.ά. διατάξεις", προβλέπεται η σύσταση, στην έδρα κάθε νομού, Επιτροπής Τουριστικής Προβολής, με σκοπό την κατάρτιση προγραμμάτων τουριστικής προβολής της περιοχής, στο εσωτερικό και το εξωτερικό, καθώς και την εκτέλεσή τους ύστερα από έγκριση του ΕΟΤⁱⁱ.

Τα προγράμματα τουριστικής προβολής, α) θα πρέπει να είναι ολοκληρωμένα και να ανταποκρίνονται σε μία φιλοσοφία προβολής της συνολικής τουριστικής προσφοράς στο τοπικό επίπεδο και β) θα πρέπει να βασίζονται σ' ένα επιστημονικά διαμορφωμένο σχέδιο (marketing plan), είτε του συνολικού τουριστικού προϊόντος του νομού, είτε τοπικών τουριστικών αγορών και συμπλεγμάτων

διαφόρων μορφών τουρισμού, μετά από μελέτη των δυνατοτήτων προσέλκυσης τουριστικής ζήτησης.

Η Επιτροπή Τουριστικής Προβολής συνιστάται με απόφαση του νομάρχη, είναι επταμελής και αποτελείται από εκπροσώπους της Δημόσιας Διοίκησης, των ΟΤΑ και των τουριστικών παραγωγικών τάξεων.

Τα προγράμματα τουριστικής προβολής χρηματοδοτούνται μέχρι ποσοστό 50% από τον ΕΟΤ και κατά το υπόλοιπο από υποχρεωτικές εισφορές των ΟΤΑ και όλων των παραγωγικών τάξεων της περιοχής του νομού, που καθορίζονται κάθε χρόνο με απόφαση του οικείου νομάρχη, ανάλογα με τις αιτήσεις και ανάγκες χρηματοδότησης των περιφερειακών προγραμμάτων προβολής και πάντα μέσα στα όρια προϋπολογισμού της δαπάνης που εγκρίνει ο ΕΟΤ.

Με τη σύσταση των ΝΕΠΤ, επιτυγχάνεται η συμμετοχή όλων των εταίρων της τουριστικής δραστηριότητας, στο επίπεδο του νομού, στην ευθύνη και κυρίως στις δαπάνες τουριστικής προβολής. Και συγχρόνως, έμμεσα, διπλασιασμός των αντιστοιχούντων σε κάθε νομό διαθεσίμων του ΕΟΤ.

Η διατύπωση, όμως, των διατάξεων που αφορούν τη σύσταση των ΝΕΠΤ, είναι σε αρκετά σημεία ασαφής, αόριστη και αδόκιμη, δημιουργεί πολλά ερμηνευτικά προβλήματα και δεν παρέχει ένα απλό και κατανοητό πλαίσιο δράσης, αφού: α) δεν προβλέπονται τα κριτήρια για την επιλογή των εκπροσωπούμενων στην επταμελή ΝΕΠΤ φορέων της Δημόσιας Διοίκησης, της Τ.Α. και του τουριστικού κυκλώματος. Έτσι, είναι δυνατό να περιληφθούν στην ΝΕΠΤ εκπρόσωποι άσχετων κρατικών υπηρεσιών, μη ανεπτυγμένων ΟΤΑ και συλλογικών φορέων μικρής εκπροσώπησης και σημασίας στο τουριστικό γίγνεσθαι του νομού, β) δεν ρυθμίζονται καθόλου τα των

"υποχρεωτικών" εισφορών των ΟΤΑ και όλων των παραγωγικών τάξεων της περιοχής του νομού: πως υπολογίζεται, με ποια βάση, πότε καταβάλλονται, αν επιβάλλονται και στις εκτός τουριστικού κυκλώματος παραγωγικές τάξεις, γ) δεν προσδιορίζεται με ποιο τρόπο προσεγγίζονται "οι αιτήσεις ανάγκης χρηματοδότησης των περιφερειακών προγραμμάτων προβολής", ανάλογες των οποίων θα πρέπει να είναι οι καθοριζόμενες με απόφαση του νομάρχη υποχρεωτικές εισφορές του ΟΤΑ και των παραγωγικών τάξεων, δ) δεν προβλέπονται κριτήρια προσδιορισμού της οικονομικής συμμετοχής του ΕΟΤ (από 1% έως 50% σύμφωνα με το Ν. 2160/93).

6.5. Τοπικοί Φορείς Τουριστικής Προβολής (ΤΦΤ)

Σημαντικό μέτρο προς την κατεύθυνση της αποσυγκέντρωσης τουριστικών δραστηριοτήτων αποτελεί η δημιουργία Τοπικών Φορέων Τουριστικής Προβολής, το θεσμικό πλαίσιο των οποίων έχει επεξεργαστεί ο ΕΟΤ σε συνεργασία με τους συναρμόδιους φορείς. Στόχος είναι τα όργανα αυτά να αναλάβουν τον τομέα της τοπικής προβολής στο εσωτερικό και το εξωτερικό, την παροχή πληροφοριών, κρατήσεις για μεμονωμένους τουρίστες κλπ., συνενώνοντας στην προσπάθεια αυτή δυνάμεις και πόρους από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους τοπικούς κοινωνικούς και συλλογικούς φορείς και τους τουριστικούς επιχειρηματίες της περιοχής. Έργο των τοπικών φορέων προβολής είναι η ανάπτυξη συμμετοχικών διαδικασιών και η ανάληψη κοινής ευθύνης και πρωτοβουλίας από τοπικούς φορείς στον τομέα της οργανωμένης τουριστικής προβολής.

Ο ΕΟΤ, όπως είναι γνωστό, εκτελεί διαφημιστικά προγράμματα στο εξωτερικό. Οι Τοπικοί Φορείς Τουρισμού μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στο έργο αυτό αναλαμβάνοντας σε τοπικό επίπεδο, α) την πρωτοβουλία έκδοσης διαφημιστικών εντύπων, αφισών, β) τη συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού, γ) τη φιλοξενία και ξενάγηση ξένων δημοσιογράφων και ταξιδιωτικών πρακτόρων που προσκαλούνται να δουν και να προβάλλουν περιοχές της χώρας μας στο εξωτερικό, δ) τον συντονισμό και την οργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων σε συνεργασία με τους ΟΤΑ. Απαραίτητη για τον σκοπό αυτό είναι η οικονομική αυτοτέλεια των Τοπικών Φορέων Τουρισμού, που μπορεί να εξασφαλιστεί με την αυτοφορολογία όλων των τοπικών επιχειρήσεων που επωφελούνται από τον τουρισμό και την οικονομική συμμετοχή των τουριστικών ΟΤΑ, με την παράλληλη εγγύηση της διαχειριστικής διαφάνειας και της ισότητας στον καταμερισμό των δαπανών.

i) Καλλιαντίδης Α, "Η Τ.Α. στο σταυροδρόμι της επιχειρηματικής πρόκλησης", εκδ. Interbooks 1989

ii) Χατζηνικολάου Ε, "Η τουριστική προβολή σε επίπεδο νόμου / ο νέος θεσμός των ΝΕΠΤ", ΕΕΤΑΑ 1999

Κεφάλαιο 7

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

7.1. Το περιβάλλον ως τουριστικός πόρος - αξία

7.1.α. Φυσικοί και ανθρωπογενείς τουριστικοί πόροι

Το περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές, αποτελεί την "αρχική τουριστική προσφορά", τον ιστό πάνω στον οποίο χτίζεται και αναπτύσσεται η "παραγόμενη τουριστική προσφορά", οι εγκαταστάσεις και οι δραστηριότητες δηλαδή που έχουν σχέση με τη διαμονή, την εστίαση, την αναψυχή και τη διακίνηση των τουριστών. Οι τουριστικοί πόροι που συνιστούν την αρχική τουριστική προσφορά είναι φυσικοί, όπως: τα κλίμα, το νερό (θάλασσες, λίμνες, ποτάμια, πηγές), το πράσινο (εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση, μνημεία της φύσης, φυσικές καλλονές, οικοσυστήματα, χλωρίδα, πανίδα κλπ.), οι ακτές, τα βουνά, τα σπήλαια, οι ιαματικές πηγές, ή είναι ανθρωπογενείς, όπως: τα μνημεία (προϊστορικά, κλασσικά, μεσαιωνικά, βυζαντινά, νεώτερα, παραδοσιακοί οικισμοί, χαρακτηριστικά μορφολογικά και πολεοδομικά στοιχεία και σύνολα), τα μουσεία, οι αρχαιολογικοί χώροι, οι ιστορικοί τόποι, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, η καλλιτεχνική χειροτεχνία κλπ.

Τόσο οι φυσικοί όσο και οι ανθρωπογενείς πόροι αποτελούν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου, μιας χώρας, ενός λαού, τα ιδιαίτερα εκείνα στοιχεία που τον διαφοροποιούν και χαρακτηρίζουν την ταυτότητά του, ενώ παράλληλα τον αξιολογούν και τον εντάσσουν διαχρονικά στο παγκόσμιο ιστορικό σύνολο αξιών. Σαν "τουριστικές αξίες" οι πόροι διαφοροποιούν και χαρακτηρίζουν

αντίστοιχα την αρχική τουριστική προσφορά ενός τόπου προσελκύοντας, με τη σωστή ανάδειξη, ανάπτυξη* και προβολή τους, το αντίστοιχο - από πλευράς ανταπόκρισης ως προς τις αξίες - τμήμα της διεθνούς ζήτησης.

7.1.β. Άμεσες και έμμεσες αλληλεπιδράσεις¹

Οι περιοχές με ιδιαίτερες φυσικές καλλονές, μνημειακό πλούτο και πολιτιστικό ενδιαφέρον αποτελούν πόλους έλξης των επισκεπτών. Περιβαλλοντικά στοιχεία γίνονται κατά κανόνα οι κύριοι άξονες ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο, ως τουριστικοί πόροι. Κι αυτή είναι η άμεση επίπτωση του περιβάλλοντος στον τουρισμό: όσο προκαλεί το τουριστικό ενδιαφέρον λειτουργεί σαν τουριστικός πόρος (αξίωμα που λειτουργεί και αντίστροφα). Το ενδιαφέρον αυτό ακριβώς δημιουργεί πολλές φορές για τις συγκεκριμένες περιοχές προβλήματα και δευτερογενείς επιπτώσεις, τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον. Γιατί η σχέση, η συνύπαρξη τουρισμού και περιβάλλοντος δεν είναι πάντοτε αρμονική και ενώ η τουριστική δραστηριότητα μπορεί να έχει άμεσα ή μακροχρόνια θετικές επιπτώσεις στα κυκλώματα της οικονομικής ζωής ενός τόπου, μπορεί να δημιουργήσει με το χρόνο αρνητικά προβλήματα στη μικροκλίμακα του φυσικού, του πολιτιστικού αλλά και του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Μακροπρόθεσμα η αλλοίωση και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος επιδρά αρνητικά και στον ίδιο τον τουρισμό. Μειώνεται η ζήτηση για τη συγκεκριμένη περιοχή, υποβαθμίζεται η στάθμη των επισκεπτών - τουριστών με αλυσιδωτές αντιδράσεις στην οικονομία της περιοχής, όπως χαμηλές πληρότητες, πτώση τιμών, μη

* Σωστή ανάπτυξη μπορεί να σημαίνει και διατήρηση και έλεγχο.

απόδοση επενδεδυμένου κεφαλαίου, ανεργία, υποαπασχόληση, αποθάρρυνση δευτερευουσών τουριστικών και παρατουριστικών οικονομιών κλπ. Σε ακραίες περιπτώσεις υποβάθμισης τουριστικών περιοχών εθνικής σημασίας ή περιοχών με μονοκαλλιέργεια τουρισμού, οι επιπτώσεις μπορεί να φθάσουν ως το μακροοικονομικό επίπεδο, πχ. μείωση συναλλαγματικών εισροών, περιφερειακή αποδιοργάνωση. Η καταστροφή λοιπόν του τουριστικού πόρου, δηλαδή του περιβάλλοντος, καταστρέφει τελικά τον ίδιο τον τουρισμό.

Αρνητικές επιπτώσεις όμως δεν προκαλεί μόνο ο τουρισμός στο περιβάλλον αλλά και άλλες οικονομικές και οικιστικές δραστηριότητες, δηλαδή έμμεσα επηρεάζουν και αυτές τον τουρισμό υποβαθμίζοντας τους πόρους του. Βιομηχανίες, βιοτεχνίες, λατομεία, ορυχεία, ναυπηγεία, ακόμη και γεωργικές και ιχθυοκαλλιεργητικές εκμεταλλεύσεις μπορεί να θεωρηθούν δραστηριότητες ασυμβίβαστες με τον τουρισμό, τόσο ως προς την ανταγωνιστική χρήση φυσικών πόρων όσο και από τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, δηλαδή στους τουριστικούς πόρους. Η μόλυνση του νερού (λίμνες, θάλασσες, ποτάμια, πηγές, δίκτυα ύδρευσης) από αστικά λύματα, βιομηχανικά απόβλητα, φυτοφάρμακα, η ρύπανση των ακτών από απορρίμματα, εκβολές λυμάτων, η μόλυνση της ατμόσφαιρας, η ηχορύπανση, η διάβρωση των εδαφών και η καταστροφή της βλάστης για οικοπεδοποίηση, πέρα από την αισθητική και φυσική υποβάθμιση του τοπίου, έχουν άμεση επίπτωση στον τουρισμό, πολύ περισσότερο καθώς η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση γίνεται διεθνώς κίνημα και τρόπος ζωής.

7.1.γ. Βαθμός αξιοποίησης - εκμετάλλευσης

Όπως λοιπόν η υπέρβαση του ορίου της αντοχής της περιβαλλοντικής φόρτισης έχει αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και κατ' επέκταση στον τουρισμό, αρνητικές επιπτώσεις στο δυναμικό των φυσικών πόρων, στην αξία του τοπίου, στα σπάνια φυσικά οικοσυστήματα, αλλά και στα πολιτιστικά μνημεία και παραδοσιακά οικιστικά σύνολα προκαλούνται από την εντατική ή ληστρική εκμετάλλευση του πόρου με βραχυπρόθεσμα κερδοσκοπικά κριτήρια. Και είναι τουλάχιστον εγωιστική αν όχι αντικοινωνική η αντίληψη για την όποια "αξιοποίηση" ή "εκμετάλλευση" των τουριστικών πόρων σαν "πλουτοπαραγωγικών" πόρων μιας περιοχής χωρίς τη διάσταση της "αξίας", της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και ταυτότητας που ανήκει στο κοινωνικό σύνολο, στις σημερινές μα και στις μελλοντικές γενιές.

Σημασία δεν έχει μόνο ο βαθμός ανάπτυξης - αξιοποίησης - εκμετάλλευσης αλλά και ο ρυθμός. Ανάπτυξη με γρήγορους ρυθμούς σημαίνει αδυναμία προσαρμογής ολόκληρου του συστήματος υποστήριξης της τουριστικής δραστηριότητας, δηλαδή δικτύων υποδομής, υπηρεσιών, εξυπηρετήσεων κλπ. και συνεπάγεται υποβάθμιση της τουριστικής προσφοράς. Σημαίνει όμως και αδυναμία κοινωνικής αφομοίωσης με συνέπεια το γκρέμισμα κοινωνικών αξιών και παράδοσης αιώνων. Το γρήγορο και εύκολο κέρδος, η ελευθερία ηθών, η διαφορετική όψη που παρουσιάζει ο τουρίστας στις διακοπές του σε ξένο τόπο από τη συμπεριφορά του ίδιου στον τόπο του, στην εργασία του, επηρεάζουν αρνητικά και υποβαθμίζουν κοινωνικά τους απομονωμένους, άπειρους και ευάλωτους πληθυσμούς, τόσο όσο τους επηρεάζουν τα ναρκωτικά, η εγκληματικότητα και οι άλλες αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού. Αντίθετα, πιο αργοί ρυθμοί ανάπτυξης, με παράλληλη ενημέρωση και

εκπαίδευση του πληθυσμού, επιτρέπει την ομαλή αφομοίωση της τουριστικής δραστηριότητας, την αξιολόγηση και αξιοποίηση των επιπτώσεών της μέσα από τις παραδοσιακές κοινωνικές δομές που και αυτές αποτελούν "τουριστικό πόρο".

7.1.δ. Αντοχή περιβαλλοντικής φόρτισης

Το φυσικό περιβάλλον έχει τη δυνατότητα και ικανότητα αυτοπροστασίας και ανανέωσης με φυσικούς, βιολογικούς ρυθμούς. Γι' αυτό μπορεί ν' αντέξει ένα ορισμένο βαθμό και ρυθμό φόρτισης από εξωγενείς ανθρώπινες δραστηριότητες, τουριστικές στην προκειμένη περίπτωση. Η αντοχή περιβαλλοντικής φόρτισης (CARRYING CAPACITY) σχετίζεται με ένα συγκεκριμένο όριο τουριστικής δραστηριότητας, πέρα από το οποίο η φυσική αλλοίωση του πόρου θα προκαλέσει ανεπανόρθωτες καταστροφές στα φυσικά οικοσυστήματα (πχ. εντατική τουριστική ανάπτυξη μέσα σε δάσος, εθνικό δρυμό, βιότοπο). Η αντοχή περιβαλλοντικής φόρτισης σχετίζεται επίσης με τη βέλτιστη πυκνότητα τουριστών σ' ένα τόπο για μια συγκεκριμένη δραστηριότητα, πέρα απ' την οποία παύει να υπάρχει ευχαρίστηση των ίδιων των τουριστών για τη δραστηριότητα αυτή (πχ. πυκνότητα λουομένων στις ακτές, επισκεπτών σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιπατητών σε δρόμους κλπ.).

Αλλά επειδή εκτός από το φυσικό υπάρχει και το δομημένο περιβάλλον (ως πόρος ή ευρύτερη περιοχή πόρου) η αντοχή περιβαλλοντικής φόρτισης σχετίζεται στην περίπτωση αυτή και με την αντοχή της τεχνικής υποδομής (πχ. δίκτυα οδικά, ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας, τηλεπικοινωνίας, λιμάνια, αεροδρόμια) αλλά και με τη δυναμικότητα της τουριστικής υποδομής - ανωδομής και των υπηρεσιών - εξυπηρετήσεων της τουριστικής δραστηριότητας. Σχετίζεται τέλος και όχι δευτερευόντως, με τον

ντόπιο πληθυσμό, τη σύνθεση, την απασχόλησή του και τις ανάγκες του (πχ. για νερό, για ακτές, για πράσινο, για αναψυχή, για τουρισμό). Περιοχές όπου η σχέση τουρίστα ανά κάτοικο, λουόμενο ανά τρέχον μέτρο ακτής, ξενοδοχειακών κλινών ανά στρέμμα, αφίξεων επισκεπτών ανά ημέρα είναι δυσανάλογα αυξημένες, θεωρούνται επίσης περιβαλλοντικά φορτισμένες ή τουριστικά κορεσμένες.

7.2. Περιβάλλον και ανάπτυξη

Ανάπτυξη ή προστασία;

Το ψευδοδίλλημα "ανάπτυξη ή προστασία" με τις ακραίες θέσεις που δυστυχώς καμιά φορά συνεπάγεται, θεωρείται σήμερα, με την εξέλιξη και συνεργασία των συναφών επιστημονικών κλάδων και της τεχνολογίας, εντελώς ξεπερασμένο. Δεν μπορεί πια να υποστηριχθεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι εμπόδιο στην ανάπτυξη. Αντίθετα, η φροντίδα για το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον είναι μια βασική όψη της ίδιας της ανάπτυξης. Ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον, ανάπτυξη στο βαθμό και το ρυθμό που το ίδιο σαν ζωντανός οργανισμός επιτρέπει, εγγυάται τη διατήρηση του πόρου, που ουσιαστικά είναι και η πρώτη ύλη για την ανάπτυξη. Για το σκοπό αυτό μια αμφίδρομη προσέγγιση είναι απαραίτητη πριν από κάθε απόφαση: εξέταση όλων των πιθανών εναλλακτικών χρήσεων του πόρου και των βραχυχρόνιων και μακροπρόθεσμων συνεπειών από τις χρήσεις αυτές, εξέταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη συγκεκριμένη χρήση για τον συγκεκριμένο πόρο.

Μια σειρά από εναλλακτικές ή συμπληρωματικές χρήσεις και δραστηριότητες είναι δυνατές στην ευρύτερη περιοχή κάθε πόρου,

σε αποστάσεις αντιστρόφως ανάλογες από την όχληση που αυτές προκαλούν. Αυτό επιτρέπει την κλιμάκωση χρήσεων και δραστηριοτήτων ανάλογα με την ποιότητα, τη σπανιότητα και τους κινδύνους ανεπανόρθωτης καταστροφής του πόρου, επιτρέπει βαθμούς επέμβασης αντιστρόφως ανάλογους με βαθμούς προστασίας. Με πυρήνα τον πόρο, θεωρητικά μπορεί να οριστούν έτσι αλληπάλληλες ζώνες ελέγχου - ελεγχόμενης ανάπτυξης, όπου ενώ στον πυρήνα θα πρέπει να αποφεύγεται κάθε επέμβαση, στην πρώτη ζώνη ελέγχου θα μπορούν να χωροθετηθούν μη οχλούσες δραστηριότητες, στη δεύτερη δραστηριότητες με μικρή όχληση σε χαμηλές πυκνότητες, στην τρίτη δραστηριότητες μεγαλύτερης έντασης όχλησης κ.ο.κ.

7.2.α. Παραδείγματα ελεγχόμενης ανάπτυξης

Το θεωρητικό αυτό μοντέλο μεταφράζεται για ένα εθνικό δρυμό πχ.:

- στον πυρήνα και τις περιοχές με σπάνια οικοσυστήματα: απόλυτη προστασία, καμία επέμβαση
- στην πρώτη ζώνη ελέγχου γύρω απ' τον πυρήνα: μη οχλούσες δραστηριότητες, πχ. διαδρομές, μονοπάτια περιπάτου, παρατηρητήρια πουλιών
- στη δεύτερη: καταφύγια, επισταθμίες, μουσεία, στοιχειώδης υποδομή
- έξω από το δρυμό: τουριστικές και οικιστικές εγκαταστάσεις με πυκνότητα, μορφή και τεχνολογικό εξοπλισμό που, βάσει μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, να διασφαλίζει τη μη αλλοίωση, υποβάθμιση, καταστροφή του δρυμού, του τοπίου και του περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής του.

Για μια ακτή μοναδικής καλλονής / ή μνημείο / ή αρχαιολογικό χώρο πχ.:

- πάνω στην ακτή / μνημείο / αρχαιολογικό χώρο: καμία εγκατάσταση εκτός από στοιχειώδεις εξυπηρετήσεις λουομένων / επισκεπτών (σκιάδες, W.C., κινητές καντίνες)
- στην πρώτη ζώνη έξω και γύρω από την ακτή / μνημείο / αρχαιολογικό χώρο: κοινόχρηστες εγκαταστάσεις - εξυπηρετήσεις (αναψυχή, εστίαση, αθλητισμός, δρόμοι εξυπηρέτησης, χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων), μονώροφα κτίρια χαμηλής πυκνότητας (θέα προς τον πόρο)
- στη δεύτερη ζώνη: τουριστικές, οικιστικές δραστηριότητες, άλλες δραστηριότητες συμβιβάσιμες, μη οχλούσες τον πόρο, διώροφα κτίρια, αραιή δόμηση (θέα προς τον πόρο)
- πιο πίσω: ψηλότερα κτίρια, μεγαλύτερες πυκνότητες, τουριστικές οικιστικές και λοιπές χρήσεις
- διασφάλιση ακτής από εκβολές λυμάτων (άμεσες ή έμμεσες), διασφάλιση του πόρου, καθώς και του τοπίου και του περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής του από αλλοίωση (βιολογική, τεχνική, ιστορική, αισθητική), υποβάθμιση, καταστροφή.

7.3. Αρμοδιότητες, θεσμικά πλαίσια για την προστασία περιβάλλοντος

Οι αρμοδιότητες για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος ήταν διάσπαρτες και ασυντόνιστες σε διάφορες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα μέχρι την ίδρυση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, στο οποίο και συγκεντρώθηκαν στο μεγαλύτερο

μέρος τους, χωρίς αυτό να σημαίνει πως και άλλοι φορείς δεν εξακολουθούν να ασκούν εξειδικευμένους τομείς περιβαλλοντικών αρμοδιοτήτων και δραστηριοτήτων, πράγμα ως ένα σημείο φυσικό αφού το περιβάλλον ενυπάρχει μέσα στην έννοια της ανάπτυξης. Το ΥΠΕΧΩΔΕ, σαν αρμόδιος φορέας για τη χάραξη της ελληνικής πολιτικής περιβάλλοντος, συνεργάζεται επίσης με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στα πλαίσια της εναρμόνισης της περιβαλλοντικής πολιτικής των Κρατών - Μελών με κατευθυντήριες οδηγίες και νομοθεσία, κυρίως σε ότι αφορά στη διαχείριση κοινών πόρων (θάλασσες, ποτάμια, ατμόσφαιρα κλπ.).

Τα σημαντικότερα δάση, εθνικοί δρυμοί, υγροβιότοποι, θαλάσσια πάρκα και μνημεία της φύσης προστατεύονται με νομοθεσία του Υπ. Γεωργίας, τα αρχαιολογικά μνημεία με νομοθεσία του Υπ. Πολιτισμού και οι παραδοσιακοί οικισμοί με νομοθεσία Υπ. Χωροταξίας*. Με θεσμικά πλαίσια δίνεται η δυνατότητα να οριοθετούνται ζώνες προστασίας και να ορίζονται χρήσεις γης και συμβιβάστες δραστηριότητες με περιβαλλοντικά κριτήρια.

Ο Ν. 1650/86 "για την προστασία του περιβάλλοντος" συνοπτικά:

- Δίνει τη δυνατότητα χαρακτηρισμού περιοχών απόλυτης προστασίας της φύσης, περιοχών προστασίας της φύσης, εθνικών πάρκων, προστατευομένων φυσικών σχηματισμών, προστατευομένων τοπίων και στοιχείων του τοπίου. Με Ειδικά Σχέδια Ανάπτυξης και Διαχείρισης εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα προστασίας, οργάνωσης και λειτουργίας και οι όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων.

* Με νομοθεσία του Υπ. Εμπορικής Ναυτιλίας (ΥΕΝ) προστατεύονται και αστυνομεύονται από τον φορέα αυτόν οι θάλασσες από θαλάσσια ρύπανση - μόλυνση και οι ακτές από εκβολές λυμάτων κλπ.

- Δίνει τη δυνατότητα προστασίας και διατήρησης ειδών αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας, επίσης προστασίας της ατμόσφαιρας, των νερών, του εδάφους και προστασίας από θορύβους.
- Δίνει τη δυνατότητα χαρακτηρισμού περιοχών, στοιχείων ή συνόλων της φύσης και του τοπίου και καθορισμού όρων και ζωνών προστασίας με τη διαδικασία Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ). Επίσης, δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας ζωνών ειδικών περιβαλλοντικών ενισχύσεων καθώς και ζωνών ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων με ειδικά Π.Δ/γματα.
- Εισάγει διαδικασία χωροθέτησης για όλες τις δραστηριότητες που έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον και εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τις παραπάνω δραστηριότητες.
- Δίνει στην Τ.Α. την αρμοδιότητα έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για τη χωροθέτηση δραστηριοτήτων με επιπτώσεις στο περιβάλλον, μεταλλευτικών και λατομικών δραστηριοτήτων καθώς και γνωμοδότησης για τελική διάθεση αποβλήτων.

7.4. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε σχέση με το περιβάλλον και τον τουρισμό

Με τη δυνατότητα παρέμβασης της σε όλα τα επίπεδα σαν φορέας άσκησης εξουσίας και τοπικής δημόσιας πολιτικής, η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να ασκήσει σημαντικό και πολυδιάστατο ρόλο σε σχέση με το περιβάλλον και τον τουρισμό, ως προς:

- Την περιφρούρηση των τουριστικών πόρων, φυσικών και πολιτιστικών, με την έννοια της "αξίας" που χαρακτηρίζει την

περιοχή της και δεν πρέπει με κανένα τρόπο να χαθεί ή να υποβαθμιστεί.

- Τη διατήρηση και ανάδειξη, τη σωστή ανάπτυξη και προβολή των ειδικών στοιχείων της τουριστικής φυσιογνωμίας που προσδίδει την ταυτότητα της κάθε περιοχής. Η μη ισοπέδωση της τουριστικής εικόνας της χώρας ακολουθώντας τετριμμένα πρότυπα αλλά η διαφοροποίηση της κατά περιοχές - τόπους ώστε να προκαλέσει ειδικό τουριστικό ενδιαφέρον βοηθάει στην προσέλκυση τουριστών από άλλες περιοχές, στην προσέλκυση και άλλων, ειδικών κατηγοριών, στην αύξηση της διάρκειας παραμονής τους, στην αύξηση του συναλλάγματος οφέλους γενικότερα.
- Την ευαισθητοποίηση των κατοίκων και ανάπτυξη συλλογικής συνείδησης ότι η καταστροφή του τουριστικού πόρου, δηλαδή του περιβάλλοντος, καταστρέφει τελικά τον ίδιο τον τουρισμό.
- Την ενημέρωση, πληροφόρηση, υποβοήθηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και των συλλογικών φορέων, σε συνεργασία και με φορείς εκπαίδευσης, για την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης σε διάφορες ομάδες ηλικιών και κυρίως στα παιδιά.

Από πλευράς αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην έγκριση και τον προγραμματισμό δραστηριοτήτων και έργων, στην εκτέλεση αναπτυξιακών προγραμμάτων και έργων, στον λειτουργικό έλεγχο, κλπ., ο ρόλος της είναι ακόμα σημαντικότερος, δεδομένου ότι η χωροθέτηση τουριστικών δραστηριοτήτων και έργων σε μια περιοχή και η χωροθέτηση στην ίδια περιοχή ή σε ακτίνα επιρροής άλλων δραστηριοτήτων και έργων που έχουν άμεσες επιπτώσεις στον τουρισμό ή έμμεσες λόγω των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον - φυσικό ή δομημένο - είναι αλληλένδετες. Η ανάπτυξη λατομικών δραστηριοτήτων, η τελική διάθεση αποβλήτων, η εκβολές

ακατέργαστων λυμάτων στη θάλασσα, τις λίμνες και τα ποτάμια, η ρύπανση των ακτών, η μόλυνση των νερών και των δικτύων ύδρευσης από πλημμυλή αποχέτευση, η αποκομιδή και τελική διάθεση απορριμμάτων κλπ., εμπίπτουν άμεσα στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στον τουρισμό.

Στις διαδικασίες, τέλος, σχεδιασμού, προγραμματισμού, λήψης απόφασης, εκτέλεσης έργων και δραστηριοτήτων τουριστικών, τα πλαίσια μέσα στα οποία θα πρέπει να γίνεται κάθε αντιμετώπιση θα ήταν:

- πριν από κάθε απόφαση, η εξέταση όλων των πιθανών εναλλακτικών χρήσεων του πόρου και των βραχυχρόνιων και μακροπρόθεσμων συνεπειών από τις χρήσεις αυτές
- εξέταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη συγκεκριμένη χρήση για το συγκεκριμένο πόρο
- εξέταση όλων των εναλλακτικών δυνατοτήτων, λειτουργικών μορφών, αρχιτεκτονικών και τεχνολογικών λύσεων για την επιθυμητή τουριστική δραστηριότητα και επιλογή της καλλίτερα προσαρμοσμένης στο περιβάλλον - με την ευρύτερη έννοια - έστω και σε βάρος βραχυπρόθεσμου οικονομικού οφέλους
- σεβασμός της "αντοχής περιβαλλοντικής φόρτισης" τόσο στο φυσικό όσο και στο δομημένο περιβάλλον, συνεχής παρακολούθηση και έλεγχος για τη μη υπέρβαση του ορίου αντοχής και λήψη μέτρων προς το σκοπό αυτό, με παράλληλη ευαισθητοποίηση του ιδιωτικού τομέα.

Στα πλαίσια των δυνατοτήτων που παρέχει η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος, η εισήγηση προς τους αρμόδιους φορείς του δημόσιου τομέα για το χαρακτηρισμό στοιχείων, περιοχών και ζωνών προστασίας, για την εκπόνηση Ειδικών Σχεδίων

Ανάπτυξης και Διαχείρισης καθώς και Ειδικών Χωροταξικών Μελετών είναι αναγκαία.

-
- i) Τσιάρτας Π, "Κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού", Οικονομικά Χρονικά, 1994
 - ii) Παπακωνσταντινίδης Λ, "Τοπική Τουριστική Ανάπτυξη: μια πρόταση", Οικονομικά Χρονικά, 1994

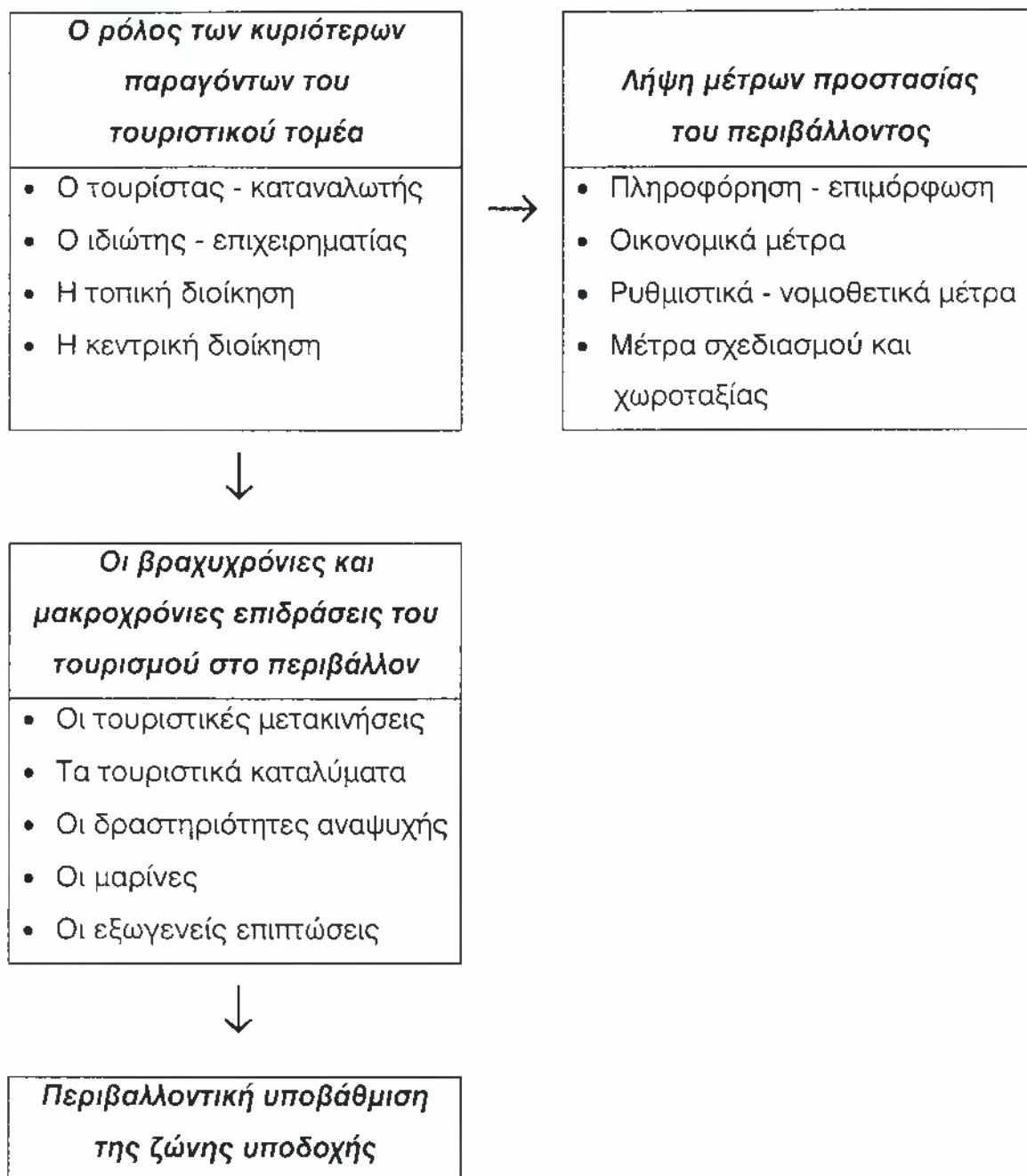
**Τουριστική εικόνα της Ελλάδας από τους πωλητές πρακτορείων
ταξιδιών (1983 - 1996)**

Ερωτήματα/ Χαρακτηριστικά	Έτη	Πολύ Καλά	Καλά	Μέτρια - Άσχημα	Χωρίς απάντηση
Καθαριότητα γενικά (καταστήματα, κέντρα, δρόμοι, πάρκα)	1983	12,6	43,7	39,8	3,9
	1984	11,0	62,6	20,9	5,5
	1985	7,1	71,5	20,0	1,4
	1986	5,8	67,1	24,4	2,7
	1987	5,7	59,4	29,2	5,7
	1988	6,9	57,8	30,4	4,9
	1989	4,9	59,0	33,0	3,1
	1990	3,9	64,7	30,9	0,5
	1991	6,7	67,3	25,0	0,9
	1992	7,7	62,8	29,5	0,0
	1993	6,2	66,7	25,9	1,2
	1994	-	-	-	-
	1995	-	-	-	-
	1996	8,5	71,0	16,2	4,3
Καθαριότητα χώρων υγιεινής εκτός ξενοδοχείων	1983	3,9	28,2	61,2	6,8
	1984	3,3	39,6	51,6	5,5
	1985	2,4	37,6	53,8	6,2
	1986	1,2	39,5	53,1	6,2
	1987	1,6	36,4	52,8	9,2
	1988	2,4	30,9	61,3	5,4
	1989	1,3	33,5	58,2	7,0
	1990	0,5	27,5	69,1	2,9
	1991	0,9	35,6	61,5	1,9
	1992	1,5	28,7	63,6	6,2
	1993	0,0	37,0	55,6	7,4
	1994	-	-	-	-
	1995	-	-	-	-
	1996	2,6	40,2	50,4	6,8
Καθαριότητα ακτών	1983	16,5	34,0	41,8	9,7
	1984	12,1	42,8	40,7	4,4
	1985	14,8	51,9	33,3	0,0
	1986	13,2	62,8	24,0	0,0

	1987	14,4	51,8	29,2	4,6
	1988	10,3	54,4	35,3	0,0
	1989	10,6	63,9	22,4	3,1
	1990	9,8	55,4	32,4	2,4
	1991	18,3	54,8	26,9	0,0
	1992	11,6	56,6	30,2	1,6
	1993	17,3	63,0	19,7	0,0
	1994	-	-	-	-
	1995	-	-	-	-
	1996	15,4	66,6	13,7	4,3
Καθαριότητα στα ξενοδοχεία	1983	13,6	56,3	20,4	9,7
	1984	15,4	62,6	17,6	4,4
	1985	26,2	58,6	9,0	6,2
	1986	20,5	67,1	10,5	1,9
	1987	30,3	58,5	9,7	1,5
	1988	28,9	61,3	7,4	2,4
	1989	22,9	65,7	7,9	3,5
	1990	28,4	58,3	12,8	0,5
	1991	36,5	55,8	8,6	0,0
	1992	31,8	58,1	6,2	3,9
	1993	34,6	59,2	2,5	3,7
	1994	-	-	-	-
	1995	-	-	-	-
	1996	32,5	60,7	0,8	6,0
Καθαριότητα στα διαμερίσματα και βίλες	1983	3,9	55,3	14,0	26,2
	1984	20,9	56,0	11,0	12,1
	1985	15,7	46,7	12,4	25,2
	1986	19,0	50,4	14,3	16,3
	1987	13,9	49,2	12,3	24,6
	1988	21,1	52,9	13,7	12,3
	1989	19,4	59,5	9,2	11,9
	1990	16,2	56,9	14,2	12,7

Οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού

Διάγραμμα : Οι περιβαλλοντικές επιδράσεις του τουρισμού

Κεφάλαιο 8

Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

8.1. Χωροταξικός - πολεοδομικός σχεδιασμός

Γενικά

Τα οξυμένα προβλήματα που παρουσιάζονται σε περιοχές εκτός σχεδίου, όπως καταστροφή του περιβάλλοντος, κατάτμηση και οικοπεδοποίηση της γης, εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών και της γεωργικής δραστηριότητας κλπ., οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην απουσία κατά το παρελθόν περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού και νόμων ρύθμισης των χρήσεων γης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Η τακτική που ίσχυε ως τις αρχές του 1980 για τις νέες χωροθετήσεις, τις αλλαγές χρήσεων γης στις εκτός σχεδίου περιοχές ή τις εντάξεις περιοχών σε σχέδιο ή επεκτάσεις σχεδίου πόλεων - οικισμών ήταν μια διαδικασία αποσπασματικών επεμβάσεων. Εκτός από την αδυναμία που παρουσίαζαν οι επεμβάσεις αυτές στην αντιμετώπιση καταστάσεων που δημιουργούνται από τη σύγχρονη ανάπτυξη, αγνοούνταν οι επιπτώσεις, περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές, που προκαλούνται από τις καινούργιες δραστηριότητες που εισάγονται σε περιοχές, πάνω στις δραστηριότητες που ήδη υπάρχουν και από την αλληλεπίδρασή τους. Τέλος, αναφέρεται η έλλειψη εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού σ' όλα τα επίπεδα σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων.

Στην ανάγκη αντιμετώπισης της κατάστασης αυτής το Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος, σαν αρμόδιος

φορέας για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, ξεκίνησε στα πλαίσια του 5ετούς προγράμματος 1983 - 87 μια διαδικασία χωροταξικού σχεδιασμού σε επίπεδο Νομού (Α' φάση: Υφιστάμενη Κατάσταση, 1983 και Β' φάση: Προτάσεις Χωροταξικής Οργάνωσης, 1984). Στις μελέτες αυτές εξετάστηκαν σε χωριστά κεφάλαια το περιβάλλον και οι αναπτυξιακές δυνατότητες του κάθε νομού και επισημάνθηκαν ζώνες προστασίας περιβάλλοντος και ειδικού σχεδιασμού στις εκτός σχεδίου περιοχές.

8.1.α. Μελέτες ΕΠΑ, ΓΠΣ, ΖΟΕ, Ειδικές Χωροταξικές Τουρισμού

Παράλληλα, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του ΥΠΕΧΩΔΕ θεσμοθετήθηκαν βασικοί νόμοι - πλαίσια για τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση της χώρας, με σημαντικότερο τον οικιστικό Νόμο 1337/83 (ΦΕΚ 33/Α/83), και άρχισε μια "Εκστρατεία Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης" της χώρας για περισσότερους από 400 οικισμούς, που συνεχίζεται και διευρύνεται μέχρι σήμερα οι γνωστές μελέτες ΕΠΑ με κύρια εποπτεύουσα αρχή τις πολεοδομικές υπηρεσίες των Νομών. Ειδικότερα:

- Το Γ.Π.Σ. αποτελεί το προγραμματικό και πολεοδομικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των παραγωγικών λειτουργιών της πόλης (εμπορίου, τουρισμού, βιοτεχνίας, βιομηχανίας), την άσκηση της στεγαστικής πολιτικής και της πολιτικής γης, την ανάπλαση των υποβαθμισμένων περιοχών, καθώς και για τις αναγκαίες αναθεωρήσεις, τροποποιήσεις και επεκτάσεις του σχεδίου πόλεων. Από τεχνική άποψη το Γ.Π.Σ. αποτελεί τον αναγκαίο οδηγό για την εκπόνηση των Πολεοδομικών Σχεδίων Εφαρμογής και των ειδικών σχεδίων τοπικής ανάπτυξης.
- Ο θεσμός της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) που εισάγεται με το άρθρο 29 του Ν. 1337/83 έχει σκοπό να εμποδίσει την

απρογραμμάτιστη δόμηση, να διαφυλάξει τις ευαίσθητες περιοχές και συγχρόνως να κατευθύνει τη μελλοντική ανάπτυξη προς τους επιθυμητούς στόχους. Ειδικότεροι στόχοι είναι: η προστασία του αγροτικού χώρου από άναρχη ανάπτυξη, η προστασία ευαίσθητων περιοχών (γεωργική γη, βιότοποι κλπ.), η προστασία ακτών από υποβάθμιση (άναρχη δόμηση, μόλυνση κλπ.) και η δέσμευση της γης για εφαρμογή προγραμμάτων.

8.2. Τουριστικός σχεδιασμός

8.2.α. Προβλήματα από την έλλειψή του

Η ανάπτυξη του τουρισμού - και ιδιαίτερα του μαζικού - με γρήγορους ρυθμούς ήδη από τη δεκαετία του '70, προκάλεσε αναμφισβήτητα κάποιες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, φυσικό και πολιτιστικό. Σ' αυτό συνέτεινε και το διαρθρωτικό πρόβλημα της συγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένες "καθιερωμένες" περιοχές της χώρας, με όλες τις παρεπόμενες κοινωνικοοικονομικές συνέπειες της μονοκαλλιέργειας του τουρισμού. Η παράλληλη έλλειψη ικανοποιητικού και έγκαιρου χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα - εθνικό, περιφερειακό και τοπικό - δημιούργησε σε ορισμένες περιοχές της χώρας εμφανή δείγματα αλλοίωσης περιβάλλοντος, φόρτισης δικτύων τεχνικής υποδομής, οικοπεδοποίησης και άρρυθμης δόμησης, υπερεκμετάλλευσης πόρων κλπ., δείγματα δηλαδή κορεσμού και προβληματικότητας της τουριστικής δραστηριότητας ως προς την κατανομή της στο χώρο. Οι κρατικές παρεμβάσεις που κατά καιρούς επιχειρήθηκαν μέσω αναπτυξιακών κινήτρων σε συνδυασμό και με το τραπεζικό δανειοδοτικό σύστημα

δεν πέτυχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα ανακατανομής της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο, γιατί λειτούργησαν με έμφαση στα ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.

8.2.β. Χωροταξική διάσταση τουριστικής πολιτικής

Ήδη από τις αρχές του 1986 άρχισε μια συντονισμένη προσπάθεια ΕΟΤ - ΥΠΕΧΩΔΕ - ΥΠΕΘΟ για διόρθωση, συμπλήρωση και εναρμόνιση ολόκληρου του πλέγματος των θεσμικών, οικονομικών, οργανωτικών κλπ., μέτρων - κινήτρων με την επιθυμητή μορφή και χωροκατανομή της τουριστικής δραστηριότητας. Το παραπάνω πλέγμα ρυθμίσεων και μέτρων βασίζεται σε τρεις κατευθυντήριους άξονες που προέκυψαν από τον καθορισμό της χωροταξικής διάστασης της τουριστικής πολιτικής:

- ανάσχεση της τουριστικής ανάπτυξης σε περιοχές με προβλήματα από υπερσυγκέντρωση τουριστικής δραστηριότητας,
- έλεγχο της ανάπτυξης σε περιοχές με τάσεις υπερσυγκέντρωσης ή με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά στοιχεία χρήζοντα προστασίας,
- προώθηση της ανάπτυξης του τουρισμού σαν επικρατούσας χρήσης σε περιοχές με δυνατότητα ή σκοπιμότητα ανάπτυξης.

8.3. Χρηματοοικονομικά κίνητρα

Από πλευράς κινήτρων παρέχονται σημαντικά χρηματοοικονομικά κίνητρα για "παραγωγικές" επενδύσεις στον τουρισμό, όπως επιχορήγηση (η οποία δεν επιστρέφεται) μέχρι 50% του κόστους της επένδυσης, επιδότηση επιτοκίου, αυξημένες αποσβέσεις και αφορολόγητες εκπτώσεις. Για τις επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας υπάρχουν ακόμη υψηλότερα κίνητρα.

Παράλληλα, τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προέβλεπαν επιχορηγήσεις μέχρι και 60% του κόστους της επένδυσης.

Στα κίνητρα αυτά μπορούν να υπαχθούν επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης - όπως άλλωστε και ιδιωτικές - για τη μετατροπή παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα, τη δημιουργία κατασκηνωτικών κέντρων, την εκμετάλλευση ιαματικών πηγών και κέντρων χειμερινού τουρισμού, τη δημιουργία ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων καθώς και επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών στήριξης τουριστικών και ξενοδοχειακών μονάδων.

Η υπαγωγή γίνεται με ιδιωτικοοικονομικά και κοινωνικοοικονομικά κριτήρια, όπως: το ύψος της ίδιας συμμετοχής, η βιωσιμότητα της επιχείρησης, οι νέες θέσεις απασχόλησης που θα δημιουργήσει, η εξοικονόμηση ενέργειας, η τεχνολογία, η παραγωγικότητα της επένδυσης κλπ., μέσα στα πλαίσια του ανώτατου και κατώτατου ορίου των ενισχύσεων που παρέχονται σε κάθε περιοχή.

Η κλιμάκωση των ενισχύσεων του Ν. 1262/82 κατά περιοχές έγινε με στόχο την ανακατανομή της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο, την αποκέντρωση και περιφερειακή ανάπτυξη, γι' αυτό και οι ενισχύσεις είναι μεγαλύτερες για επενδύσεις σε μη αναπτυγμένες και απομακρυσμένες περιοχές: Α' ζώνη: κορεσμένη, Β' ζώνη: ανεπτυγμένη τουριστικά, Γ' ζώνη: μη ανεπτυγμένη, Δ' ζώνη: παραμεθόριες περιοχές.

Τα προβλήματα που ταυτόχρονα παρουσιάστηκαν από την αδρομερή αυτή κλιμάκωση, από τη μη ενεργοποίηση του προβλεπόμενου χωροαναπτυξιακού κριτηρίου, από την έμφαση που δόθηκε στα ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, σε συνδυασμό και με τα

λοιπά προβλήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω και λειτούργησαν σωρευτικά, οδήγησαν στην ανάγκη προσαρμογής και εναρμόνισης των οικονομικών κινήτρων προς την επιθυμητή χωροταξική διάρθρωση της τουριστικής δραστηριότητας. Έτσι, σε συνεργασία ΥΠΕΘΟ - ΕΟΤ - ΥΠΕΧΩΔΕ καθορίστηκαν με Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΘΟ (ΦΕΚ 270/Β/87) "στοιχεία αξιολόγησης τουριστικών επενδύσεων, κριτήρια και τρόπο προσδιορισμού επιχορηγήσεων του Ν. 1262/82". Καθορίστηκαν σε όρια ΟΤΑ ζώνες Α': τουριστικής ανάπτυξης, Β': ποιοτικής αναβάθμισης και Γ': ανάσχεσης της τουριστικής ανάπτυξης, τόσο για ξενοδοχειακές μονάδες όσο και για κάμπινγκ.

Για την πλήρη προστασία και εναρμόνιση των οικονομικών κινήτρων και της γενικότερης πιστωτικής πολιτικής προς την επιθυμητή σύνθεση και σύσταση της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης και την επενδυτική πολιτική στον τουρισμό, προωθήθηκε ήδη Σχέδιο Νόμου που προβλέπει ειδικά κίνητρα για την ενίσχυση εγκαταστάσεων εμπλουτισμού και αναβάθμισης της τουριστικής προσφοράς, όπως: την κατασκευή, επέκταση και εκσυγχρονισμό λιμένων αναψυχής (μαρίνων), συνεδριακών κέντρων, αθλητικών κέντρων, ολοκληρωμένων συγκροτημάτων αναψυχής και παραδοσιακής βιοτεχνίας - χειροτεχνίας, καθώς και για τον εκσυγχρονισμό ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων - επιχειρήσεων.

8.4. Δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Με δεδομένη την αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων δραστηριοτήτων στο χώρο και τα προβλήματα που προκαλούνται από αποσπασματικές και ασυντόνιστες αποφάσεις και ενέργειες

είναι προφανής η σημασία και η ανάγκη του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού. Το κενό που υπήρχε ως προς την έλλειψη θεσμικού πλαίσιο ήρθε να καλύψει ο οικιστικός Νόμος 1337/83, που δίνει τη δυνατότητα στους αρμόδιους φορείς της κεντρικής και αποκεντρωμένης διοίκησης και την Αυτοδιοίκηση (εισήγηση, γνωμοδότηση Δημοτικού, Κοινοτικού, Νομαρχιακού Συμβουλίου) για:

- θεσμοθέτηση χρήσεων γης σε περιοχές εκτός σχεδίου
- καθορισμό και θεσμοθέτηση Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), μετά από σύνταξη Ειδικής Χωροταξικής Μελέτης, για την προστασία ευαίσθητων περιοχών, ακτών, παραλίμνιων και παραποτάμιων περιοχών κλπ., για απόκτηση ή δέσμευση γης από το δημόσιο με σκοπό την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων, την εξυγίανση, την μελλοντική αξιοποίηση
- επεκτάσεις σχεδίων που να διασφαλίζουν την ομαλή και σύμμετρη ανάπτυξη πόλεων και οικισμών, την κατάλληλη τεχνική υποδομή και κοινωνικό εξοπλισμό, την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- πολεοδόμηση περιοχών εκτός σχεδίου με χρήση δεύτερης κατοικίας, καθώς και περιοχών αναψυχής, κατασκηνώσεων, ακτών με ξενοδοχειακές και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις, ιαματικών πηγών με εγκαταστάσεις υδροθεραπείας, χιονοδρομικών κέντρων με τουριστικά καταλύματα κλπ.

Για τη σύμμετρη κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας στο χώροⁱⁱ, χωρίς αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον αλλά και στην κοινωνικοοικονομική δομή περιοχών από "μονοκαλλιέργεια" τουρισμού, πλέγμα ρυθμίσεων και μέτρων ΕΟΤ - ΥΠΕΧΩΔΕ - ΥΠΕΘΟ, στα πλαίσια της χωροταξικής διάστασης της τουριστικής πολιτικής που καθορίστηκε, δίνει τη δυνατότητα:

- Με τον προσδιορισμό περιοχών και μέτρων για την ελεγχόμενη τουριστική ανάπτυξη και αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς περιοχών της χώρας (ΦΕΚ 797/Β/86), να δημιουργούνται σε περιοχές "ελέγχου" τουριστικά καταλύματα ορισμένης δυναμικότητας και τάξης και στα "κορεσμένα" τμήματα των περιοχών αυτών εγκαταστάσεις συμπλήρωσης και αναβάθμισης των παρεχομένων υπηρεσιών - εξυπηρητήσεων.
- Με την ίδια Υπουργ. Απόφαση, παρέχονται έμμεσα κίνητρα για τη μετατροπή παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα καθώς και για επενδύσεις "μείζονος τουριστικής σημασίας" με κριτήρια χωροταξικά - περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά - τουριστικά.
- Με την τροποποίηση της νομοθεσίας για την εκτός σχεδίου δόμηση τουριστικών εγκαταστάσεων (ΦΕΚ 61/Δ/88), να δημιουργούνται νέες λειτουργικές μορφές τουριστικών καταλυμάτων με ευνοϊκές διατάξεις, μεσαίες και μεγάλες μονάδες χωρίς αντικίνητρα - με προϋπόθεση την προσαρμογή τους στο περιβάλλον - δεδομένου ότι παράλληλα θεσπίζονται περιβαλλοντικά κριτήρια για την εξασφάλιση της περιβαλλοντικής ένταξης των τουριστικών εγκαταστάσεων γενικότερα.
- Με τη θέσπιση νέων τεχνικών προδιαγραφών τουριστικών εγκαταστάσεων (ΦΕΚ 557/Β/87), να δημιουργούνται αναβαθμισμένες και εκσυγχρονισμένες τουριστικές εγκαταστάσεις, καθώς και νέες λειτουργικές μορφές προσαρμοσμένες στη διεθνή ζήτηση.
- Με την ενεργοποίηση του χωροαναπτυξιακού κριτηρίου στη διαδικασία αξιολόγησης τουριστικών επενδύσεων του Ν. 1262/82 και των ζωνών ανάπτυξης, ποιοτικής αναβάθμισης και ζωνών ανάσχεσης της τουριστικής ανάπτυξης, για ξενοδοχειακές

εγκαταστάσεις και κάμπινγκ, σαν στοιχεία - κριτήρια αξιολόγησης τουριστικών επενδύσεων (ΦΕΚ 270/Β/87), την εναρμόνιση του πλαισίου των χρηματοοικονομικών κινήτρων προς την επιθυμητή ανακατανομή της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο, την αποκέντρωση και περιφερειακή ανάπτυξη.

- Με το Σχέδιο Νόμου για την αναπροσαρμογή των κινήτρων του Ν. 1262/82 τέλος, επιδιώκεται η εναρμόνισή τους προς την επιθυμητή πολιτική αναβάθμισης και εμπλουτισμού της τουριστικής προσφοράς, με την παροχή ειδικών κινήτρων για ειδικές σύνθετες τουριστικές δραστηριότητες και εγκαταστάσεις, καθώς και για τον εκσυγχρονισμό ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων γενικότερα.

Υπενθυμίζεται ακόμη ότι, για επιχειρήσεις των ΟΤΑ, τόσο ο Ν. 1262/82 όσο και οι άλλοι Νόμοι προβλέπουν αυξημένα κίνητρα, όχι με χαρακτήρα χαριστικής κρατικής ενίσχυσης αλλά με τη μορφή κινήτρων "εκκίνησης" και το χαρακτήρα κοινωνικής επιδότησης για αναπλήρωση των ιδιωτικοοικονομικών μειονεκτημάτων που παρουσιάζουν απέναντι στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Με τον Ν. 1416/84 προβλέπεται η ενίσχυση των επιχειρήσεων των ΟΤΑ με ισχυρά κίνητρα, με στόχο: τη δυνατότητα καταλυτικής παρέμβασης των ΟΤΑ στο παραγωγικό κύκλωμα, την διεύρυνση της κοινωνικής ή συλλογικής ιδιοκτησίας, την επανεπένδυση του πλεονάσματός τους στον τόπο παραγωγής (περιφέρεια) με τη μορφή νέων παραγωγικών επενδύσεων ή κοινωφελών έργων, τη διαμόρφωση νέων εργασιακών σχέσεων με την ισότιμη συμμετοχή των εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία, την προβολή νέων προτύπων κατανάλωσης και νέων κοινωνικών αξιών.

Για τον ίδιο λόγο ο Ν. 1262/82 και ο Ν. 1360/83 δίνουν υψηλότερα κίνητρα "εκκίνησης" για τις επιχειρήσεις των ΟΤΑ, 15

πρόσθετες ποσοστιαίες μονάδες επιχορήγησης των παραγωγικών επενδύσεων.

-
- i) Καλλιαντζίδης Α, "Η Τ.Α. στο σταυροδρόμι της επιχειρηματικής πρόκλησης", εκδ. Interbooks 1989
 - ii) Τσάρτας Π, "Κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού", Οικονομικά Χρονικά, 1994

Κεφάλαιο 9

ΔΟΜΗ ΤΟΠΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Προκειμένου η Τ.Α. να επιτύχει στην προσπάθειά της για τουριστική προβολή της περιοχής της, πρέπει να "καταστρώσει" ένα σχέδιο δράσης πάνω στο οποίο θα στηριχτεί.

Τα διαδοχικά στάδια κατάρτισης ενός τοπικού σχεδίου τουριστικής προβολής, είναι:

9.1. Ανάλυση

Ως πρώτο βήμα στην κατάρτιση ενός τοπικού σχεδίου τουριστικής προβολής, η ανάλυση αφορά, τόσο την ανάλυση του τοπικού τουριστικού προϊόντος (προσφορά - πλεονεκτήματα - αδυναμίες), όσο και την ανάλυση της αγοράς.

- Με τον όρο "τουριστικό προϊόν" εννοούμε το σύνολο των αναγκαίων στοιχείων για την ικανοποίηση των αναγκών ενός τουρίστα από τον τόπο αναχώρησής του μέχρι την επιστροφή του σ' αυτόν. "Τμήμα" του τουριστικού προϊόντος είναι κάθε στοιχείο του που μπορεί να απομονωθεί, αλλά που αποτελεί έναν κρίκο του τουριστικού προϊόντος (ξενοδοχείο, εκδρομή).

Μια τέτοια ανάλυση, ενδεικτικά, περιλαμβάνει την καταγραφή των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών που αφορούν στοιχεία όπως:

- εικόνα (image) της περιοχής / προορισμού

- στάση των αρχών της Αυτοδιοίκησης (α' και β' βαθμού) απέναντι στον τουρισμό
- γειτνίαση με τουριστικές αγορές (πηγές τουριστικού ρεύματος)
- εγκατάσταση στην περιοχή σημαντικών επιχειρήσεων
- προστατευόμενο φυσικό περιβάλλον (τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, προστατευόμενοι βιότοποι)
- κοινωνικό περιβάλλον (ενσωμάτωση τουριστών στην ζωή της περιοχής, ασφάλεια από εγκληματικές πράξεις)
- κλίμα, υψόμετρο, παραλία (είδος, ποιότητα / χωρητικότητα ακτών)
- ποιότητα υποδομών / μεταφορές - παροχές, αριθμός, είδος και ποιότητα εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής και υποδομής
- πολιτισμός (αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, μουσεία, υψηλού επιπέδου καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ, πολιτιστικές διαδρομές)
- αθλητισμός (γυμναστήρια, αθλοπαιδιές, κολύμβηση, ναυταθλητισμός)
- ορειβασία, αναρρίχηση, σκι
- γαστρονομία (τοπική κουζίνα, οργανωμένα μαθήματα τοπικής κουζίνας)

Η παραπάνω ανάλυση επιτρέπει τον ποσοτικό και ποιοτικό προσδιορισμό του υπαρκτού "τουριστικού προϊόντος" της περιοχής και αποτελεί τη βάση για τη λήψη αποφάσεων αντιμετώπισης των αδυναμιών του, ενίσχυσης και ανάδειξης των πλεονεκτημάτων.

- Η ανάλυση της αγοράς, αφορά τον υπολογισμό της εμπορικής θέσης του προϊόντος στην αγορά. Στην προκειμένη περίπτωση, η τουριστική αγορά μπορεί να είναι μια χώρα ή τμήμα της ή ένα τμήμα της ή ένα τμήμα του πληθυσμού ή οι ασχολούμενοι με μια δραστηριότητα. Όμως από την σκοπιά του marketing θα πρέπει να προσεγγίσουμε την αγορά: ως το σύνολο των πραγματικών και

δυνητικών αγοραστών του τοπικού τουριστικού προϊόντος, έτσι ώστε να είναι δυνατή (μέσω της προβολής) ή εξειδίκευση του προϊόντος στη συνείδηση των αγοραστών αυτών.

Η χρησιμότητα της γνώσης της αγοράς, είναι εύλογη: η ιδιαιτερότητα του τουρισμού ως τομέα υπηρεσιών που δεν αποθηκεύονται και εάν δεν καταναλωθούν τη στιγμή της παραγωγής τους, χάνονται, επιβάλλει τη γνώση της αγοράς ως προϋπόθεση για την επιλογή των μέσων τουριστικής προβολής.

Η αγορά πρέπει να προσεγγιστεί μέσα από ειδική έρευνα που περιλαμβάνει:

- ποσοτικοποίηση της ζήτησης και εντοπισμό των αναγκών της
- αναζήτηση της βέλτιστης σχέσης ζήτησης και τοπικού τουριστικού προϊόντος
- πρόβλεψη των τάσεων της ζήτησης και μέτρα ικανοποίησής τους
- εκτίμηση της καταλληλότητας του τουριστικού προϊόντος ώστε να μπορεί να "διατεθεί" στην αγορά.

Είναι φανερό, ότι μια τέτοια έρευνα αγοράς θα πρέπει να λάβει υπόψη της μεγέθη όπως:

- ποσοτική ανάλυση ζήτησης (ΑΕΠ, μέσο εισόδημα, εξέλιξη μισθών και ημερομισθίων και καταναλωτικών δαπανών, συναλλαγματικές ισοτιμίες, ταξίδια στο εξωτερικό και το εσωτερικό, ταξίδια στην περιοχή, λόγοι ταξιδιού, λόγοι μη πραγματοποίησης διακοπών, "τμήματα" δυνητικής πελατείας, κύριοι τουριστικοί προορισμοί)
- ποιοτική ανάλυση ζήτησης (χρόνος διακοπών, κατανομές ανά τόπο καταλύματος, μέση διάρκεια παραμονής, περίοδοι λήψης απόφασης για τους διοργανωτές και τους καταναλωτές - παράγοντες απόφασης, ιδιαιτερότητες πελατείας, ανταγωνίστριες περιοχές - ανταγωνιστικά τοπικά τουριστικά προϊόντα, επίπεδα οργανωμένου τουρισμού, επίπεδα τιμών τουριστικών υπηρεσιών).

- δομή της διάθεσης του τουριστικού προϊόντος (προγράμματα Τ.Ο., τουριστικά γραφεία, μεταφορικές εταιρίες, πώληση από τους τουριστικούς επιχειρηματίες της περιοχής, παρουσία του προϊόντος στην αγορά, εγγυήσεις υπέρ του καταναλωτή, ειδικευμένος τουριστικός τύπος, ΜΜΕ που "καθοδηγούν" το κοινό στην επιλογή διακοπών)
- εικόνα και θέση του τουριστικού προορισμού στην αγορά (εικόνα του προορισμού: νοερή - πραγματική, προσπέλαση, ανάλυση των μέτρων βελτίωσης του υφιστάμενου τουριστικού προϊόντος, προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης, εμπόδια στην επιλογή του, βαθμός ικανοποίησης των τουριστών, θέση της περιοχής στην αγορά σε σύγκριση με τις ανταγωνιστικές της περιοχές)
- ανάγκες των τουριστών - λόγοι τουριστικής μετακίνησης (σωματικοί/ φυσικοί, πολιτιστικοί, διαπροσωπικές σχέσεις, απόκτηση κοινωνικής αναγνώρισης, τρόπος ζωής).

9.2. Διάγνωση - Στόχοι

Έχοντας σαν βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από την - Ανάλυση - θα διαμορφωθεί η διάγνωση της θέσης του τοπικού τουριστικού προϊόντος στην αγορά ως σύνολο (υφισταμένη και δυνητική). Η εργασία αυτή απαιτεί την αντιπαράθεση και σύγκριση των πλεονεκτημάτων και αδυναμιών που έχουν καταγραφεί σε κάθε τμήμα της Ανάλυσης χωριστά (ανάλυση τουριστικού προϊόντος, ανάλυση αγοράς). Μ' αυτό τον τρόπο, θα οδηγηθούμε σ' ένα είδος "ισοζυγίου" των θετικών και αρνητικών σημείων του τουριστικού προϊόντος και της τουριστικής αγοράς μας, με άλλα λόγια σε μια καλύτερη γνώση των δυνατοτήτων του τουριστικού μας προϊόντος.

Με βάση τη γνώση αυτή μπορούμε στη συνέχεια να προσδιορίσουμε τους στόχους της περιοχής στον τουριστικό τομέα που θα πρέπει:

- να συνεπάγονται θεραπεία των αδυναμιών που κατέδειξε η έρευνα αγοράς
- να είναι ρεαλιστικοί
- να ποσοτικοποιούνται
- να ιεραρχούνται από άποψη σημασίας και χρόνου, προτεραιότητες.

Ακόμη και ένα εξαιρετικά επιτυχημένο τοπικό τουριστικό προϊόν (πχ. μια περιοχή με μεγάλη ζήτηση) με την πάροδο του χρόνου απαξιώνεται "πιέζεται" από τον διαρκώς αυξανόμενο ανταγωνισμό και τις διαρκώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της ζήτησης, θα πρέπει λοιπόν να προβλέψουν σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο προσαρμογές, βελτιώσεις, νέα έργα κ.ο.κ. Και ασφαλώς οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να είναι σύμφωνοι με την τουριστική πολιτική, τον τουριστικό σχεδιασμό και τις πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης που αναλαμβάνονται στο εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

9.3. Πολιτικές marketing

Έχοντας ήδη "τοποθετήσει" ρεαλιστικά το τοπικό τουριστικό προϊόν στο πλαίσιο της αγοράς και καθορίσει τις κατευθύνσεις δράσης, θα πρέπει να προσεγγιστεί ο τρόπος επίτευξής τους μέσα από μια σειρά πολιτικών και στρατηγικών επιλογής. Κι αυτό γιατί δεν αρκεί πλέον η ύπαρξη, ενός καλού τοπικού προϊόντος. Με δεδομένο ότι στις μέρες μας η ζήτηση είναι μικρότερη από την προσφορά,

αποδοτικότερο είναι το marketing της αγοράς παρά το marketing του προϊόντος.

Τέσσερις είναι οι βασικοί "κύκλοι" παραμέτρων, βάσει των οποίων θα καθοριστούν οι πολιτικές προώθησης του τοπικού προϊόντος:

- *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ*

Στην περίπτωση αυτή αναφερόμαστε σε μέτρα που επιδιώκουν την παράταση της ζωής του προϊόντος, την απόσυρση ενός προϊόντος από την αγορά (στην περίπτωση των νομών πχ. στη λήψη μέτρων για το σφράγισμα απαρχαιωμένων τουριστικών ή άλλων εγκαταστάσεων), στη δημιουργία ενός νέου προϊόντος.

- *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΙΜΩΝ*

Στην περίπτωση αυτή - και δεδομένου ότι αναφερόμαστε στο νομαρχιακό επίπεδο - μια ΝΕΤΠ έχει ελάχιστα περιθώρια παρέμβασης στη διαμόρφωση των τιμών των τουριστικών υπηρεσιών ώστε να είναι σε θέση να ασκήσει πολιτική τιμών, θα πρέπει όμως να ερευνήσει και να διαπιστώσει τα ισχύοντα από την άποψη των τιμών στο επίπεδο του νομού και να τα λάβει υπόψη.

- *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗΣ*

Στην περίπτωση αυτή, αναφερόμαστε στις αποφάσεις που θα επιτρέψουν την διείσδυση του τοπικού τουριστικού προϊόντος σε όλες τις δυνητικές αγορές του. Οι αποφάσεις αυτές θα ληφθούν σε συνεργασία με όλους τους φορείς που εκπροσωπούνται στα πλαίσια της ΝΕΤΠ.

- *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ*

Στην τελευταία περίπτωση, αναφερόμαστε στους τρόπους διάδοσης, γνωστοποίησης του προϊόντος μέσα από τους οποίους το προϊόν αποκτά μια αξία, μια εκτίμηση, δηλαδή αναδεικνύεται. Η πολιτική αυτή κυρίως εκφράζεται (συνειδητά και ασυνείδητα) μέσα

από τις προτάσεις των διαφόρων περιοχών της χώρας για τουριστική προβολή.

Η ανάγκη για τουριστική προβολή έχει συχνά, ιδίως σε δύσκολες από δημοσιονομική σκοπιά περιόδους, αμφισβητηθεί υποστηρίζοντας ότι ο τουρισμός είναι "φαινόμενο αυθόρμητο" και αυτό το σκεπτικό έχει συχνά οδηγήσει σε αυστηρό περιορισμό των διαθέσιμων τουριστικής προβολής.

Καθημερινά όμως διαπιστώνεται ότι είναι αδύνατο να εμφανιστεί για πρώτη φορά ή και να διατηρηθεί στην αγορά ένας προορισμός χωρίς τουριστική προβολή.

Η επιτυχία της τουριστικής προβολής εξαρτάται από τρεις παράγοντες: τη συνέχεια, τη συμπληρωματικότητα των μέσων και το συντονισμό.

Τα μέσα προβολής είναι ο γραπτός λόγος, ο ήχος, η εικόνα ή ένας συνδυασμός ορισμένων εξ αυτών.

Η τουριστική προβολή διακρίνεται σε:

- άμεση πληροφόρηση
- δημόσιες σχέσεις
- διαφήμιση

Ο τρόπος διάδοσης επιλέγεται με βάση και την πολιτική διανομής που ακολουθείται, η οποία υπαγορεύει τις "αγορές/στόχους" δηλαδή τα τμήματα εκείνα της τουριστικής αγοράς, στα οποία απευθύνεται το τουριστικό προϊόν της περιοχής.

Κύριοι τρόποι διάδοσης του τουριστικού προϊόντος είναι:

- Το **έντυπο υλικό** (φυλλάδια, αφίσες, χάρτες, κάρτες και πρακτικοί οδηγοί για τους επαγγελματίες του κλάδου). Προϋποθέτει την εξασφάλιση του δικτύου διανομής, είτε απευθείας στους καταναλωτές με συγκεκριμένους μηχανισμούς (γραφεία ΕΟΤ

εσωτερικού και εξωτερικού), είτε προς τους διοργανωτές ταξιδιών (tour - operators)¹¹ ή τα ταξιδιωτικά γραφεία.

Όσο πιο ειδικό προσανατολισμό έχει το έντυπο υλικό, τόσο πιο εξειδικευμένοι γίνονται οι παραλήπτες (μέλη οικολογικών και φυσιολατρικών οργανώσεων και ειδικευμένοι διοργανωτές για ένα προϊόν οικοτουρισμού ΑΕΙ, επιστημονικοί και μορφωτικοί σύλλογοι για προϊόντα πολιτιστικού τουρισμού).

- Το **οπτικοακουστικό υλικό** (διαφάνειες, κινηματογραφικές ταινίες και βίντεο), προορίζεται για χρήση σε διάφορες παρουσιάσεις/εκδηλώσεις, είτε απευθείας στους καταναλωτές, είτε σε εκπροσώπους του επαγγελματικού τουριστικού κυκλώματος. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται μηχανισμός διανομής, οι δε θεατές γίνονται όλο και πιο εξειδικευμένοι όσο εξειδικεύεται και το περιεχόμενο.
- Η **διαφήμιση** στον ημερήσιο, περιοδικό ή ειδικευμένο τύπο, δηλαδή οι διαφημιστικές καταχωρήσεις και η αγορά χρόνου για διαφημιστικά μηνύματα σε ραδιόφωνο και τηλεόραση είναι συνήθως ο κύριος και πιο δαπανηρός τρόπος διάδοσης ενός τουριστικού προϊόντος. Γι' αυτό οι σχετικές επιλογές θα πρέπει να βασίζονται σε αξιόπιστα στοιχεία για τους αποδέκτες των μηνυμάτων, ώστε να μπορεί να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της χρήσης τους και οι ενδεδειγμένες κατανομές.
- Η συμμετοχή σε **διεθνείς εκθέσεις** που πραγματοποιούνται τακτικά σε Ευρώπη, Αμερική και Άπω Ανατολή αλλά και στη χώρα μας, αποδεικνύεται αναγκαίος τρόπος διάδοσης του τοπικού τουριστικού προϊόντος, είτε προς τους καταναλωτές (consumer shows) είτε προς τους επαγγελματίες του χώρου.

- Τα **ταξίδια προβολής** του τοπικού τουριστικού προϊόντος απ' ευθείας στις τουριστικές αγορές με σκοπό την άμεση παρουσίαση του τουριστικού προϊόντος.
- Η **φιλοξενία προσωπικοτήτων** και παραγόντων του τουριστικού κυκλώματος. Στην πρώτη περίπτωση, αποβλέπουμε στη δημοσιότητα του τουριστικού προορισμού που είναι το αποτέλεσμα της επιλογής του από τις εν λόγω διασημότητες. Στη δεύτερη, στην γνωριμία των παραγόντων που διακινούν τουριστική ζήτηση με το τουριστικό τους προϊόν, κάτω από ιδιαίτερα φροντισμένες και θετικές συνθήκες.
- Η **έκδοση οδηγών** και γενικού πληροφοριακού έντυπου υλικού, εφόσον δεν υπάρχουν στο εμπόριο.
- Τέλος, η **πληροφόρηση** των τουριστών, πριν και μετά την άφιξή τους σ' ένα προορισμό. Τα γραφεία όπου παρέχεται η πληροφόρηση θα πρέπει να χωροθετούνται στα πιο προσιτά για τους τουρίστες σημεία και να στελεχώνονται από ικανό προσωπικό, το οποίο θα πρέπει να 'χει και την ανάλογη τεχνολογική υποστήριξη.

Γενικά, και ανεξάρτητα από τα μέσα προβολής, η προβολή μιας περιοχής πρέπει να είναι ειλικρινής και ακριβής. Στην αντίθετη περίπτωση, η απογοήτευση των τουριστών στερεί την περιοχή από μια σημαντικότερη πηγή προβολής και οδηγεί σε δυσμενή δημοσιότητα στα ΜΜΕ.

9.4. Στρατηγική

Η στρατηγική αναφέρεται στην επιλογή των αποδεκτών της προβολής ή των καναλιών διανομής και των μέσων για την προσέγγισή τους.

Διακρίνουμε τέσσερις κατηγορίες αποδεκτών:

- τους καταναλωτές
- τους εισηγούμενους συμπεριφορές, δηλαδή άτομα στα οποία γνωρίζουμε το προϊόν με στόχο να το εκτιμήσουν και να το προωθήσουν λόγω της επίδρασής τους σε ειδικές τουριστικές πελατείες
- τους διοργανωτές και το δίκτυο πώλησης
- τα ΜΜΕ και τον ειδικευμένο τύπο.

Στην επιλογή των αποδεκτών λαμβάνονται υπ' όψη κριτήρια όπως η κάλυψη της αγοράς (γεωγραφική ή συγκεκριμένης πελατείας), το κόστος, η αξιολόγηση της πορείας των πωλήσεων, η ευελιξία, η συμβατότητα με τους άλλους αποδέκτες. Είναι φανερό, ότι όπου χρησιμοποιούνται ενδιάμεσοι παράγοντες αυτοί μεσολαβούν για την προσέλκυση σημαντικού τμήματος της ζήτησης, δημιουργούνται συνθήκες εξάρτησης από αυτούς. Καθίσταται όμως αναγκαία η προσφυγή σε ενδιάμεσους παράγοντες, οι οποίοι γνωρίζοντας το προϊόν και τα χαρακτηριστικά του, είτε το συστήνουν στους καταναλωτές, είτε αναλαμβάνουν σε επαγγελματικό επίπεδο να το πωλήσουν, συμμετέχοντας όμως έτσι και στους σχετικούς κινδύνους.

Αναγκαία είναι η προσέγγιση προϊόντος και αγοράς, που γίνεται είτε μεταφέροντας την αγορά (δυναμικό τουρίστα) στο προϊόν (πχ. με διαφημιστική καταχώρηση), είτε μεταφέροντας το προϊόν στην αγορά (εκθέσεις, τουριστικά γραφεία)

Η προβολή του τοπικού προϊόντος μπορεί να είναι¹¹:

- εντατική, εάν αντιστοιχεί σε μια μη - διαφοροποιημένη στρατηγική που στοχεύει στη συνολική προσέγγιση ενός ομοιογενούς τμήματος της αγοράς
- αποκλειστική, εάν αντιστοιχεί σε μια συγκεκριμένη στρατηγική που εστιάζεται σε ένα τμήμα της αγοράς το οποίο αποτελεί τον αποκλειστικό στόχο της προβολής και
- επιλεκτική, εάν αντιστοιχεί σε μια διαφοροποιημένη στρατηγική, που προβάλλει συγχρόνως περισσότερα του ενός ειδικευμένα τουριστικά προϊόντα σε επιλεγμένα τμήματα αγοράς, μέσω των ενδεδειγμένων καναλιών επικοινωνίας.

Η επιλογή, όμως, εξαρτάται όχι μόνο από την πολιτική που έχει διαμορφωθεί αλλά και από:

α) το προϊόν και την ελκυστικότητά του (πχ. ένα απλό και φθινό προϊόν απευθύνεται σε ευρύ φάσμα πελατείας και δικαιολογεί εντατική προβολή, ενώ αντίθετα ένα ειδικευμένο και ακριβό προϊόν απευθύνεται σε περιορισμένη αριθμητικά πελατεία και δικαιολογεί αποκλειστική ή επιλεκτική προβολή),

β) τη δομή της αγοράς (λίγοι μεγάλοι ή πολλοί μικρότεροι Τ.Ο.* ειδικευμένοι ή όχι)

Έτσι, πραγματοποιείται μια κατανομή των ενεργειών προβολής στις αγορές: άμεση και έμμεση πελατεία, τουρίστες - εκδρομείς και τουρίστες τράνζιτ, τοπική και περιφερειακή πελατεία, μεμονωμένοι τουρίστες και οργανωμένες ομάδες κ.ο.κ. Είναι φανερό, ότι η κατανομή αυτή πρέπει να είναι προσαρμοσμένη όχι μόνο στις

* Tour Operators: ή "κατασκευαστής ταξιδιών" είναι μια εμπορική επιχείρηση η οποία μπορεί να έχει τη νομική υπόσταση ενός γραφείου ταξιδιών, μιας οργάνωσης ή ενός εξουσιοδοτημένου μεταφορέα. Η έννοιά του Tour Operator βασίζεται ουσιαστικά στον οικονομικό προσδιορισμό του παραγωγού των οργανωμένων ταξιδιών. Ο Tour Operator αποτελεί έναν "κατασκευαστή" τελικών τουριστικών προϊόντων, τα οποία προετοιμάζει πριν την έναρξη της ζήτησης.

δυνατότητες του τοπικού τουριστικού προϊόντος, αλλά και στην εθνική (και περιφερειακή) τουριστική πολιτική με τρόπο ώστε να μην υπάρχουν συγκρούσεις που είναι δυνατό να οδηγήσουν σε ασαφή "εικόνα" του τοπικού προορισμού και τελικά σε σπατάλη χρόνου.

Οι δομές οργάνωσης και πολιτικής του τουρισμού

ΠΙΝΑΚΑΣ: Οι δέκα μεγαλύτεροι ευρωπαϊκοί Tour - Operators σύμφωνα με τις πωλήσεις τους (1991 - 1992)

<i>Εταιρεία / Χώρα</i>	<i>Εισπράξεις σε εκατ. ECU</i>	<i>% μεταβολή των πωλήσεων σε σχέση με το προηγ. έτος</i>	<i>% συμμετοχή των "οργ. ταξιδιών" στις συνολικές εισπράξεις</i>
1. T.U.I. (Γερμανία)	2590 (Οκτ.)	8,1	85,0
2. THOMSON (Αγγλία)	1623 (Δεκ.)	19,1	64,0
3. N.U.R. (Γερμανία)	1220 (Δεκ.)	25,0	90,0
4. L.T.U. (Γερμανία)	1190 (Δεκ.)	8,6	75,0
5. KUONI (Ελβετία)	1190 (Δεκ.)	- 1,7	50,0
6. CLUB MED (Γαλλία)	1122 (Δεκ.)	- 4,2	60,0
7. D.E.R. (Γερμανία)	1056 (Δεκ.)	4,9	40,0
8. N.R.T. NORDISK (Σουηδία)	1019 (Δεκ.)	- 1,5	40,0
9. I.T.S. (Γερμανία)	963 (Οκτ.)	21,1	65,0
10. OWNERS ABROAD (Αγγλία)	916 (Οκτ.)	29,3	75,0

Πηγή: M. Bywater, "The European Tour - Operator industry" E.I.U., No 141, 1992

ΠΙΝΑΚΑΣ: Οι δέκα μεγαλύτεροι Tour - Operators στη Γερμανία που διακινούν τουρίστες με προορισμό την Ελλάδα (1994 - 1995)

Tour - Operators	Αρ. τουριστών για Ελλάδα
1. T.U.I.	303.500
2. N.U.R.	239.180
3. ALITOURS	200.000
4. KREUTZER	101.541
5. JAHN REISEN	98.337
6. TJAEREBORG	81.861
7. I.T.S.	80.085
8. T.H.R.	69.500
9. ΑΤΤΙΚΑ REISEN	54.255
10. HETZEL	40.200

Πηγή: Reiseburo Nachrichten

9.5. Σχέδιο marketing

Είναι το στάδιο στο οποίο χρησιμοποιούμε όλα τα στοιχεία, που συγκεντρώθηκαν σε προηγούμενα στάδια, προκειμένου να καθοριστούν τα μέσα για την επίτευξη των στόχων που θέσαμε.

Συνήθως ο χρονικός τους ορίζοντας είναι μεσοπρόθεσμος / μακροπρόθεσμος (3 - 5 χρόνια) αλλά συγχρόνως και με βάση τον μεσοπρόθεσμο / μακροπρόθεσμο σχεδιασμό καταρτίζονται και τίθενται σε εφαρμογή ετήσια σχέδια δράσης, που περιλαμβάνουν, ανά στόχο, το τμήμα ή τα τμήματα της αγοράς στα οποία

απευθύνονται. Το ετήσιο σχέδιο δράσης απεικονίζεται σε πίνακες με χρονολογική σειρά των ενεργειών. Οι πίνακες αυτοί επιτρέπουν να ελέγχεται η τυχόν μη επιθυμητή κατανομή ενεργειών και πόρων. Έτσι, προγραμματίζεται η δράση που απαιτείται για την προώθηση όλων των στόχων.

9.6. Ο έλεγχος στο marketing

Ο έλεγχος αποτελεί πολύτιμο "εξάρτημα" του marketing. Σχεδιασμός - Οργάνωση - Έλεγχος, συνδέονται στενά και η διαδοχική εφαρμογή τους μπορεί να εξασφαλίσει την μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων σε όλα τα επίπεδα. Ο έλεγχος των αποτελεσμάτων της εφαρμογής ενός σχεδίου marketing εξασφαλίζει τη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων του σχεδίου.

Ο έλεγχος εντοπίζει το βαθμό τήρησης των αποκλίσεων ή και της υπέρβασής τους. Ακόμη, επιτρέπει την έγκυρη διαπίστωση των αδυναμιών και των προβλημάτων εφαρμογής του σχεδίου, που δεν είχαν εντοπιστεί κατά την κατάρτισή του.

Ο έλεγχος, λοιπόν, θα πρέπει να είναι διαρκής διαδικασία που τίθεται σε εφαρμογή από τα πρώτα στάδια του marketing, καθώς με τον προσδιορισμό των στόχων επιτρέπει την εκτίμηση της τυχόν διάσταση προβλέψεων και επιτευγμάτων και τον εντοπισμό των αιτών που υποδεικνύει τις αναγκαίες παρεμβάσεις και τον τρόπο, ενσωμάτωσής τους στο σχέδιο marketing.

Ιδιαίτερα σημαντικό, είναι ο έλεγχος να μην εφαρμόζεται σαν χωριστή και ετεροχρονισμένη, σε σχέση με τις ενέργειες προβολής, διαδικασία αλλά να ενσωματώνεται στη δομή του σχεδίου προβολής εξ αρχής και να έχει το στοιχείο της διάρκειας, ώστε να μπορέσει να

εντοπίσει έγκαιρα τυχόν αναγκαίες διορθώσεις και αναπροσαρμογές του σχεδίου.

i) Χατζηνικολάου Ε, "Η τουριστική προβολή σε επίπεδο νομού", ΕΕΤΑΑ 1995

ii) Καλλιαντίδης Α, "Η ΤΑ στο σταυροδρόμι της επιχειρηματικής πρόκλησης", εκδ. Interbooks 1989

iii) Βαρβαρέσας Σ, "Τουρισμός / έννοιες, μεγέθη, δομές", εκδ. Προπόφτος 1996

Κεφάλαιο 10

Συμπεράσματα

Ο ρόλος λοιπόν της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ως προς τον τουρισμό, είναι σημαντικός σήμερα, καθώς δίδονται με τους νέους θεσμούς δυνατότητες ουσιαστικής παρέμβασης σε πολλαπλά επίπεδα (τοπικός δημόσιος φορέας για άσκησης τοπικής δημόσιας πολιτικής), αλλά και αναπτύσσοντας επιχειρηματική δραστηριότητα, με λειτουργικές, βιώσιμες και αποδοτικές τουριστικές επιχειρήσεις.

Στον τομέα του τουρισμού η Τ.Α. μπορεί και πρέπει να λειτουργεί όχι μόνο ανταγωνιστικά προς την ιδιωτική πρωτοβουλία. Αντίθετα, πρέπει να λειτουργεί συμπληρωματικά, προβλέποντας και καλύπτοντας τις ανάγκες εκείνες σε έργα και δραστηριότητες που ο ιδιωτικός τομέας δεν αναλαμβάνει από άγνοια, αδιαφορία ή και αδυναμία. Δραστηριότητες που μπορεί και να αποβούν κερδοφόρες για τους ΟΤΑ, ενώ σίγουρα έχουν άμεσο ή μεσοπρόθεσμο όφελος για την περιοχή.

Η κάλυψη αναγκών κοινωνικού εξοπλισμού, τεχνικής υποδομής, τήρησης καθαριότητας, διατήρησης ανάδειξης και προστασίας περιβάλλοντος, ενημέρωσης και πληροφόρησης κατοίκων και επισκεπτών, εμπίπτουν στις αρμοδιότητες των ΟΤΑ.

Πέρα απ' αυτές, η κάλυψη ειδικών αναγκών - δραστηριοτήτων τουρισμού από την Τ.Α., μπορεί να συμβάλλει στην αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς και στην πρόσδοση τοπικής ιδιαιτερότητας, με όλες τις συνεπακόλουθες θετικές επιπτώσεις.

Η δυνατότητα παρέμβασης και επιχειρηματικής δραστηριοποίησης, της Τ.Α. στον τουριστικό τομέα, δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στη διανυκτέρευση των τουριστών σε ξενοδοχεία, δωμάτια και κάμπινγκ. Αντίθετα, θα πρέπει να αφορά και τη διημέρευσή τους - εστίαση, αναψυχή, ψυχαγωγία - και την οργάνωση και το γέμισμα του ελεύθερου χρόνου τους και την οργάνωση της μεταφοράς, των διαδρομών και των στάσεών τους, που αφορά: α) πλήθος γενικές και ειδικές υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις (ακόμη και το ειδικό τουριστικό εμπόριο), β) την εκπαίδευση και επιμόρφωση πληθυσμού και απασχολουμένων στον κλάδο αλλά και τουριστών, γ) τις εξειδικευμένες δραστηριότητες και εγκαταστάσεις που προϋποθέτει η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

Προτάσεις

Η επί δεκαετίες υποβάθμιση της τοπικής Αυτοδιοίκησης, ο συγκεντρωτισμός στις αποφάσεις και στο σχεδιασμό της ανάπτυξης και η άγνοια ή αδιαφορία της σημασίας των περιβαλλοντολογικών πόρων της κάθε περιοχής, έστρεψαν την τουριστική πολιτική της Κεντρικής Διοίκησης σε επιλογές οι οποίες υποτιμούν τις τοπικές ιδιαιτερότητες και οδήγησαν σε όλες τις γνωστές συνέπειες όπως η περιβαντολογική καταστροφή και η υποβάθμιση κάποιων περιοχών.

Αν και σήμερα αποτελεί πλέον κοινή συνείδηση ότι η άσκηση πολιτικής για μια σωστή τουριστική ανάπτυξη, προϋποθέτει συντονισμένη δράση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο λόγω της πολυπλοκότητας και των ιδιαιτεροτήτων του τομέα αυτού, αφού ο τουρισμός είναι πολυδιάστατη ανθρώπινη δραστηριότητα με

περιβαντολογικές, οικονομικές, εμπορικές, ψυχαγωγικές, πολιτιστικές προεκτάσεις

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να ασκήσει τον δικό της καθοριστικό ρόλο σε ζητήματα τουριστικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο, μέσα από την ουσιαστική της συμμετοχή και την αναγκαία όπου χρειάζεται ανάληψη ευθύνης για την κατάρτιση και την υλοποίηση του σχεδιασμού και προγραμματισμού ανάπτυξης της πόλης και της υπαίθρου.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει και έχει χρέος να είναι υπεύθυνος φορέας που θα εξειδικεύσει τη σχέση σύνδεσης της τοπικής ανάπτυξης με τις διάφορες μορφές ανάπτυξης μια από τις οποίες είναι και ο τουρισμός.

Επίσης, με δεδομένο το γεγονός ότι οι επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον, σε ανθρωπογενείς και φυσικούς πόρους είναι σύνθετες και πολύπλοκες και λόγω του ότι ο τουρισμός εξαρτάται και καταναλώνει τους τοπικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, η υπερεκμετάλλευση των οποίων μπορεί να οδηγήσει στην υποβάθμιση και την χειροτέρευση της ζωής των κατοίκων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση οφείλει και πρέπει να έχει λόγο σε τέτοια θέματα αφού ο αγώνας για ανάπτυξη, για πιο ανθρώπινο περιβάλλον και για πιο καλύτερη ζωή, της κάθε περιοχής περνάει μέσα από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τούτο γιατί αυτή είναι κοντά στα ζητούμενα και στα προβλήματα της περιοχής της και επόμενο είναι να έχει πιο ολοκληρωμένη και πιο εμπειριστατωμένη άποψη όπως και πιο σωστές λύσεις από ότι κάθε φορέας έξω από αυτή.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση λοιπόν είναι αυτή που μέσα από το σχεδιασμό, τις ενέργειες και της προτάσεις της, θα προστατεύσει το φυσικό περιβάλλον, την πολιτιστική κληρονομιά, θα ανασυγκροτήσει πολεοδομικά - χωροταξικά τους οικισμούς, θα σεβαστεί και θα

διατηρήσει την κουλτούρα και θα σχεδιάσει τον τρόπο οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής της.

Για να γίνουν όμως τα παραπάνω είναι απαραίτητο να υπάρξουν δύο βασικές προϋποθέσεις:

- Η πρώτη αφορά την κεντρική διοίκηση η οποία πρέπει να διερευνήσει τις αρμοδιότητες και να αυξήσει τους πόρους της τοπικής αυτοδιοίκησης (εν ανάγκη παραχωρώντας από τις δικές της) αφού χωρίς αυτά η τοπική αυτοδιοίκηση δεν θα έχει το αναγκαίο υπόβαθρο για να ασκήσει μια ουσιαστική πολιτική, αλλά θα παραμείνει στο στάδιο του παρατηρητή και των προτάσεων προς κάθε αρμόδιο όπως κάνει μέχρι σήμερα.
- Ενώ η δεύτερη αφορά την ίδια την τοπική αυτοδιοίκηση η οποία οφείλει να αναλαμβάνει από μόνη της πρωτοβουλίες δράσης - συνεργασίας και ενημέρωσης, τόσο με ιδιώτες - πολίτες όσο και με τους αρμόδιους φορείς του τουρισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Σ., *Τουρισμός / έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα*, Αθήνα, εκδ. Προπομπός, 1996.
2. ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ
3. ΔΙΑΝΑ Α., *Ρυθμίσεις για τον τουρισμό / εισηγητική έκθεση*, Επιθεώρηση Τ.Α., μηνιαία έκδοση ΚΕΔΚΕ, τεύχος 57, Ιούνιος 1993.
4. ΔΙΑΝΑ Α., *Η Τ.Α. μπορεί να βοηθήσει τον τουρισμό*, Επιθεώρηση Τ.Α., μηνιαία έκδοση ΚΕΔΚΕ, τεύχος 67, Αύγουστος 1994.
5. ΚΑΛΛΙΑΝΤΖΙΔΗΣ Α., *Η τοπική αυτοδιοίκηση στο σταυροδρόμι της επιχειρηματικής πρόκλησης*, Αθήνα, εκδ. Interbooks, 1989.
6. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μ., *Τουρισμός και βιώσιμη Ανάπτυξη*, εκδ. Επιμελητήριο Δωδεκανήσου, 1992.
7. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Κ., *Ποιόν Τουρισμό θέλουμε;*, εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, Αθήνα, Μάρτιος 1996.
8. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Λ., *Τοπική Τουριστική Ανάπτυξη: Μια πρόταση*, Οικονομικά Χρονικά, Αθήνα, Αύγουστος 1997.
9. ΣΑΠΟΥΝΑΚΗΣ Α., *Σημειώσεις για το μάθημα "Δημοτική - Κοινοτική Ανάπτυξη"*, ΤΕΙ Καλαμάτας, 1997.

10. ΤΣΑΡΤΑΣ Π., *Κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού: Το ζήτημα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού*, Οικονομικά Χρονικά, Αθήνα, Αύγουστος 1994.
11. ΦΛΕΓΚΑ Β., *Σημειώσεις για τον τουρισμό*, ΕΕΤΑΑ, 1996.
12. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε., *Η τουριστική προβολή σε επίπεδο νόμου / ο νέος θεσμός των ΝΕΠΤ*, Αθήνα, ΕΕΤΑΑ 1995.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τα επενδυτικά κίνητρα του Αναπτυξιακού Νόμου 1892/1990 (όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από το Νόμο 2234/1994)

α. Παραγωγικές επενδύσεις (Επιχειρήσεις υπαγόμενες στο Ν. 1892/90): Σύμφωνα με το συγκεκριμένο νόμο, ως παραγωγικές επενδύσεις θεωρούνται οι παρακάτω:

- Η δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων.
- Οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης λιμένων αναψυχής, συνεδριακών κέντρων και γηπέδων γκολφ.
- Οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις κατασκευής, επέκτασης και εκσυγχρονισμού λιμένων αναψυχής (μαρίνες), κατασκευής, επέκτασης και εκσυγχρονισμού συνεδριακών κέντρων, κατασκευής, επέκτασης και εκσυγχρονισμού γηπέδων γκολφ και των απαραίτητων εγκαταστάσεών τους, καθώς και αγορά του αναγκαίου εξοπλισμού τους, μετά από σύμφωνη γνώμη του Ε.Ο.Τ.
- Η δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας και χιονοδρομικών κέντρων, καθώς και η αγορά εξοπλισμού τους, μετά από σύμφωνη γνώμη του Ε.Ο.Τ.
- Οι επιχειρήσεις παροχής αποκλειστικά υπηρεσιών προηγμένης τεχνολογίας στους τομείς τουρισμού.
- Οι δαπάνες επισκευής, αποκατάστασης και μετατροπής παραδοσιακών οικιών ή κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες, ανεξάρτητα εάν βρίσκονται εντός ή εκτός οικισμών που χαρακτηρίζονται παραδοσιακοί ή διατηρητέοι.

- Οι δαπάνες ανακαίνισης διατηρητέων, παραδοσιακών ή ιστορικών κτιρίων από μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα, με σκοπό τη μετατροπή τους σε αναγκαίους χώρους κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών.

- Οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης μεταφορικών μέσων.

β. *Μη παραγωγικές επενδύσεις (Επιχειρήσεις μη υπαγόμενες στο Ν. 1892/90):* Δε θεωρούνται παραγωγικές επενδύσεις, σύμφωνα με το Ν. 1892/90, οι εξής:

- Η ανέγερση και επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων κάθε λειτουργικής μορφής, τάξης κατώτερης της Β΄.
- Ο εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων κάθε λειτουργικής μορφής, τάξης κατώτερης της Γ΄.
- Η ανέγερση, επέκταση και εκσυγχρονισμός αυτοεξυπηρετούμενων καταλυμάτων, ενοικιαζόμενων δωματίων και ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων ανεξάρτητης τάξης.
- Η δημιουργία και επέκταση οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων (κάμπινγκ).

γ. *Οι περιοχές ανάπτυξης:* Σύμφωνα με τις διατάξεις του Αναπτυξιακού Νόμου 1892/90, η χώρα έχει διαιρεθεί σε τέσσερις περιοχές, Α, Β, Γ και Δ, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική και περιφερειακή τους ανάπτυξη. Επίσης, ο νόμος αυτός παρέχει ιδιαίτερα αυξημένα κίνητρα για την περιοχή της Θράκης. Τα κίνητρα που δίνονται αυξάνονται βαθμιαία από την περιοχή Α προς την περιοχή Δ και τη Θράκη.

δ. *Το ύψος της επένδυσης:* Το ελάχιστο ύψος της παραγωγικής επένδυσης, ανά τύπο τουριστικής επιχείρησης και περιοχή ανάπτυξης, δίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί. Το μέγιστο ύψος της παραγωγικής επένδυσης ανέρχεται σε 5 δις δρχ. (σε ειδικές περιπτώσεις υπερβαίνουν τα 5 δις δρχ.) για την ίδρυση και

ΠΙΝΑΚΑΣ (Α.Ν. 1892/90) Ελάχιστο ύψος παραγωγικής επένδυσης για την υπαγωγή στο Νόμο

<i>Παραγωγικές επενδύσεις</i>	<i>Ελάχιστο ύψος παραγωγικής επένδυσης (δρχ.)</i>
• Ίδρυση ξέν. μονάδων (στις περιοχές Β και Γ)	300.000.000
• Ίδρυση ξέν. μονάδων στην περιοχή Δ και Θράκη	200.000.000
• Ίδρυση μονάδων εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών, κέντρων χειμερινού τουρισμού, μονάδων εκμετάλλευσης λιμένων αναψυχής, συνεδριακών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας (στις Α, Β και Γ)	300.000.000
• Επέκταση μονάδων εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών, κέντρων χειμερινού τουρισμού, μονάδων εκμετάλλευσης λιμένων αναψυχής, συνεδριακών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας (στις Α, Β και Γ)	200.000.000
• Ίδρυση μονάδων εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών, κέντρων χειμερινού τουρισμού, μονάδων εκμετάλλευσης λιμένων αναψυχής, συνεδριακών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας (στην περιοχή Δ και τη Θράκη)	200.000.000
• Επέκταση μονάδων εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών, κέντρων χειμερινού τουρισμού, μονάδων εκμετάλλευσης λιμένων αναψυχής, συνεδριακών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας (στην περιοχή Δ και τη Θράκη)	100.000.000
• Επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις μετατροπής διατηρητέων ή παραδοσιακών οικιών ή κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.	
* ΟΤΑ και επιχειρήσεις Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης	50.000.000
* Άλλοι φορείς	15.000.000
• Επενδύσεις ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμού.	25.000.000

επέκταση τουριστικών επιχειρήσεων και 1 δις δρχ. για τις επενδύσεις εκσυγχρονισμού.

ε. *Οι μορφές κινήτρων:* Για την ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων έχουν δημιουργηθεί τέσσερις βασικοί τύποι ενισχύσεων, που περιέχονται στις διατάξεις του Αναπτυξιακού Νόμου 1982/90.

1. Οι επιχορηγήσεις

Οι επιχορηγήσεις αποτελούν κεφαλαιακή ενίσχυση του δημοσίου στις παραγωγικές επενδύσεις. Οι επιχορηγήσεις κυμαίνονται από 10 - 35%, ανάλογα με τον τύπο της τουριστικής επιχείρησης και την περιοχή εγκατάστασης.

2. Η επιδότηση επιτοκίου

Στις επενδύσεις που έχουν υπαχθεί στο καθεστώς των επιχορηγήσεων του αναπτυξιακού νόμου παρέχεται συγχρόνως επιδότηση του κατά περίπτωση ισχύοντος επιτοκίου τραπεζικών δανείων κτλ. Το ποσοστό αυτό της επιδότησης είναι ίσο προς το ποσοστό επιχορήγησης που εγκρίθηκε και παρέχεται από την ανάληψη δόσεων του δανείου και μέχρι τέσσερα έτη κατ' ανώτερο όριο, εκτός από τις επενδύσεις της περιοχής Δ, που πραγματοποιούνται στις ειδικές ζώνες.

3. Οι αυξημένες αποσβέσεις

Οι αυξημένες αποσβέσεις εξαρτώνται από τη θέση της μονάδας και τις βάρδιες εργασίας. Η απόσβεση σε κάθε βάρδια γίνεται ανάλογα με τον αριθμό των εργαζομένων. Αυτές κυμαίνονται, ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασης, από 20 - 50%.

4. Οι αφορολόγητες εκπτώσεις

Αυτές αφορούν τις παρεχόμενες εκπτώσεις στα υποκείμενα σε φόρο εισοδήματος καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που υπάγονται στον αναπτυξιακό νόμο. Οι αφορολόγητες εκπτώσεις επί των ετήσιων κερδών της επιχείρησης κυμαίνονται, ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασης, από 40 - 100%.

Ο υποψήφιος επενδυτής έχει το δικαίωμα να επιλέξει έναν από τους δύο ακόλουθους συνδυασμούς:

- α. Επιχορήγηση, επιδότηση επιτοκίου και αυξημένες αποσβέσεις.
- β. Αφορολόγητες εκπτώσεις και αυξημένες αποσβέσεις.

Για την επιλογή του καλύτερου συνδυασμού, λαμβάνονται υπόψη ο χαρακτήρας και η μορφή της επένδυσης, ο τόπος εγκατάστασης, το ύψος της επένδυσης, οι απαιτήσεις του επενδυτή κτλ.

1369
800,00

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 81

15 Απριλίου 1998

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2601

Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η ανάπτυξη των ιδιωτικών επενδύσεων στην Ελλάδα και μέσω αυτών:

- Η συμβολή στην επίτευξη των στόχων της περιφερειακής ανάπτυξης.
- Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης.
- Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.
- Η αναδιάρθρωση τομέων και κλάδων της παραγωγής.
- Η αξιοποίηση επιχειρηματικών ευκαιριών στον ελληνικό και τον ευρύτερο διεθνή χώρο.
- Η συμβολή στην προστασία του περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση ενέργειας.

Είδη παρεχόμενων ενισχύσεων

Για την πραγματοποίηση των υπαγόμενων στις διατάξεις του παρόντος νόμου επενδύσεων, προγραμμάτων και επιχειρηματικών σχεδίων, παρέχονται τα ακόλουθα είδη ενισχύσεων:

(α) Επιχορήγηση που συνίσταται στη δωρεάν παροχή από το Δημόσιο χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος της ενισχυόμενης δαπάνης της επένδυσης ή του επιχειρηματικού σχεδίου.

(β) Επιδότηση των τόκων που συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλόμενων τόκων των μεσομακροπρόθεσμων δανείων τετραετούς τουλάχιστον διάρκειας, που λαμβάνονται για την υλοποίηση της ενισχυόμενης δαπάνης της επένδυσης.

(γ) Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των

καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση της χρήσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού.

(δ) Φορολογική απαλλαγή ύψους μέχρι ενός ποσοστού ή του συνόλου της αξίας της πραγματοποιούμενης και ενισχυόμενης δαπάνης της επένδυσης ή και της αξίας της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση. Η ενίσχυση αυτή συνίσταται στην απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος μη διανεμόμενων κερδών της πρώτης δεκαετίας από την πραγματοποίηση της επένδυσης ή του προγράμματος, με το σχηματισμό ισόποσου αφορολόγητου αποθεματικού.

(ε) Ειδικά κίνητρα, πέραν των ανωτέρω, για ιαζόντως σημαντικές βιομηχανικές, μεταλλευτικές και τουριστικές επενδύσεις, ύψους άνω των είκοσι πέντε (25) δις. δρχ., που προέβλεπαν οι διατάξεις των παραγράφων 1, 2, 3, και 4 του άρθρου 3 και της παρ. 6 του άρθρου 4 του καταργηθέντος νόμου 4171/1961 "Περί ληψεως γενικών μέτρων για την υποβοήθηση των αναπτύξεων της οικονομίας της χώρας" (ΦΕΚ 93 Α/1961).

Άρθρο 2

Διάκριση των επενδυτικών φορέων - καθορισμός του είδους ενίσχυσής τους

1. Για την εφαρμογή των ενισχύσεων του νόμου αυτού, οι φορείς (εταιρείες ή ατομικοί επιχειρηματίες) της επενδυτικής δραστηριότητας του άρθρου 3 διακρίνονται σε νέους και παλαιούς.

Νέοι: είναι νεοιδρυόμενες εταιρικές ή ατομικές επιχειρήσεις, καθώς και εκείνες που υποβάλλουν αίτηση για εφαρμογή των ενισχύσεων του παρόντος πριν παρέλθει πενταετία από τη σύστασή τους ή την έναρξη επατηδεύματος προκειμένου για ατομικές επιχειρήσεις. Εταιρείες που προήλθαν από μετατροπή άλλης εταιρείας ή ατομικής επιχείρησης ή από συγχώνευση εταιρειών ή και ατομικών επιχειρήσεων ή εκείνες που απορρόφησαν άλλη εταιρεία ή ατομική επιχείρηση ή κλάδο άλλης, καθώς και εκείνες που απορροφήθηκαν από άλλη εταιρεία, δεν νοούνται ως νέοι φορείς, εφόσον μία από τις πιο πάνω εταιρείες ή ατομικές επιχειρήσεις πριν από τη μετατροπή, τη συγχώνευση ή την απορρόφηση αποτελεί παλαιό φορέα.

Παλαιοί: είναι εκείνοι που υποβάλλουν αίτηση για εφαρμογή των ενισχύσεων του παρόντος, μετά την πάροδο πενταετίας από τη σύστασή τους ή την έναρξη επιτηδεύματος προκειμένου για ατομικές επιχειρήσεις.

2.α. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού των νέων φορέων, παρέχονται όλα τα είδη ενισχύσεων, εναλλακτικά ως εξής:

i. Επιχορήγηση και επιδότηση τόκων ή/και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης.

ii. Φορολογική απαλλαγή και επιδότηση τόκων.

β. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού των παλαιών φορέων, παρέχονται μόνο οι ενισχύσεις της φορολογικής απαλλαγής και της επιδότησης των τόκων.

3. Τα οριζόμενα στην προηγούμενη παράγραφο 2 δεν έχουν εφαρμογή προκειμένου:

i. Για τα επιχειρηματικά σχέδια των παλαιών φορέων: των υποπεριπτώσεων (xv) και (xvi) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3, της υποπερίπτωσης (v), της περίπτωσης (ε) της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, καθώς και της υποπερίπτωσης (xii) της περίπτωσης (ζ) της παρ. 1 του ίδιου επίσης άρθρου, για τα οποία παρέχεται μόνο επιχορήγηση. Για τα επιχειρηματικά σχέδια διάσωσης και αναδιάρθρωσης της παρ. 2 του άρθρου 10, για τα οποία είναι δυνατόν να παρέχονται όλα τα είδη ενισχύσεων του παρόντος, καθώς και άλλα είδη ενισχύσεων που μπορεί να καθοριστούν με την κοινή υπουργική απόφαση της ίδιας ως άνω παραγράφου, πλην της ενίσχυσης της φορολογικής απαλλαγής και κάθε άλλης ενίσχυσης φορολογικού χαρακτήρα, εφόσον υποβάλλονται από παλαιούς φορείς.

ii. Για τις ιδιαζόντως σημαντικές για την εθνική οικονομία επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού, τόσο των νέων όσο και των παλαιών φορέων, ύψους άνω των είκοσι πέντε (25) δις. δρχ. του άρθρου 10, για τις οποίες μπορεί να παρέχονται εναλλακτικά όλα τα είδη των ενισχύσεων σε συνδυασμό με τις παραγράφους 1, 2, 3 και 4 του άρθρου 3 και της παρ. 6 του άρθρου 4 του ν. 4171/1961.

iii. Για επενδύσεις εκσυγχρονισμού ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) που γίνονται από παλαιούς φορείς, για τις οποίες μπορεί να παρέχονται εναλλακτικά όλα τα είδη ενισχύσεων.

iv. Για επενδύσεις ίδρυσης δημοσίας χρήσεως σταθμών αυτοκινητών που γίνονται είτε από νέους είτε από παλαιούς φορείς, για τις οποίες παρέχεται μόνο επιχορήγηση ανά δημιουργούμενη νόμιμη θέση στάθμευσης.

v. Για τις κατηγορίες δαπανών επενδύσεων των υποπεριπτώσεων (xvii), (xviii), (xix), (xx) και (xxi), των επιχειρήσεων της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3, που γίνονται είτε από νέους είτε από παλαιούς φορείς, για τις οποίες παρέχεται μόνο η ενίσχυση της επιχορήγησης.

vi. Για τα θεσπιζόμενα ειδικά καθεστώτα ενίσχυσης της παρ. 1 του άρθρου 10, για τα οποία οι τυχόν παρεκκλίσεις από τους γενικούς κανόνες της προηγούμενης παραγράφου 2 θα καθορίζονται με το προεδρικό διάταγμα θέσπισής τους.

vii. Για τις επενδύσεις επιχειρήσεων των Ο.Τ.Α. ή νομαρχιακής αυτοδιοίκησης ή συνεταιρισμών της περίπτωσης (i) και (λ) της παρ. 1 του άρθρου 3, που γίνονται από παλαιούς φορείς, για τις οποίες μπορεί να παρέχονται εναλλακτικά όλα τα είδη ενισχύσεων.

viii. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού της περίπτωσης (υ) της παρ. 1 του άρθρου 3 παρέχεται μόνο η ενίσχυση της επιχορήγησης και επιδότησης τόκων ή/και επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού.

ix. Για τις επενδύσεις τεχνικών εταιριών της περίπτωσης (φ) της παρ. 1 του άρθρου 3 παρέχεται μόνο ενίσχυση της επιχορήγησης.

Άρθρο 3

Υπαγόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες - ενισχυόμενες δαπάνες

1. Στο καθεστώς των ενισχύσεων του νόμου αυτού υπάγονται οι ακόλουθες κατηγορίες επιχειρηματικών δραστηριοτήτων για τις επενδυτικές και λοιπές δαπάνες τους, όπως αυτές προσδιορίζονται για καθεμία κατηγορία δραστηριότητας:

α. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που ασκούν τις δραστηριότητες οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο 15 του παρόντος νόμου.

Ενισχυόμενες δαπάνες:

i. Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός βιομηχανοστασιών, κτηριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

ii. Η κατασκευή νέων αποθηκειακών ή ψυκτικών χώρων, χώρων ξήρανσης και συντήρησης προϊόντων.

iii. Η αγορά αποπερατωθεισών ή ημιτελών βιομηχανικών ή βιοτεχνικών κτηριακών εγκαταστάσεων που παραμένουν σε αδράνεια και δεν χρησιμοποιούνται τουλάχιστον για δύο (2) έτη πριν την υποβολή της αίτησης υπαγωγής στις διατάξεις του παρόντος.

iv. Η αγορά βιοτεχνικών χώρων σε τυποποιημένα βιοτεχνικά κτίρια των βιομηχανικών περιοχών (ΒΙ.ΠΕ., Β.Ε.ΠΕ. και ΒΙΟ.ΠΑ.) και των τεχνοπόλεων ή τεχνολογικών πάρκων.

v. Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.

vi. Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αγοράς του αναγκαίου λογισμικού και των δαπανών εκπαίδευσης του προσωπικού στο στάδιο εγκατάστασής του.

vii. Οι δαπάνες μελετών που αποσκοπούν στην εισαγωγή, ανάπτυξη και εφαρμογή σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνολογίας, σύγχρονων μεθόδων και βιομηχανικών σχεδίων των παραγόμενων προϊόντων.

viii. Οι δαπάνες για αποσυναρμολόγηση, μεταφορά και επανασυναρμολόγηση του υφιστάμενου εξοπλισμού, προκειμένου για επιχειρήσεις που μετεγκαθίστανται για περιβαλλοντικούς λόγους, εφόσον μετεγκαθίστανται σε ΒΙ.ΠΕ. Ε.Τ.Β.Α., λοιπές ΒΙ.ΠΕ., Β.Ε.ΠΕ., ΒΙΟ.ΠΑ. και ΒΙ.ΠΑ..

ix. Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και προϊόντων εντός του ευρύτερου εργασιακού χώρου. Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων μαζικής μεταφοράς προσωπικού. Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιου σύγχρονου εξοπλισμού

πικού κατά το στάδιο εγκατάστασής του.

(ii) Οι δαπάνες κατασκευής αποθηκών και ψυκτικών θαλαμών, καθώς και οι δαπάνες αγοράς εξοπλισμού αποθηκών, οργάνων και εξοπλισμού ποιοτικού ελέγχου, που πραγματοποιούνται από πέντε τουλάχιστον Μ.Μ.Ε. εμπορικές επιχειρήσεις που ο κύκλος εργασιών τους δεν υπερβαίνει αθροιστικά κατά την τελευταία τριετία το ποσό των 5 δισ. δρχ..

σ. Κέντρα αποθεραπείας και αποκατάστασης, όπως αυτά καθορίζονται με το άρθρο 10 του ν. 2072/1992 και επιχειρήσεις με αντικείμενο την παροχή στέγης αυτόνομης διαβίωσης, σε άτομα με ειδικές ανάγκες, σύμφωνα με το άρθρο 30 του ίδιου νόμου.

Ενισχυόμενες δαπάνες:

(i) Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

(ii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.

(iii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.

(iv). Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων μαζικής μεταφοράς προσωπικού, καθώς και των ατόμων που διαβιούν ή συμμετέχουν στα προγράμματα αποθεραπείας και αποκατάστασης.

→ τ. *Τουριστικές επιχειρήσεις.*

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι ακόλουθες τουριστικές δραστηριότητες:

- Ίδρυσης ή επέκτασης ξενοδοχειακών μονάδων τουλάχιστον Β' τάξης.
- Εκσυγχρονισμού ολοκληρωμένης μορφής λειτουργιών ξενοδοχειακών μονάδων τουλάχιστον Γ' τάξης.
- Εκσυγχρονισμού ολοκληρωμένης μορφής λειτουργιών ξενοδοχειακών μονάδων κατώτερων της Γ' τάξης σε κτίρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά, εφόσον με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε Γ' τάξης.
- Μετατροπής παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον Γ' τάξης.
- Εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής λειτουργιών τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) τουλάχιστον Γ' τάξης.
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού συνεδριακών κέντρων.
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού χιονοδρομικών κέντρων.
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού αξιοποίησης ιαματικών πηγών.
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρινες).
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού γηπέδων γκολφ.
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού κέντρων θαλασσοθεραπείας.
- Ίδρυσης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού κέντρων τουρισμού υγείας.

- Ίδρυσης, επέκτασης εκσυγχρονισμού κέντρων προπονητικού-αθλητικού τουρισμού που δημιουργούνται μόνο από εταιρείες που λειτουργούν και εκμεταλλεύονται ξενοδοχειακές μονάδες ή από εταιρείες των οποίων εταίροι είναι μόνο εταιρείες που λειτουργούν και εκμεταλλεύονται ξενοδοχειακές μονάδες.

Ενισχυόμενες δαπάνες:

(i) Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

(ii) Οι δαπάνες επισκευής, αποκατάστασης και μετατροπής των παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

(iii) Η αγορά και η εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού περιλαμβανομένου και του ξενοδοχειακού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.

(iv) Η αγορά και η εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αγοράς του αναγκαίου λογισμικού και των δαπανών εκπαίδευσης του προσωπικού στο στάδιο εγκατάστασής του.

(v) Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και μαζικής μεταφοράς προσωπικού.

(vi) Οι δαπάνες επενδύσεων για προστασία του περιβάλλοντος, περιορισμό της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και ανακύκλωσης του ύδατος.

(vii) Οι δαπάνες για αγορά και εγκατάσταση καινούργιου εξοπλισμού και για κατασκευή πάσης φύσεως εγκαταστάσεων, που προκύπτουν από τις κατά περίπτωση καθοριζόμενες προδιαγραφές και την κείμενη νομοθεσία του Ε.Ο.Τ. και που τυχόν δεν καλύπτονται από τις πιο πάνω οριζόμενες ως ενισχυόμενες δαπάνες.

(viii) Οι δαπάνες επενδύσεων για αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, υποκατάσταση υγρών καυσίμων ή ηλεκτρικής ενέργειας με αέρια καύσιμα, επεξεργασμένα απορριπτόμενα υλικά από εγχώριες βιομηχανίες, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ανάκτηση απορριπτόμενης θερμότητας, καθώς και συμπαράγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας. Επίσης οι δαπάνες επενδύσεων για εξοικονόμηση ενέργειας, υπό την προϋπόθεση ότι η επένδυση δεν αφορά τον παραγωγικό εξοπλισμό, αλλά τον εξοπλισμό και τις εγκαταστάσεις κίνησης-λειτουργίας της μονάδας και από αυτήν προκύπτει μείωση τουλάχιστον 10% της καταναλισκόμενης ενέργειας.

υ. Ιερές μονές για την ανέγερση και εκσυγχρονισμό ξενώνων ή για τη μετατροπή κτιρίων τους σε ξενώνες, καθώς και για την ανέγερση, επέκταση, εκσυγχρονισμό ή μετατροπή κτιρίων τους σε χώρους κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών.

Ενισχυόμενες δαπάνες:

(i) Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

→ (ii) Οι δαπάνες επισκευής, αποκατάστασης και μετατροπής των κτιρίων σε ξενώνες ή χώρους κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών.

→ (iii) Η αγορά και η εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού περιλαμβανομένου και του ξενοδοχειακού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.

(iv) Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών

☉ *Τεχνικές εταιρείες μόνο για τον εκσυγχρονισμό τους, μέσω αντικατάστασης των μηχανημάτων τους και του λοιπού εξοπλισμού τους, πλην των μεταφορικών μέσων υλικών και προσωπικού.*

Ενισχυόμενες δαπάνες:

Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού.

χ. *Επιχειρήσεις που στεγάζονται σε παραδοσιακά ή διατηρητέα λιθόκλιπα κτίρια ή και κτιριακά συγκροτήματα βιομηχανικού χαρακτήρα και οι οποίες παράγουν ή/και τυποποιούν τοπικά παραδοσιακά προϊόντα ή και προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.).*

Ενισχυόμενες δαπάνες:

(i) Οι δαπάνες για την αγορά, επισκευή, αποκατάσταση, μετατροπή και επαναχρησιμοποίηση υφιστάμενων κτιριακών εγκαταστάσεων.

(ii) Η κατασκευή, η επέκταση ή ο εκσυγχρονισμός ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

(iii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων μηχανημάτων παραδοσιακού τύπου και λοιπού εξοπλισμού.

(iv) Η αγορά και εγκατάσταση του αναγκαίου λογισμικού και των δαπανών εκπαίδευσης του προσωπικού στο στάδιο εγκατάστασης του.

(v) Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης προϊόντων εντός του ευρύτερου εργοστασιακού χώρου.

(vi) Οι δαπάνες επενδύσεων για τη διασφάλιση της ποιότητας, καθώς και τα έξοδα πιστοποίησης όλων των παραγωγικών διαδικασιών και των προϊόντων, σύμφωνα με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά πρότυπα, από οργανισμούς διαπιστευμένους από τον αρμόδιο εθνικό φορέα.

(vii) Οι δαπάνες επενδύσεων για προστασία του περιβάλλοντος, περιορισμό της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας για αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και για ανακύκλιση του ύδατος.

2. Επίσης υπάγονται στην ενίσχυση της επιχορήγησης του νόμου αυτού οι ακόλουθες επιχειρηματικές δραστηριότητες, που ασκούνται στην αλλοδαπή, από νομικά πρόσωπα, για τις επενδυτικές και λοιπές δαπάνες τους, όπως αυτές προσδιορίζονται για καθεμία δραστηριότητα:

α. *Μεταποιητικές επιχειρήσεις όλων των κλάδων, μόνο για ίδρυση παραγωγικών μονάδων. Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, μπορεί να εξαιρούνται της ενίσχυσης ορισμένοι κλάδοι ή υποκλάδοι της μεταποίησης.*

Ενισχυόμενες δαπάνες:

(i) Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

(ii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.

(iii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.

(iv) Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και προϊόντων εντός του ευρύτερου εργοστασιακού χώρου και μαζικής μεταφοράς προσωπικού, καθώς και η αγορά και εγκατάσταση καινούργιου εξοπλισμού και η κατασκευή εγκαταστάσεων διακίνησης υλικών.

β. *Οι γεωργικές επιχειρήσεις θερμοκηπιακού τύπου, οι κτηνοτροφικές επιχειρήσεις εσταβλισμένου ή ημιεσταβλισμένου τύπου και οι αλιευτικές επιχειρήσεις (υδατοκαλλιέργειες) σύγχρονης τεχνολογίας.*

Ενισχυόμενες δαπάνες:

(i) Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

(ii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.

(iii) Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.

(iv) Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και προϊόντων εντός του ευρύτερου χώρου της μονάδας και μαζικής μεταφοράς προσωπικού, καθώς και η αγορά και εγκατάσταση καινούργιου εξοπλισμού και η κατασκευή εγκαταστάσεων διακίνησης υλικών και προϊόντων

(v) Η αγορά του αναπαραγωγικού και πολλαπλασιαστικού υλικού που είναι απαραίτητο για την ένεση παραγωγικής λειτουργίας της μονάδας.

3. Δεν μπορούν να υπαχθούν στις ενισχύσεις του παρόντος νόμου:

α. Η αγορά επιβατικών αυτοκινήτων μέχρι έξι (6) θέσεων.

β. Με την επιφύλαξη της υποπερίπτωσης (iv) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του παρόντος άρθρου, η αγορά επιπλων και σκευών γραφείου.

γ. Η αγορά οικοπέδων, γηπέδων και αγροτεμαχίων. Επίσης, σε περιπτώσεις αγοράς κτιριακών εγκαταστάσεων δεν μπορεί να ενισχυθεί το τμήμα της αξίας τους που αφορά στην αξία του οικοπέδου επί του οποίου αυτές έχουν ανεγερθεί.

δ. Η ανέγερση ή η επέκταση κτιριακών εγκαταστάσεων σε οικόπεδο που δεν ανήκει στο φορέα της επένδυσης. Κατ' εξαίρεση μπορούν να ενισχυθούν:

→ (i) Η ανέγερση κτιριακών εγκαταστάσεων επί οικοπέδου που δεν ανήκει στο φορέα της επένδυσης, εφόσον έχει παραχωρηθεί προς τούτο η χρήση του για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ετών

από το Δημόσιο, τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, τις ΒΙ.Π.Ε. Ε.Τ.Β.Α., συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν καθεστώς ελεύθερης ζώνης, λοιπές ΒΙ.Π.Ε., Β.Ε.Π.Ε. και ΒΙΟ.Π.Α., οργανισμούς τοπικής ή νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, καθώς και από τεχνολογικά πάρκα προκειμένου για ανέγερση ή επέκταση κτιρίων εντός τεχνολογικών πάρκων.

(ii) Η πραγματοποίηση επενδύσεων: θερμοκηπίων, χιονοδρομικών κέντρων, παραγωγής ηλεκτρισμού από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και γηπέδων γκολφ, επί οικοπέδου του οποίου η χρήση έχει παραχωρηθεί προς τούτο στο φορέα της επένδυσης για χρονικό διάστημα τουλάχιστον είκοσι (20) ετών.

(iii) Η πραγματοποίηση επενδύσεων υδατοκαλλιεργειών σε αιγαλά.

→ ε. Ο εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων τουλάχιστον Γ' τάξης, πριν παρέλθει επταετία από την έναρξη λειτουργίας της μονάδας ή από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης ολοκλήρωσης επένδυσης εκσυγχρονισμού της μονάδας, που έχει υπαχθεί στις διατάξεις του παρόντος ή των νόμων 1892/1990 και 1262/1982. Κατ' εξαίρεση, για τις ξενοδοχειακές μονάδες για τις οποίες έχει εγκριθεί επένδυση εκσυγχρονισμού τους πριν τις 31.8.1994 και οι οποίες υποβάλλουν αίτηση υπαγωγής, στις διατάξεις του παρόντος, επένδυσης ή/και προγράμματος χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμό τους, πριν παρέλθουν επτά (7) έτη από την ολοκλήρωση του εγκριθέντα αυτού εκσυγχρονισμού τους, ο αιτούμενος εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής μπορεί να ενισχυθεί εφόσον αφορά σε άλλα, πλην των εκσυγχρονισθέντων, τμήματα της παραγωγικής μονάδας. Σε περίπτωση που στον αιτούμενο εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής περιλαμβάνονται και επενδυτικά έργα που αναφέρονται στον εκσυγχρονισμό τμημάτων της ξενοδοχειακής μονάδας, που είχαν εκσυγχρονισθεί εντός της τελευταίας επταετίας και είχαν υπαχθεί στα κίνητρα επιχορήγησης και επιδότησης μέσω επένδυσης εγκριθείσας πριν τις 31.8.1994, οι δαπάνες για τα έργα αυτά μπορεί να ενισχυθούν, εφόσον η σκοπιμότητα πραγματοποίησής τους κρίνεται πλήρως αιτιολογημένη, μετά από γνώμη της αρμόδιας Γνωμοδοτικής Επιτροπής.

→ στ. Ο εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) τουλάχιστον Γ' τάξης, πριν παρέλθει επταετία από την έναρξη λειτουργίας της μονάδας ή από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης ολοκλήρωσης επένδυσης εκσυγχρονισμού της μονάδας, που έχει υπαχθεί στις διατάξεις του παρόντος ή του ν. 1262/1982. Κατ' εξαίρεση για τα κατασκηνωτικά κέντρα (campings) για τα οποία έχει υπαχθεί επένδυση εκσυγχρονισμού τους στις διατάξεις του ν. 1262/1982, για τα οποία υποβάλλεται για υπαγωγή, στις διατάξεις του παρόντος, επένδυση ή/και πρόγραμμα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμό τους πριν παρέλθει επταετία από την ολοκλήρωση του εγκριθέντα αυτού εκσυγχρονισμού τους, ο αιτούμενος εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής μπορεί να ενισχυθεί εφόσον αφορά σε άλλα, πλην των εκσυγχρονισθέντων, τμήματα του κατασκηνωτικού κέντρου ή και στα εκσυγχρονισθέντα, εφόσον η σκοπιμότητα πραγματοποίησης περαιτέρω έργων εκσυγχρονισμού τους κρίνεται πλήρως αιτιολογημένη, μετά από γνώμη της αρμόδιας Γνωμοδοτικής Επιτροπής.

→ ζ. Η ανέγερση, η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός αυτοεξυπηρετούμενων καταλυμάτων, ενοικιαζόμενων δωματίων και ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων ανεξάρτητα από την τάξη.

η. Η εισφορά στο εταιρικό κεφάλαιο του φορέα της επένδυσης της αξίας μηχανημάτων και λοιπών πάγιων στοιχείων.

4. Οι διατάξεις του παρόντος δεν εφαρμόζονται για επενδύσεις δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών. Η εξαίρεση δεν αφορά τις θυγατρικές τους εταιρείες, καθώς και τις εταιρείες των Ο.Τ.Α. και της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

5. Οι διατάξεις του παρόντος δεν έχουν εφαρμογή σε επιχειρήσεις που λειτουργούν με τη μορφή της κοινωνίας, της εταιρείας του αστικού δικαίου ή της κοινοπραξίας.

6. Οι διατάξεις του παρόντος έχουν εφαρμογή μόνο για τις επιχειρήσεις που τηρούν βιβλία Β' ή Γ' κατηγορίας του Κ.Β.Σ.

Οι επιχειρήσεις της αλλοδαπής, της παρ. 2 του παρόντος άρθρου, πρέπει να τηρούν βιβλία αντιστοίχων κατηγοριών Β' και Γ' του Ελληνικού Κ.Β.Σ. για να είναι δυνατή γι' αυτές η εφαρμογή της ενίσχυσης της επιχορήγησης.

7. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, που δεν μπορεί να τροποποιείται πριν την παρέλευση διετίας από την έκδοσή της, μπορεί να αφαιρούνται κατηγορίες επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από το παρόντομα του παρόντος ή και να επαναπροστίθενται σε αυτό, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών της εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς και της συμβολής τους στην εκάστοτε αναπτυξιακή πολιτική.

Με την ίδια απόφαση μπορεί να αφαιρούνται ή να προστίθενται και υποκατηγορίες των δραστηριοτήτων αυτών.

Άρθρο 4

Διάρθρωση της Επικράτειας - Λοιπές περιοχές εφαρμογής των ενισχύσεων

1. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου, η Επικράτεια κατανέμεται σε τέσσερις (4) περιοχές ως εξής:

ΠΕΡΙΟΧΗ Δ': Περιλαμβάνει τους Νομούς Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου, τις ΒΙ.Π.Ε. Ε.Τ.Β.Α. της Περιφέρειας Ηπείρου, τα νησιά της Ελληνικής Επικράτειας με πληθυσμό μέχρι 3.100 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 1991, τα νησιά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, τη Νήσο Θάσο, το Νομό Δωδεκανήσου, πλην της περιοχής που καθορίζεται από την υπουργική απόφαση του γενικού πολεοδομικού σχεδίου της πόλης της Ρόδου, και την παραμεθόρια ζώνη του ηπειρωτικού τμήματος της χώρας σε απόσταση 20 χλμ. από τα σύνορα, στην οποία εντάσσονται και οι δήμοι ή οι κοινότητες των οποίων τα διοικητικά όρια τέμνονται από τη ζώνη αυτή.

ΠΕΡΙΟΧΗ Γ': Περιλαμβάνει περιφέρειες ή νομούς της Επικράτειας, που εμφανίζουν έντονα προβλήματα ανεργίας ή και μείωσης του ενεργού πληθυσμού, πλην των Νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης και των νομών ή τμημάτων τους που περιλαμβάνονται στη Δ' Περιοχή. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Εργασίας, που εκδίδεται κάθε δυο έτη και δεν μπορεί να τροποποιηθεί μέσα στο χρονικό αυτό

διάστημα, προσδιορίζονται περιφέρειες ή νομοί της χώρας, όπου:

α. Ο μέσος όρος της ανεργίας, βάσει των εκάστοτε διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε., για το χρονικό διάστημα της προηγούμενης τετραετίας, υπερβαίνει κατά μία τουλάχιστον ποσοστιαία μονάδα το μέσο όρο της ανεργίας σε όλη τη χώρα για την περίοδο αυτή.

β. Εμφανίζει μείωση ο ενεργός πληθυσμός της χώρας.

Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει και τη Ζώνη Λαυρεωτικής του Νομού Αττικής, όπως αυτή καθορίστηκε με την 37349/5.11.1991 κοινή απόφαση (ΦΕΚ 950 Β') των Υπουργών Περιβαλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Εθνικής Οικονομίας και Εσωτερικών.

ΠΕΡΙΟΧΗ Β': Περιλαμβάνει τη ΒΙ.ΠΕ. Ε.Τ.Β.Α., την Επαρχία Λαγκαδά και το τμήμα δυτικά του ποταμού Αξιού του Νομού Θεσσαλονίκης, την επαρχία Τροιζηνίας του Νομού Αττικής, καθώς και τις περιφέρειες, τους νομούς ή τα τμήματα νομών της Επικράτειας που δεν εντάσσονται στις περιοχές Δ', Γ' και Α'.

ΠΕΡΙΟΧΗ Α': Περιλαμβάνει τους Νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης, πλην των τμημάτων τους που εντάσσονται στις λοιπές περιοχές.

2. Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας η ισχύς των οποίων διαρκεί δύο (2) έτη από την έκδοσή τους, καθορίζονται οι χώρες και οι συγκεκριμένες περιοχές αυτών, για τις οποίες έχει εφαρμογή η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 3, με την οποία προβλέπεται η ενίσχυση της επιχορήγησης σε ορισμένες κατηγορίες επενδύσεων που πραγματοποιούνται στις χώρες και τις συγκεκριμένες περιοχές αυτών.

Άρθρο 5

Καθορισμός παρέχόμενων ενισχύσεων

1. Με την επιφύλαξη της παρ. 3 πιο κάτω, της παρ. 2 του άρθρου 6, καθώς και της περίπτωσης (στ) της παρ. 10 του άρθρου 6, οι ενισχύσεις που παρέχονται στους νέους φορείς, εναλλακτικά, είναι:

α. Επιχορήγηση των ενισχυόμενων δαπανών και επιδότηση των τόκων των μεσομακροπρόθεσμων επενδυτικών δανείων, καθώς και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης κατά περίπτωση, ως εξής:

Περιοχή	Ποσοστό επιχορήγησης επί της ενισχυόμενης δαπάνης	Ποσοστό επιδότησης των τόκων των επενδυτικών δανείων της ενισχυόμενης επένδυσης	Ποσοστό της επιδότησης της χρηματοδοτικής μίσθωσης υπολογιζόμενο επί της αξίας κτήσης από την εταιρεία χρηματοδοτικής μίσθωσης του ενισχυόμενου εξοπλισμού
Δ'	40%	40%	40%
Γ'	30%	30%	30%
Β'	15%	15%	15%

Για την περιοχή Α' και με την επιφύλαξη της παρ. 3 του παρόντος άρθρου, δεν παρέχεται στους νέους φορείς επιχορήγηση, επιδότηση τόκων και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης.

β. Επιδότηση των τόκων των μεσομακροπρόθεσμων επενδυτικών δανείων και φορολογική απαλλαγή επί της

αξίας των ενισχυόμενων δαπανών και της αξίας του καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση με χρηματοδοτική μίσθωση, από την έναρξη ισχύος του παρόντος, ως εξής:

Περιοχή	Ποσοστό επιδότησης των τόκων των επενδυτικών δανείων της ενισχυόμενης επένδυσης	Ποσοστό φορολογικής απαλλαγής (αφορολόγητο αποθεματικό) επί της αξίας της ενισχυόμενης επένδυσης ή και επί του συνολικού μισθώματος της χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού
Δ'	40%	100%
Γ'	30%	70%
Β'	15%	40%

Για την περιοχή Α' και με την επιφύλαξη της παρ. 3 του παρόντος άρθρου, δεν παρέχεται στους νέους φορείς επιδότηση τόκων και φορολογική απαλλαγή.

2. Ενισχύσεις που, με την επιφύλαξη της παρ. 3 πιο κάτω, παρέχονται στους παλαιούς φορείς:

Στους παλαιούς φορείς παρέχονται οι ενισχύσεις της επιδότησης των τόκων των μεσομακροπρόθεσμων τετραετούς τουλάχιστον διάρκειας επενδυτικών δανείων και φορολογική απαλλαγή επί της αξίας των ενισχυόμενων δαπανών που πραγματοποιούνται από την έναρξη ισχύος του παρόντος ή και επί του συνολικού μισθώματος της χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού, του οποίου η χρήση αποκτάται από την έναρξη ισχύος του παρόντος, ως εξής:

Περιοχή	Ποσοστό επιδότησης των τόκων των επενδυτικών δανείων της ενισχυόμενης επένδυσης	Ποσοστό φορολογικής απαλλαγής (αφορολόγητο αποθεματικό) επί της αξίας της ενισχυόμενης επένδυσης ή και επί του συνολικού μισθώματος της χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού
Δ'	40%	100%
Γ'	30%	70%
Β'	15%	40%

Για την περιοχή Α' και με την επιφύλαξη της παρ. 3 του παρόντος άρθρου, δεν παρέχεται στους παλαιούς φορείς επιδότηση τόκων και φορολογική απαλλαγή.

3. Εξαφίσεις από τους γενικούς κανόνες παροχής των ενισχύσεων των προηγούμενων παραγράφων 1 και 2.

Κατά παρέκκλιση των οριζόμενων στις προηγούμενες παραγράφους 1 και 2:

α. Για ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων παρέχονται σε όλες τις περιοχές, πλην της περιοχής Α', τα ακόλουθα ποσοστά ενισχύσεων:

Περιοχή	Ποσοστό επιχορήγησης	Ποσοστό επιδότησης τόκων	Ποσοστό επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης
Δ'	25%	25%	25%
Γ'	15%	15%	15%
Β'	-	-	-

ή εναλλακτικά:

Περιοχή	Ποσοστό φορολογικής απαλλαγής (αφορολόγητο οριαθιματικό)	Ποσοστά επιδόσεων τόκων
Δ	60%	25%
Γ	40%	15%
Β	-	-

β. Για εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) παρέχονται σε όλες τις περιοχές περιλαμβανομένης και της Α', ενιαία ποσοστά ενίσχυσης ως εξής:

- (i) Επιχορήγηση 25%
- (ii) Επιδότηση τόκων 25%
- (iii) Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης 25% ή εναλλακτικά:
- (i) Φορολογική απαλλαγή 60%
- (ii) Επιδότηση τόκων 25%.

γ. Για μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες παρέχονται, σε όλες τις περιοχές περιλαμβανομένης και της Α', ενιαία ποσοστά ενίσχυσης ως εξής:

- (i) Επιχορήγηση 40%
- (ii) Επιδότηση τόκων 40%
- (iii) Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης 40% ή εναλλακτικά:
- (i) Φορολογική απαλλαγή 100%
- (ii) Επιδότηση τόκων 40%.

δ. 1) Για συνεδριακά κέντρα, χιονοδρομικά κέντρα, αξιοποίηση ιαματικών πηγών, λιμένες σκαφών αναψυχής (μαρίνες), κέντρα θαλασσοθεραπείας, κέντρα τουρισμού υγείας και κέντρα προπονητικού-αθλητικού τουρισμού, παρέχονται σε όλες τις περιοχές, περιλαμβανομένης και της Α', ενιαία ποσοστά ενίσχυσης ως εξής:

- (i) Επιχορήγηση 35%
- (ii) Επιδότηση τόκων 35%
- (iii) Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης 35% ή εναλλακτικά:
- (i) Φορολογική απαλλαγή 70%
- (ii) Επιδότηση τόκων 35%.

2) Ειδικά, προκειμένου για αυτοτελή συνεδριακά κέντρα τα οποία δημιουργούνται εκτός ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, καθώς και για γήπεδα γκολφ, παρέχονται, σε όλες τις περιοχές περιλαμβανομένης και της Α', ενιαία ποσοστά ενίσχυσης ως εξής:

- (i) Επιχορήγηση 40%
- (ii) Επιδότηση τόκων 40%
- (iii) Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης 40% ή εναλλακτικά:
- (i) Φορολογική απαλλαγή 100%
- (ii) Επιδότηση τόκων 40%.

ε. 1) Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού:

(i) Μεταποιητικών επιχειρήσεων για την παραγωγή προϊόντων εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας ή νέων προϊόντων της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3.

(ii) Επιχειρήσεων (εργαστηρίων) εφαρμοσμένης βιομηχανικής ενεργειακής, μεταλλευτικής, γεωργικής, δασικής, κτηνοτροφικής, ιχθυοκαλλιεργητικής έρευνας και επιχειρήσεων τεχνολογιών και βιομηχανικών σχεδίων, της περίπτωσης (γ) της παρ. 1 του άρθρου 3.

(iii) Επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας της περίπτωσης (δ) της παρ. 1 του άρθρου 3.

(iv) Επιχειρήσεων ανάπτυξης λογισμικού της περι-

πτώσης (ε) της παρ. 1 του άρθρου 3.

Επίσης για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού:

(v) Στην προστασία του περιβάλλοντος, στον περιορισμό της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, στην αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και στην ανακίνηση του ύδατος, εφόσον οι επενδύσεις ή τα προγράμματα αυτά πραγματοποιούνται από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας και παραγωγής ηλεκτρισμού, τις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις βιομηχανικών ορυκτών και τις επιχειρήσεις λατόμησης μαρμάρων από τις γεωργικές, κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις, από τις επιχειρήσεις Ο.Τ.Α. ή Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, από τις επιχειρήσεις υγρών καυσίμων και υγραερίων και από τις τουριστικές επιχειρήσεις, των περιπτώσεων (α), (β), (ζ), (η), (θ), (λ), (ν), και (τ) αντίστοιχα της παρ. 1 του άρθρου 3.

(vi) Στην αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στην υποκατάσταση υγρών καυσίμων ή ηλεκτρικής ενέργειας με αέρια καύσιμα, επεξεργασμένα απορριπτόμενα υλικά από εγχώριες βιομηχανίες, στην ανάκτηση απορριπτόμενης θερμότητας και στην εξοικονόμηση ενέργειας, εφόσον οι επενδύσεις ή και τα προγράμματα αυτά πραγματοποιούνται από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας σε μορφή θερμού νερού, ατμού ή παραγωγής στερεών καυσίμων από βιομάζα, τις γεωργικές, κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις σύγχρονης τεχνολογίας, τις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις εξόρυξης, επεξεργασίας και εν γένει αξιοποίησης βιομηχανικών ορυκτών, τις επιχειρήσεις που για ίδιο λογαριασμό ή για λογαριασμό τρίτων τυποποιούν, συσκευάζουν ή και συντηρούν προϊόντα του πρωτογενή τομέα, τις εταιρείες διεθνούς εμπορίου και τις τουριστικές επιχειρήσεις, των περιπτώσεων (α), (β), (ζ), (η), (θ), (κ), (π) και (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3, καθώς και τις επιχειρήσεις του Ο.Τ.Α. ή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ή συνεταιρισμού της περίπτωσης (λ) της ίδιας ως άνω παραγράφου.

(vii) Στην ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμό εργαστηρίων εφαρμοσμένης βιομηχανικής ή ενεργειακής ή μεταλλευτικής ή γεωργικής ή κτηνοτροφικής ή ιχθυοκαλλιεργητικής έρευνας, εφόσον οι επενδύσεις ή και τα προγράμματα αυτά πραγματοποιούνται από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, από τις επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας και παραγωγής ηλεκτρισμού, από τις επιχειρήσεις βιομηχανικών ορυκτών και επιχειρήσεις λατόμησης, από τις μεταλλευτικές επιχειρήσεις και από τις γεωργικές, δασικές, κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις σύγχρονης τεχνολογίας, των περιπτώσεων (α), (β), (ζ), (η), και (θ), αντίστοιχα, της παρ. 1 του άρθρου 3.

Παρέχονται τα ακόλουθα ποσοστά ενισχύσεων:

Περιοχή	Ποσοστά επιχορήγησης	Ποσοστά επιδόσεων τόκων	Ποσοστά επιδόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης
Δ	40%	40%	40%
Γ	40%	40%	40%
Β	30%	30%	30%
Α	25%	25%	25%

ή εναλλακτικά:

είκοσι πέντε εκατομμύρια (25.000.000) δρχ..

Για τις επενδύσεις εκσυγχρονισμού των παραπάνω μονάδων δέκα εκατομμύρια (10.000.000) δρχ..

β. Για τις επενδύσεις και λοιπές δαπάνες των μεταποιητικών επιχειρήσεων που καθορίζονται στην υποπερίπτωση (xvii) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3, είκοσι πέντε εκατομμύρια (25.000.000) δρχ..

γ. Για τις επενδύσεις και λοιπές δαπάνες των μεταποιητικών επιχειρήσεων που καθορίζονται στις υποπερίπτώσεις (xviii), (xix) και (xx) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3, πενήντα εκατομμύρια (50.000.000) δρχ.. Για τις επενδύσεις ίδρυσης βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων για οικολογική αποσυναρμολόγηση προϊόντων, της υποπερίπτωσης (xix) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3, διακόσια πενήντα εκατομμύρια (250.000.000) δρχ..

δ. Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση μονάδων των τουριστικών επιχειρήσεων της περίπτωσης (τ), της παρ. 1 του άρθρου 3, διακόσια πενήντα εκατομμύρια (250.000.000) δρχ., πλην εκείνων που πραγματοποιούνται στην Περιοχή Δ', για τις οποίες το ελάχιστο ύψος ορίζεται στα εκατόν πενήντα εκατομμύρια (150.000.000) δρχ..

Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για επέκταση των παραπάνω μονάδων, εκατόν πενήντα εκατομμύρια (150.000.000) δρχ., πλην εκείνων που πραγματοποιούνται στη Δ' Περιοχή, για τις οποίες το ελάχιστο ύψος ορίζεται στα εκατό εκατομμύρια (100.000.000) δρχ..

Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για εκσυγχρονισμό των παραπάνω μονάδων, περιλαμβανομένου και του ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμού ξενοδοχειακών μονάδων, πενήντα εκατομμύρια (50.000.000) δρχ.. Ειδικά για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμό ξενοδοχειακών μονάδων κάτω των 50 κλινών, το ελάχιστο ύψος ορίζεται στα είκοσι πέντε εκατομμύρια (25.000.000) δρχ..

ε. Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για επισκευή, αποκατάσταση και μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες της περίπτωσης (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3, είκοσι πέντε εκατομμύρια (25.000.000) δρχ., πλην εκείνων που πραγματοποιούνται από επιχειρήσεις των Ο.Τ.Α. ή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης για τις οποίες το ελάχιστο ύψος ορίζεται σε δεκαπέντε εκατομμύρια (15.000.000) δρχ..

Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμό τουριστικών οργανωμένων κατασκήνωσεων (campings), είκοσι πέντε εκατομμύρια (25.000.000) δρχ..

στ. Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση ή επέκταση μονάδων των γεωργικών, κτηνοτροφικών και ιχθυοκαλλιεργητικών επιχειρήσεων της περίπτωσης (θ) της παρ. 1 του άρθρου 3, τριάντα εκατομμύρια (30.000.000) δρχ.. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για εκσυγχρονισμό των παραπάνω μονάδων, δέκα εκατομμύρια (10.000.000) δρχ..

ζ. Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση ή επέκταση μονάδων των επιχειρήσεων που τυποποιούν, συσκευάζουν ή και συντηρούν γεωργικά ή κτηνοτροφικά ή αλιευτικά προϊό-

ντα, της περίπτωσης (η) της παρ. 1 του άρθρου 3, τριάντα εκατομμύρια (30.000.000) δρχ.. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για εκσυγχρονισμό των παραπάνω μονάδων, δέκα εκατομμύρια (10.000.000) δρχ..

η. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού των αγροτικών ή αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών της περίπτωσης (ι) της παρ. 1 του άρθρου 3, τριάντα εκατομμύρια (30.000.000) δρχ..

θ. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση ή επέκταση μονάδων παραγωγής βιομάζας της περίπτωσης (β) της παρ. 1 του άρθρου 3, τριάντα εκατομμύρια (30.000.000) δρχ.. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για εκσυγχρονισμό των παραπάνω μονάδων, δέκα εκατομμύρια (10.000.000) δρχ..

ι. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση ή επέκταση των εργαστηρίων εφαρμοσμένης έρευνας και βιομηχανικών σχεδίων της περίπτωσης (γ) της παρ. 1 του άρθρου 3, των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας της περίπτωσης (δ) της παρ. 1 του άρθρου 3, καθώς και των επιχειρήσεων ανάπτυξης λογισμικού της περίπτωσης (ε) της παρ. 1 του άρθρου 3, δεκαπέντε εκατομμύρια (15.000.000) δρχ.. Για τις επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για εκσυγχρονισμό των παραπάνω μονάδων αυτών, πέντε εκατομμύρια (5.000.000) δρχ..

κ. Για επενδύσεις ίδρυσης εργαστηρίων παροχής υπηρεσιών ποιότητας, της περίπτωσης (στ) της παρ. 1 του άρθρου 3, διακόσια πενήντα εκατομμύρια (250.000.000) δρχ.. Για τις επενδύσεις επέκτασης των εργαστηρίων αυτών πενήντα εκατομμύρια (50.000.000) δρχ..

λ. Για ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια βιομηχανικών και μεταλλευτικών επιχειρήσεων της υποπερίπτωσης (xv) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3 και της υποπερίπτωσης (xii) της περίπτωσης (ζ) της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, ένα δισεκατομμύριο (1.000.000.000) δρχ..

μ. Για ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια διάσωσης και αναδιάρθρωσης βιομηχανικών επιχειρήσεων της υποπερίπτωσης (xvi) της περίπτωσης (α) της παρ. 1 του άρθρου 3, δύο δισεκατομμύρια (2.000.000.000) δρχ..

ν. Για ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια επιχειρήσεων ανάπτυξης λογισμικού της περίπτωσης (ε) της παρ. 1 του άρθρου 3, πεντακόσια εκατομμύρια (500.000.000) δρχ..

ξ. Για επενδύσεις της υποπερίπτωσης (ι) των εμπορικών επιχειρήσεων της περίπτωσης (ρ) της παρ. 1 του άρθρου 3, εξήντα εκατομμύρια (60.000.000) δρχ. και προκειμένου για τις επενδύσεις της υποπερίπτωσης (iii) που πραγματοποιούνται από κοινού από πέντε τουλάχιστον εμπορικές επιχειρήσεις, πεντακόσια εκατομμύρια (500.000.000) δρχ..

ο. Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού των εταιρειών διεθνούς εμπορίου της περίπτωσης (π) της παρ. 1 του άρθρου 3, εκατό εκατομμύρια (100.000.000) δρχ..

π. Για επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση ή επέκταση μονάδων των λοιπών κατηγοριών επιχειρήσεων του άρθρου 3 παρ. 1, εξήντα εκατομμύρια (60.000.000) δρχ..

ρ. Για επενδύσεις εκσυγχρονισμού τεχνικών εταιριών

μηνά από την ημερομηνία διαβίβασης του φακέλου της επένδυσης ή προγράμματος στην αρμόδια υπηρεσία της Γ.Γ.Ε.Τ..

16. *Προϋποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων, στις επενδύσεις ή και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού περιβαλλοντικού και ενεργειακού χαρακτήρα των εδαφίων (ν) και (νι) της υποπερίπτωσης (1) της περίπτωσης (ε) της παρ. 3 του άρθρου 5.*

(α) Προκειμένου για επενδύσεις ή προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού που αφορούν σε εξοικονόμηση ενέργειας, η εφαρμογή των ενισχύσεων γίνεται υπό την προϋπόθεση ότι η επένδυση ή το πρόγραμμα δεν αφορά στον παραγωγικό εξοπλισμό, αλλά στον εξοπλισμό και τις εγκαταστάσεις κίνησης - λειτουργίας της μονάδας και ότι από την επένδυση ή το πρόγραμμα προκύπτει μείωση τουλάχιστον 10% της καταναλισκόμενης ενέργειας.

(β) Προκειμένου για επενδύσεις ή προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού που αφορούν σε προστασία του περιβάλλοντος, περιορισμό της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και ανακύκλωση του ύδατος, για το χαρακτηρισμό τους γνωμοδοτεί το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων εντός ενός (1) μηνός από την ημερομηνία διαβίβασης του φακέλου στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, εφόσον τούτο κρίνεται αναγκαίο από την αρμόδια υπηρεσία αξιολόγησης της επένδυσης ή του προγράμματος.

(γ) Προκειμένου για τις επενδύσεις ή προγράμματα του εδαφίου (νι) της υποπερίπτωσης (1) και της υποπερίπτωσης (2) της περίπτωσης (ε) της παρ. 3 του άρθρου 5, για το χαρακτηρισμό τους γνωμοδοτεί η Γενική Γραμματεία Ενέργειας του Υπουργείου Ανάπτυξης, εντός ενός (1) μηνός από την ημερομηνία διαβίβασης του φακέλου στην αρμόδια υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Ενέργειας.

17. *Προϋποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή της ενίσχυσης της επιχορήγησης, στις επενδύσεις μεταποιητικών επιχειρήσεων που αφορούν στην παραγωγή καινοτομικών προϊόντων, καθώς και στην εισαγωγή καινοτομιών στην παραγωγική διαδικασία, της περίπτωσης (στ) της παρ. 3 του άρθρου 5.*

Ο χαρακτηρισμός τους γίνεται με σχετική γνωμοδότηση της Ειδικής Επιτροπής Εμπειρογνομόνων της Γ.Γ.Ε.Τ. του Υπουργείου Ανάπτυξης, μέσα σε ένα (1) μήνα από την ημερομηνία διαβίβασης του φακέλου της επένδυσης στην αρμόδια υπηρεσία της Γ.Γ.Ε.Τ..

Με την κοινή απόφαση της παραγράφου 12 πιο πάνω καθορίζονται τα κριτήρια και οι διαδικασίες εξέτασης από τη Γ.Γ.Ε.Τ. για το χαρακτηρισμό των προϊόντων ως καινοτομικών και των επενδύσεων ως καινοτομιών στην παραγωγική διαδικασία.

→ 18. *Προϋποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων της επιχορήγησης και επιδότησης τόκων και της επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού σε επενδύσεις ή και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης για ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων, της περίπτωσης (α) της παρ. 3 του άρθρου 5.*

α. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, που εκδίδεται κάθε δύο (2) χρόνια

και δεν μπορεί να τροποποιηθεί μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα των δύο (2) χρόνων, μπορεί να καθορίζονται τμήματα της Επικρατείας που παρουσιάζουν υπερευγενντώση τουριστικής δραστηριότητας, στα οποία δεν έχουν εφαρμογή οι ενισχύσεις της επιχορήγησης και επιδότησης τόκων, καθώς και της επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης του παρόντος για ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων. Με όμοια απόφαση, που επίσης εκδίδεται κάθε δύο (2) χρόνια και δεν μπορεί να τροποποιηθεί μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα των δύο (2) χρόνων, μπορεί να καθορίζονται τμήματα της Β' περιοχής που παρουσιάζουν έλλειψη τουριστικών κτινών ή τουριστικών κτινών ορισμένων τάξεων και λειτουργικών μορφών, στα οποία παρέχεται η ενίσχυση της επιχορήγησης και επιδότησης τόκων ή/και επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού της περιοχής Γ' για ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων.

β. Επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων μπορούν να ενισχυθούν μόνον εφόσον πραγματοποιούνται:

→ Στις Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.).

11. Στα τμήματα των ενισχυόμενων περιοχών της Επικρατείας που δεν περιλαμβάνονται στην κοινή απόφαση της προηγούμενης περίπτωσης (α). Για να είναι δυνατή η ενίσχυση για ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων στα τμήματα αυτά της Επικρατείας πρέπει επίσης: (α) η επένδυση ή/και το πρόγραμμα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού να πραγματοποιούνται σε ζώνη τουρισμού - αναψυχής χαρακτηριζόμενη έτσι σύμφωνα με τα κριτήρια της χωροταξικής ή πολεοδομικής πολιτικής και (β) να εξασφαλίζεται η απαιτούμενη κατάλληλη υποδομή για την εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία της ξενοδοχειακής μονάδας. Η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών διαπιστώνεται κατά περίπτωση με ειδική γνωμάτευση του Ε.Ο.Τ., η οποία εκδίδεται από τον εν λόγω Οργανισμό και προσκομίζεται στην αρμόδια Υπηρεσία Ιδιωτικών Επενδύσεων κατά την υποβολή της αίτησης υπαγωγής.

→ 19. *Προϋποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων σε επενδύσεις ή και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού, επισκευή, αποκατάσταση και μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες της περίπτωσης (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

Για να είναι δυνατή η ενίσχυση τους, πρέπει τα κτίρια αυτά, είτε βρίσκονται σε χαρακτηρισμένο διατηρητέο ή παραδοσιακό οικισμό είτε όχι, να έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα από το Υπουργείο Πολιτισμού ή ως παραδοσιακά από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ή τον Ε.Ο.Τ..

→ 20. *Προϋποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων σε επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για ολοκληρωμένης μορφής εκσυγχρονισμό ξενοδοχειακών μονάδων ή τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings), της περίπτωσης (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

α) Προκειμένου για εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων, το ενισχυόμενο ύψος επένδυσης ή/και προγράμματος δεν μπορεί να υπερβεί το ενάμισο (1,5) δις. δρχ. και προκειμένου για εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings), τα εκατό εκα-

τομύρια (100.000.000) δρχ., έστω και αν το συνολικά πραγματοποιηθέν ύψος του εκσυγχρονισμού ολοκληρωμένης μορφής της ξενοδοχειακής μονάδας ή της τουριστικής οργανωμένης κατασκήνωσης, περιλαμβανομένου και του τυχόν προγράμματος χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού, είναι μεγαλύτερο.

Β) Με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης καθορίζονται, στα πλαίσια των ενισχυόμενων δαπανών της περίπτωσης (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3, οι κατηγορίες, το είδος και η έκταση των έργων που πρέπει να περιλαμβάνονται στον εκσυγχρονισμό της ξενοδοχειακής μονάδας ή των τουριστικών οργανωμένων κατασκήνωσης (campings), για να θεωρείται αυτός ως ολοκληρωμένης μορφής και να είναι δυνατή η εφαρμογή των ενισχύσεων του παρόντος.

21. *Προύποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων σε επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού συνεδριακών κέντρων, χιονοδρομικών κέντρων, κέντρων θαλάσσιοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας, κέντρων προπονητικού-αθλητικού τουρισμού και εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών, της περίπτωσης (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

Με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων καθορίζονται οι προδιαγραφές που πρέπει να πληρούν οι ως άνω μονάδες. Οι αιτήσεις των φορέων για ένταξη, στις ενισχύσεις του παρόντος, των επενδύσεων ή/και προγραμμάτων χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού των παραπάνω μονάδων συνοδεύονται υποχρεωτικά από έγκριση του Ε.Ο.Τ. για την πλήρωση των κατά περίπτωση προδιαγραφών.

Ειδικά τα κέντρα προπονητικού-αθλητικού τουρισμού μπορούν να ιδρύονται μόνο από ξενοδοχειακές επιχειρήσεις στα πλαίσια βελτίωσης της λειτουργίας των ξενοδοχειακών τους μονάδων. Επίσης, τέτοια κέντρα μπορούν να ιδρύονται και από εταιρείες που έχουν εταιρεία ή μετόχους ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και που εκμεταλλεύονται ξενοδοχειακές μονάδες. Και σε αυτήν την περίπτωση η δημιουργία του κέντρου προπονητικού-αθλητικού τουρισμού στόχο έχει την αναβάθμιση και διαφοροποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών των ξενοδοχειακών μονάδων των εταιριών ή μετόχων που δημιουργούν το κέντρο.

22. *Προύποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων σε επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες) και γηπέδων γκολφ, της περίπτωσης (τ) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

Οι αιτήσεις των φορέων για ένταξη, στις ενισχύσεις του παρόντος, των επενδύσεων ή/και προγραμμάτων χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού λιμένων σκαφών αναψυχής και γηπέδων γκολφ, συνοδεύονται υποχρεωτικά από τη σχετική έγκριση της Γενικής Γραμματείας Στήριξης Λιμένων Αναψυχής του Υπουργείου Ανάπτυξης ή του Ε.Ο.Τ. αντίστοιχα για τη δημιουργία ή την επέκταση ή τον εκσυγχρονισμό τους, βάση της κείμενης νομοθεσίας.

23. *Προύποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων σε επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού κέντρων αποθεραπείας και αποκατάστασης, καθώς και μονάδων παροχής στέγης, αυτόνομης διαβίωσης σε άτομα με ειδικές ανάγκες, της περίπτωσης (σ) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

Οι αιτήσεις των φορέων για ένταξη, στις ενισχύσεις του παρόντος, επενδύσεων ή/και προγραμμάτων χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού των παραπάνω επιχειρήσεων συνοδεύονται υποχρεωτικά από την κατά περίπτωση απαιτούμενη έγκριση του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 10 και 30 του ν. 2072/1992 (ΦΕΚ 125 Α) αντίστοιχα.

24. *Προύποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή της ενίσχυσης της επιχορήγησης σε επενδύσεις ίδρυσης δημόσιας χρήσης σταθμών αυτοκινήτων της περίπτωσης (μ) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

(α) Οι επενδύσεις των επιχειρήσεων αυτών πρέπει να αφορούν στη δημιουργία δημόσιας χρήσης εστεγασμένων σταθμών αυτοκινήτων.

(β) Πρέπει να διασφαλίζεται η καταλληλότητα του συγκεκριμένου χώρου και της περιοχής εγκατάστασης του σταθμού αυτοκινήτων σε σχέση με τις ανάγκες στάθμευσης.

(γ) Η δημιουργία και λειτουργία του σταθμού αυτοκινήτων στο συγκεκριμένο χώρο να συμβιβάζεται με τις λοιπές υφιστάμενες ή και προγραμματισμένες λειτουργίες της περιοχής εγκατάστασης.

(δ) Η συνδρομή των προϋποθέσεων των περιπτώσεων (β) και (γ) πιο πάνω πιστοποιείται με σχετική έγκριση των Οργανισμών Αθήνας ή Θεσσαλονίκης για τις περιοχές αρμοδιότητάς τους ή των Περιφερειακών Υπηρεσιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (τέως Π.Υ.Δ.Ε.), για τις υπόλοιπες περιοχές της Επικράτειας. Η έγκριση αυτή, καθώς και η σχετική άδεια του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών συνοδεύει υποχρεωτικά τις αιτήσεις των φορέων για ένταξη στην ενίσχυση της επιχορήγησης του παρόντος, των επενδύσεων ίδρυσης τέτοιων σταθμών.

25. *Προύποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων του παρόντος σε επενδύσεις ή/και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρισμού από ήπιες μορφές ενέργειας, ή επιχειρήσεων συμπαραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας, της περίπτωσης (β) της παρ. 1 του άρθρου 3. Επίσης προϋποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την εφαρμογή των ενισχύσεων στις επενδύσεις ή και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης των μεταλλευτικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων εξόρυξης, επεξεργασίας και εν γένει αξιοποίησης βιομηχανικών ορυκτών, των περιπτώσεων (ζ) και (η) της παρ. 1 του άρθρου 3.*

α. Οι αιτήσεις των φορέων για ένταξη, στις ενισχύσεις του παρόντος, επενδύσεων ή/και προγραμμάτων χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή συμπαραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας συνοδεύονται υποχρεωτικά από τη σχετική έγκριση άδειας εγκατάστασης του Υπουργείου Ανάπτυξης, βάσει της κείμενης νομοθεσίας.

β. Για τις επενδύσεις ή και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού μεταλλευτικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων εξόρυξης, επεξεργασίας και εν γένει αξιοποίησης βιομηχανικών ορυκτών, των περιπτώσεων (ζ) και (η) της παρ. 1 του άρθρου 3, γνωμοδοτεί η Γενική Γραμματεία Ενέργειας του Υπουργείου Ανάπτυξης για την ισχύ ή μη των δικαιωμάτων μεταλλειοκτησίας, της άδειας εκμετάλλευσης και της άδειας λειτουργίας των εγκαταστάσεων, εντός ενός (1) μηνός από τη διαβίβαση του φακέλου της επένδυσης ή/και του προγράμματος.

26. *Προύποθέσεις, περιορισμοί και όροι για την ε-*

Άρθρο 20
Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται στις επί μέρους διατάξεις του.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 14 Απριλίου 1998

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Β. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ
Κ. ΛΑΛΙΩΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΣΤ. ΤΣΟΥΜΑΚΑΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
Μ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ
Σ. ΣΟΥΜΑΚΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 14 Απριλίου 1998

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΥΑΓ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΟΛΥΤΑΜΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
«ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1994

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠ.

Τίτλος ΕΠ.	:	ΤΟΜΕΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Διάρκεια	:	από 1995 έως 1999
Κράτος - μέλος	:	ΕΛΛΑΔΑ
Τύπος ΕΠ.	:	Τομεακό
Πρόγραμμα	:	Τουρισμός - Πολιτισμός
Εθνικές Αρχές υπεύθυνες για την υλοποίηση του ΕΠ.	:	ΥΠΕΘΟ , Υπ. Πολιτισμού , Υπ. Τουρισμού Ε.Ο.Τ.
Ημερομηνία υποβολής του προγράμματος	:	Νοέμβριος 1994

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

—Συνολικό κόστος	:	795,6 MECUS
—Δημόσιες Δαπάνες	:	479,3 MECUS
—Κοινωνική χρηματοδότηση	:	229,1 MECUS
—Ιδιωτικές δαπάνες	:	316,3 MECUS

Δείκτες Προφίλ του Τουριστικού Κλάδου

- 1) Συμμετοχή Τουρισμού στο ΑΕΠ (1992) : 9,6% (η υψηλότερη στην ΕΕ).
- 2) ποσοστό % κλινών ΑΑ' και Α' κατηγορίας στο σύνολο των ξενοδοχειακών κλινών (1993: 26%)
- 3) Μέσος χρόνος παραμονής : 14 ημέρες
- 4) Οι τουριστικές εισπράξεις καλύπτουν ως % αδήλων πόρων : + 24,8% (1992)
- 5) Οι τουριστικές εισπράξεις καλύπτουν το 23,5% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (1992).
- 6) Μέση ημερησία κατά κεφαλή δαπάνη ξένου τουρίστα

1993
23\$
42\$
- 7) 661 αλλοδαποί τουρίστες ανά χιλιόμετρο ακτής.
- 8) 237 γαλάζιες σημαίες (το υψηλότερο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 1993)
- 9) Ποσοστό αφίξεων αλλοδαπών τουριστών Μάιο-Σεπτέμβριο 79% (1992)
- 10) Μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων για κάθε είδους τουρίστα
 - α) σε ξενοδοχειακά καταλύματα

αλλοδαποί	4,5
Έλληνες	2,6
 - β) στη χώρα

ΠΟΣΟΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΧΩΝ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ Υποπρογράμματος Τουρισμού

1. Απασχόληση

- αύξηση κατά 5% της άμεσης απασχόλησης για το έτος/στόχος.
- αύξηση κατά 8% της έμμεσης απασχόλησης για το έτος/στόχος.

2. Μέση κατά κεφαλή ημερήσια δαπάνη αλλοδαπού τουρίστα

1993	1999
23-42\$	46-48\$

3. Ποσοστό αφίξεως αλλοδαπών τουριστών

Μαΐου—Σεπτεμβρίου

1993	1999
79%	70 %

4. Ειδική Τουριστική Υποδομή

- Χωρητικότητα σε σκάφη λιμένων αναψυχής

1993	1999
2600 θέσεις	4.500 θέσεις

(για τις μαρίνες του ΕΟΤ)

ελλιμενισμού

- Χωρητικότητα σε σκάφη των καταφυγίων

1993	1999
0	400 θέσεις

- κατασκευή 10 έργων ειδικής τουριστικής υποδομής.
- δημιουργία 5 ΠΟΤΑ (περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης)
- υλοποίηση 10 επεμβάσεων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- 15 επεμβάσεις ελαφριάς υποδομής.

— στον Τουρισμό Υγείας.

1993	1999
160.000 πελάτες	200.000 πελάτες
2000.000 φροντίδες	2500.000 φροντίδες

5. Ξενοδοχειακή υποδομή

—εκσυγχρονισμός 40.000 κλινών

—δημιουργία 2000 νέων ξενοδοχειακών κλινών και 2800 κλινών σε παραδοσιακά κτίσματα.

6. Δημιουργία Τράπεζας Δεδομένων και δικτύου που θα καλύπτει την Κεντρική Υπηρεσία, τις Περιφερειακές Υπηρεσίες, τα Γραφεία εξωτερικού ΕΟΤ και στρατηγικά σημεία πληροφόρησης. Μηχανοργάνωση 15 οργανικών μονάδων Κ.Υ. και 55 Π.Υ./ΕΟΤ.

III ΤΕΧΝΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ

Τομεσκό πρόγραμμα	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Υποπρόγραμμα	1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
Κωδικός Υποπρογράμματος	1
Διάρκεια εφαρμογής :	1995—1999
Χρηματοοικονομικά στοιχεία:	Συνολικό κόστος : 518.004.510 ECUS Δημόσια δαπάνη : 201.734,140 Ιδιωτική συμμετοχή: 316.270.370 Άλλες πηγές : _____

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου: ΕΟΤ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ-ΣΤΟΧΟΙ

Το υποπρόγραμμα αποσκοπεί στην ενίσχυση των παρεμβάσεων που θα αναπτυχθούν επ' ωφελεία ενεργειών στους τομείς του θαλάσσιου τουρισμού, του οικολογικού, πολιτιστικού και κοινωνικού τουρισμού, την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, την δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης και εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής, τις απαραίτητες μελέτες και δίκτυα πληροφορικής καθώς και στην επιμόρφωση στελεχών σε εξειδικευμένα θέματα αρμοδιότητάς τους.

Τομεακό πρόγραμμα	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Υποπρόγραμμα	1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
Μέτρο	ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΑΡΙΝΕΣ-ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΑ ΤΟΥΡ. ΠΛΟΙΩΝ
Κωδικός αριθ. μέτρου	11
Διάρκεια εφαρμογής :	1995---1999
Χρηματοοικονομικά στοιχεία:	Συνολικό κόστος : 46.333.000 ECUS Δημόσια δαπάνη : 33.333.000 Ιδιωτική συμμετοχή: 13.000.000 Άλλες πηγές : -----

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου: ΕΟΤ

Ωφελούμενοι από το Μέτρο :

- α)Οι ιδιοκτήτες Τουριστικών Καταλυμάτων
- β)Οι εργαζόμενοι στον κλάδο με άμεση ή έμμεση σχέση εργασίας
- γ)Οι διακινούμενοι Τουρίστες (ημεδαποί και αλλοδαποί).
- δ)Λοιποί επιχειρηματίες του κλάδου

Περιοχές εφαρμογής: Οι Τουριστικές Περιοχές με έμφαση στις λιγότερο ανεπτυγμένες

Περιγραφή και στόχοι :

—Δημιουργία βασικής λιμενικής υποδομής για περιορισμένο αριθμό νέων μαρινών. Πρόκειται για μονάδες αγκυροβολίας τουριστικών πλοίων και πλοιαρίων με πρόβλεψη για πλήρεις χερσαίες εξυπηρετήσεις ή εγκαταστάσεις (συντήρηση , επισκευή ,τροφοδοσία, εστίαση, αναψυχή), οι θέσεις των οποίων έχουν επιλεγεί με βάση τη μελέτη Σύστημα Εθνικού Συμπλέγματος Λιμένων αναψυχής (ΣΕΣΥΛΑ

- Master plan) η οποία εγκρίθηκε και έχει λάβει υπόψη τη ζήτηση και τις προτάσεις του ιδιωτικού τομέα. Όλες οι εγκαταστάσεις, πέραν της βασικής λιμενικής υποδομής, θα πραγματοποιηθούν με αυτοχρηματοδότηση και συμβόλαιο παραχώρησης της χρήσης και εκμετάλλευσης σε ιδιώτες επενδυτές με τις διαδικασίες που ήδη εφαρμόζει ο Ε.Ο.Τ. για την παραχώρηση των εκμεταλεύσεων του, συμπεριλαμβανομένων και των υφισταμένων μαρινών. Η ιδιωτική συμμετοχή που αναφέρεται στους πίνακες καλύπτει μόνο αυτές τις επενδύσεις χωρίς καμία κοινοτική συμμετοχή.

Ο Ε.Ο.Τ. θα αναλάβει το συντονισμό των μαρινών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ακόμη και εκένων που δεν κατασκευάζονται από αυτόν.

Όσον αφορά τις ήδη αρχινισμένες μαρίνες, θα καλυφθούν από το ειδικό μέτρο των περιφερειακών προγραμμάτων του νέου ΚΙΤΣ. Όσες δεν καλυφθούν σε αυτά τα πλαίσια, θα εξεταστούν ad-hoc από την Επιτροπή Παρακολούθησης του προγράμματος.

—Λιμενικά έργα μικρής κλίμακας για εξασφάλιση ασφαλούς ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού σε παράλιους οικισμούς, που εντάσσονται σε συνήθεις θαλάσσιες διαδρομές οι οποίες θα ενσωματώνουν υφιστάμενες και υπό κατασκευήν μαρίνες.

Δείκτες :

α) Φυσικοί δείκτες

Δημιουργία περιορισμένου αριθμού μαρινών και μικρού αριθμού καταφυγίων.

β) Δείκτες επιπτώσεων

Αύξηση άμεσης και έμμεσης απασχόλησης.

Συνέργεια του μέτρου με άλλα μέτρα : Συνδυάζεται και συμπληρώνεται με τα ΠΕΠ, του Β' ΚΙΤΣ που προβλέπουν την ολοκλήρωση των μαρινών του Α' ΚΙΤΣ.

Τομεακό Πρόγραμμα	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Υποπρόγραμμα :	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
Μέτρο :	ΟΡΘΙΝΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
Κωδικός αριθ. μέτρου:	12
Διάρκεια εφαρμογής:	1995-1999
Χρηματοοικονομικά στοιχεία	Συνολικό κόστος : 40.000.000 ECUS Δημόσια δαπάνη : 40.000.000 Συμμετοχή ΕΠΠΑ: 22.000.080 Ιδιωτική συμμετοχή: ----- Άλλες πηγές : -----

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου : ΕΟΤ

Ωφελούμενοι από το Μέτρο :

- α) Οι κάτοικοι Ορεινών Κοινοτήτων.
- β) Οι εργαζόμενοι στον Τουρισμό με άμεση ή έμμεση απασχόληση.
- γ) Οι διακινούμενοι Τουρίστες.
- δ) Άτομα που χρήζουν Θεραπευτικής Αγωγής.

Περιοχές εφαρμογής: Ορεινές απομακρυσμένες περιοχές, (αξιόλογα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), παραδοσιακοί οικισμοί , τόποι λαματικών πηγών, περιαστικές περιοχές.

Περιγραφή και στόχοι

Με το μέτρο αυτό προβλέπεται η δημιουργία υποδομής για την ανάπτυξη ορεινού, οικολογικού τουριστικού θεραπευτικού τουρισμού και αστικής αναψυχής, μέσω της ανάδειξης φυσικών και τουριστικών πόρων, με επεμβάσεις διατήρησης και αποκατάστασης σε κτίρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και σε παραδοσιακούς οικισμούς για τη δημιουργία εγκαταστάσεων διανυκτέρευσης.

εστίασης, αναψυχής, καθώς και άλλων συμπληρωματικών έργων βασικής τουριστικής υποδομής και υπό τον όρο θα καλύπτονται οι απαιτήσεις των κοινοτικών διατάξεων περί ανταγωνισμού.

Επίσης, προβλέπεται η ανάπτυξη ορεινών μονοπατιών και διαδρομών μέσω ορεινών κοινοτήτων, περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και περιοχών που διαθέτουν πολιτιστικούς πόρους καθώς και η κατασκευή ή βελτίωση καταφυγίων ή λοιπών καταλυμάτων.

Θα πραγματοποιηθούν δράσεις για την προστασία και ανάδειξη δασικών εκτάσεων και βιοτόπων οικολογικού ενδιαφέροντος και τουριστικής σημασίας, και διαμορφώσεις σε σπήλαια και στον περιβάλλοντα χώρο τους. Ακόμη θα γίνουν έργα για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων χειμερινού τουρισμού.

Θα πραγματοποιηθούν ακόμη έργα και δραστηριότητες ανάπτυξης θεραπευτικού τουρισμού (εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας κλπ σε ΙΠ. τουριστικής σημασίας-επεμβάσεις σε 6-10 υπάρχουσες λουτροπόλεις (εργασίες βελτίωσης και εκσυγχρονισμού), που συνδυάζονται και με άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο θαλάσσιος (μέτρο 11)), η αστική αναψυχή (προστασία και ανάδειξη ακτών, χώρων πρασίνου για διημέρευση, ανάδειξη περιαστικών αρχαιολογικών χώρων) κλπ.

Οι δράσεις του μέτρου αυτού σχεδιάζονται και υλοποιούνται με τη μορφή δικτύων(συμπλεγμάτων) δραστηριοτήτων ειδικής μορφής τουρισμού ολοκληρωμένων σε γεωγραφική βάση, που αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοϋποστηρίζονται και αποτελούν ένα συνολικό αναπτυξιακό πρόγραμμα εθνικής σημασίας.

Στο μέτρο θα περιληφθούν δράσεις προβολής των εξειδικευμένων μορφών τουρισμού που προωθούνται με αυτό.

Σημειώνεται, ότι όλα τα έργα που θα ενταχθούν στο Μέτρο αυτό θα τεθούν με σχετικές συμβάσεις υπό τη χρήση και εκμετάλλευση φορέων ιδιωτικού δικαίου.

Με αυτό το μέτρο επιδιώκεται

1. η αξιοποίηση των δυνατοτήτων των πόρων της χώρας που προσφέρονται για την ανάπτυξη ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων, φιλικών προς το περιβάλλον, όπως είναι οι φυσικοί πόροι, η αρχιτεκτονική και γενικά η πολιτιστική κληρονομιά, με γνώμονα την αειφόρο ανάπτυξη.
2. η διαφοροποίηση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, με την δημιουργία εναλλακτικών δυνατοτήτων για άσκηση τουριστικών δραστηριοτήτων.
3. η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, με την ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και τη βελτίωση των προσφερομένων υπηρεσιών.

4. η ενίσχυση της αρμονικής ανάπτυξης του τουρισμού και σε περιοχές μη ανεπτυγμένες τουριστικά
5. η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, ιδίως σε μειονεκτικές περιοχές.

Δείκτες :

α) ποσοτικοί:

1. Δημιουργία καταλυμάτων σε παραδοσιακούς οικισμούς συνολική δυναμικότητα 350 κλίνες.
2. Δημιουργία συμπληρωματικών εξυπηρετήσεων στους οικισμούς αυτούς.
3. Ανάδειξη ορεινών μονοπατιών με έργα διευθέτησης και σήμανσης.
4. Έργα σε εγκαταστάσεις θεραπευτικού τουρισμού.
5. Έργα αστικής αναψυχής.

β) επιπτώσεων:

- αύξησης της απασχόλησης άμεσης και έμμεσης κατά 400 άτομα
- αύξηση της πληρότητας των καταλυμάτων.

Συνέργεια του μέτρου με άλλα μέτρα:

Το μέτρο βρίσκεται σε άμεση σχέση και συνάφεια με όλα τα μέτρα του υποπρογράμματος (I) αλλά και του προγράμματος "τουρισμός-πολιτισμός", αφού συντελεί στην αναβάθμιση και τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με την αξιοποίηση πολιτιστικών πόρων.

Τομεσκό Πρόγραμμα :

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Υποπρόγραμμα :

1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μέτρο :

Ενίσχυση επενδύσεων ποιοτικού
εκσυγχρονισμού υφιστάμενων
ξενοδοχειακών μονάδων και δημιουργίας
νέων ξενοδοχειακών μονάδων σε ζώνες
τουρισμού/ αναψυχής ή μετατροπής
διατηρητέων παραδοσιακών κτισμάτων σε
ξενοδοχειακά καταλύματα.

Κωδικός αριθ. μέτρου :

1.3.

Διάρκεια εφαρμογής :

1995-1999

Χρηματοοικονομικά στοιχεία :Συνολικό κόστος : 186.668.010 ECUS

Δημόσια δαπάνη : 46.667.010

Συμμετοχή ΕΤΠΑ : 25.666.850

Ιδιωτική συμμετοχή : 140.001.000

Άλλες πηγές : -----

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου : ΥΠΕΘΟ/ΕΟΤ

Ωφελοούμενοι από το Μέτρο: Υφιστάμενες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις.

Ιδιώτες επενδυτές.

Περιοχές εφαρμογής :

Με το μέτρο αυτό επιχειρείται παρέμβαση στον αυξητικό ρυθμό της εξέλιξης του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ελλάδας, με τη χορήγηση χρηματοπιστωτικών και φορολογικών κινήτρων για :

α τον ποιοτικό εκσυγχρονισμό των υφισταμένων ξενοδοχειακών μονάδων ΑΑ-Γ τάξης (άρθρ. 1 παρ. 1 εδ. θ. Ν. 1892/90, όπως αντικαταστάθηκε με εδ. β της παρ. 1 του άρθρ. 1 του Ν. 2234/94).

β. τη μετατροπή διατηρητέων ή παραδοσιακών κτισμάτων σε ξενοδοχειακές μονάδες (Ν 1892/90 άρθρ. 1 παρ. 1 εδ. ι και άρθρ. 2 παρ. 1 εδ. ιε).

Με τις ενισχυόμενες ιδιωτικές επενδύσεις του μέτρου αυτού σκοπείται η αναβάθμιση της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς καθώς και η εξαιρετικά περιορισμένη διεύρυνσή της με καταλύματα εντός κτιρίων, που αποτελούν αξιόλογα δείγματα της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς και που λόγω του ειδικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος και της κλιμακίας τους προσφέρονται για την εξυπηρέτηση των ήπιων ιδίως μορφών τουρισμού (ορεινός / περιηγητικός / φυσιολατρία, οικοτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, κ.α). Με αυτή την έννοια, το μέτρο συμβάλλει και στη διαφοροποίηση του τουριστικού μας προϊόντος.

Σημειώνεται ότι το αναγκαίο για την εφαρμογή του μέτρου θεσμικό πλαίσιο έχει ολοκληρωθεί έτσι:

- τον ποιοτικό εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων διέπουν προδιαγραφές - προϋποθέσεις που αφορούν όχι μόνο στα κτιριακά και τον εξοπλισμό, αλλά και στην εξοικονόμηση πηγών ενέργειας, στην εισαγωγή μεθόδων περιβαλλοντικής διαχείρισης, στην αύξηση των επιπέδων απασχόλησης κλπ.

- τη μετατροπή διατηρητέων / παραδοσιακών κτισμάτων σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις οι διατάξεις του Π.Δ. 33/79.

Σε κάθε περίπτωση εκτέλεσης τεχνικών έργων απαιτείται η έγκριση περιβ. όρων σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες (ΚΥΑ 69269/90 όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 1661/94).

- Ακόμη σημειώνεται ότι όλες οι επιδοτούμενες επενδύσεις προϋποθέτων κατά νόμο την σύνταξη τεχνοοικονομικής μελέτης.

Δείκτες :

α. Φυσικοί Δείκτες : Εκσυγχρονισμός 40.000 κλινών
Δημιουργία 4500 κλινών σε παραδοσιακά κτίσματα ήτοι συνολική προσθήκη ποσοστού 0,8% του υφιστάμενου ξενοδοχειακού δυναμικού.

β. Δείκτες επιπτώσεων:

Αμβλυνση της εποχικότητας.

Αύξηση της κατά κεφαλήν δαπάνης κατά 10%.

Συnergεια του μέτρου με τα λοιπά μέτρα:

Το Μέτρο υποστηρίζει και συμπληρώνει τις ενέργειες των λοιπών μέτρων ενισχύοντας ιδιωτικές επενδύσεις για αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.

Τομεακό Πρόγραμμα:

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Υποπρόγραμμα:

I ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μέτρο:

Δημιουργία περιοχών Ολοκληρωμένης
Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.) και
Εγκαταστάσεων Ειδικής Τουριστικής
Υποδομής.

Κωδικός αριθμός Μέτρου :

1.4.

Διάρκεια Εφαρμογής:

1995 - 1999

Χρηματοοικονομικά στοιχεία :Συνολικό κόστος:

220.003.820 ECUS

Δημόσια Δαπάνη:

59.401.120

Συμμετοχή ΕΠΠΑ:

32.670.670

Ιδιωτική συμμετοχή:

160.602.700

Άλλες πηγές:

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου:

ΥΠΕΘΟ - ΕΟΤ

Ωφελούμενοι από το Μέτρο

:ιδιώτες επενδυτές - επιχειρηματίες του κλάδου.

Περιοχές εφαρμογής: Διοικητικές διαιρέσεις, όπως προβλέπονται από τον αναπτυξιακό νόμο (Ν. 1892/90 όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με τον Ν. 2234/90).

Περιγραφή και Στόχου

Με το μέτρο αυτό επιχειρείται κυρίως η διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς της χώρας με τη δημιουργία :

- Περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, δηλαδή επιχειρηματικά άρτιων συνόλων τουριστικών δραστηριοτήτων, που θα περιλαμβάνουν εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής όπως συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, υδροθεραπευτήρια, κέντρα θαλασσοθεραπείας και υγείας, κλπ. για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, καθώς και υψηλής στάθμης τουριστικά καταλύματα διαφόρων λειτουργικών μορφών. Έτσι τα επιχειρηματικά αυτά σύνολα

θα καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες διανυκτέρευσης, εστίασης, αναψυχής, άθλησης και τα ειδικά ενδιαφέροντα των τουριστών και θα μπορούν να λειτουργήσουν ως μικρές τοπικές αγορές σε μη ανεπτυγμένες περιοχές (άρθρ. 1 παρ. 2 εδ. ε και παρ. 3 εδ. β του Ν. 2234/94).

- Εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (μεμονωμένων εκτός Π.Ο.Τ.Α) ήτοι μαρίνων, συνεδριακών κέντρων, εγκαταστάσεων θεραπευτικού τουρισμού, θαλασσοθεραπείας και τουρισμού υγείας, γηπέδων γκολφ και χιονοδρομικών κέντρων ιδιαίτερα στις τουριστικές περιοχές που διαθέτουν αξιόλογο ξενοδοχειακό δυναμικό κλπ. τουριστικές υπηρεσίες (άρθρ. 1 παρ. 1 περιπτ. θ, ιε, ιστ, γ του Ν. 1892/90 και άρθρ. 1 παρ. 1 εδ. β του Ν. 2234/94). Παράλληλα με την επιδιωκόμενη διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς με τις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, που θα επιτρέψουν την προσέλκυση ειδικευμένης ζήτησης υψηλότερης συναλλαγματικής απόδοσης αλλά και τη σταδιακή επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στις ανεπτυγμένες περιοχές, με το μέτρο αυτό θα επιτευχθεί και περιορισμένη διεύρυνση της ανωδομής υψηλής στάθμης και το "άνοιγμα" νέων τουριστικών προορισμών, κατάλληλων και για παραθεριστικό τουρισμό.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προβλέπει τη θεσμοθέτηση Π.Ο.Τ.Α με Π.Δ/τα, μετά από αναπτυξιακή / χωροταξική διερεύνηση και περιβαλλοντικές μελέτες. Αυστηρές προδιαγραφές διέπουν και τα καταλύματα των Π.Ο.Τ.Α και τις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, για όλα δε τα τεχνικά έργα απαιτείται η έγκριση περιβαλλοντικών όρων σύμφωνα με τους Κοινοτικούς κανόνες (ΚΥΑ 69269/90 όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 1661/94).

Είναι αυτονόητο, ότι το μέτρο υλοποιείται μέσω των κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου και απευθύνεται **εξολοκλήρου στον Ιδιωτικό τομέα**, ο οποίος και μόνος θ' αναλάβει την λειτουργία και εκμετάλλευση των δημιουργούμενων τουριστικών εγκαταστάσεων.

Δείκτες :

Η Επιτροπή Παρακολούθησης θα μπορεί να συζητήσει τα γενικά χαρακτηριστικά και τη σκοπιμότητα κάθε Π.Ο.Τ.Α, πριν τη θεσμοδότησή της. Ο Ε.Ο.Τ. θα πληροφορεί την Επιτροπή Παρακολούθησης αναλυτικά για την πρόοδο κάθε Π.Ο.Τ.Α. Οι απαραίτητες μελέτες που αφορούν τα μεγάλα σχέδια πρέπει να ετοιμαστούν πριν την έναρξη των εργασιών κάθε Π.Ο.Τ.Α.

α Φυσικοί Δείκτες: Δημιουργία 5 Π.Ο.Τ.Α και 10 έργων ειδικής τουριστικής υποδομής.

β Δείκτες επιπτώσεων: Αύξηση της κατά κεφαλή δαπάνης κατά 15%.

Τομεακό Πρόγραμμα: **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**

Υποπρόγραμμα: **1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Μέτρο: **1.5. ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

Κωδικός αριθμός Μέτρου : **1.5.**

Διάρκεια Εφαρμογής: **1995 - 1999**

Χρηματοοικονομικά στοιχεία :Συνολικό κόστος: **11.666.670 ECUS**

Δημόσια Δαπάνη: **9.000.000**

Ιδιωτική συμμετοχή: **2.666.670**

Άλλες πηγές: **-----**

Φορείς υπεύθυνοι για την υλοποίηση του Μέτρου: **ΕΟΤ**

Ωφελούμενοι από το Μέτρο: **Ιδιοκτήτες καταλυμάτων και λοιποί επιχειρηματίες του κλάδου, εργαζόμενοι στον κλάδο με άμεση και έμμεση σχέση.**

Περιοχές εφαρμογής: **Η εμβέλεια του προγράμματος είναι τοπική, περιφερειακή, εθνική, Πανευρωπαϊκή και διεθνής.**

Περιγραφή και Στόχοι

Το μέτρο διακρίνεται σε δύο ενέργειες με αντίστοιχους στόχους

1η Ενέργεια: Μελέτες και συμβουλευτικές υπηρεσίες

1 α) Υποβοήθηση των ξενοδοχειακών και άλλων επιχειρήσεων του τουριστικού κλάδου και δη των ΜΜΕ για εκπόνηση μελετών μάρκετινγκ, οργάνωσης μονάδας,

Συνέργεια του μέτρου με τα λοιπά μέτρα:

Το Μέτρο υποστηρίζει και συμπληρώνει τις ενέργειες των λοιπών μέτρων ενισχύοντας ιδιωτικές επενδύσεις για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.